

Kaisa Kivinen

”SLUT PÅ DET FÖRLORADE ÅRTIONDET”

En textanalytisk studie om hur ekonomi framställs i två
svenskspråkiga dagstidningar

Fakulteten för informationsteknologi och kommunikation

Studieinriktningen i nordiska språk

Pro gradu-avhandling

Mars 2021

SAMMANDRAG

Kaisa Kivinen: ”Slut på det förlorade årtiondet” – en textanalytisk studie om hur ekonomi framställs i två svenskspråkiga dagstidningar

Pro gradu-avhandling

Tammerfors universitet

Studieinriktningen i nordiska språk

Mars 2021

I denna avhandling betraktar jag ekonomijournalistiken. Syftet med avhandlingen är att ta reda på hur ekonomijournalistiken skrivs i Finland och i Sverige under åren 2011 och 2018. Jag studerar artiklarnas uppbyggnad och ordförråd samt hur ekonomi som fackspråk framställs i ekonomijournalistiken. Ekonomijournalistiken har inte undersökts så mycket ur en lingvistisk synvinkel, men sådan forskning har blivit vanligare under de senaste årtiondena. Ekonomijournalistiken kan indelas i flera underkategorier: samhällelig, nationalekonomisk och privatekonomisk journalistik. I denna avhandling betraktar jag i första hand artiklar som behandlar samhällliga och privatekonomiska frågor.

Materialet i avhandlingen består av artiklar i två svenskspråkiga tidningar och handlar om näringsliv och privatekonomi. Artiklarna har valts ur en finlandssvensk och en sverigesvensk tidning. Båda tidningarna är rikstäckande. Materialet omfattar sammanlagt 32 artiklar, 16 ur varje tidning. Artiklarna har valts ur tidningarnas ekonomisidor.

Avhandlingen representerar lingvistisk textforskning, som närmast utnyttjar den systemisk-funktionella grammatiken. Med hjälp av den systemisk-funktionella grammatiken har jag skapat min egen analysmodell. Analysmodellen består av makro- och mikronivåer. På makronivån studerar jag teman, ämnen och artiklarnas grafiska uppbyggnad. På mikronivån studerar jag aktörer, processer och ordval. Den teoretiska referensramen består av forskning i ekonomijournalistik och fackspråk.

Resultatet visar att ekonomijournalistikens karakteristiska drag är likadana både i Finland och i Sverige. Några ämnen förekommer i båda tidningarna och under båda åren, vilket visar att vissa ämnen alltid förekommer oberoende av omständigheter och eventuella kulturskillnader. Det finns några skillnader mellan åren, huvudsakligen när det gäller ordval. Materialet visar att artiklarna i ekonomijournalistiken byggs upp med hjälp av journalistikens allmänna traditioner. Språket i ekonomijournalistiska artiklar är huvudsakligen enkelt och har anpassats till mottagargruppen. Enstaka ämnesspecifika ord används i båda tidningarna. Artiklarna använder vissa effekter som metaforer, grafjargong och experter i ekonomi.

Nyckelord: ekonomijournalistik, fackspråk, diskursanalys, systemisk-funktionell grammatik

TIIVISTELMÄ

Kaisa Kivinen: ”Slut på det förlorade årtiondet” – en textanalytisk studie om hur ekonomi framställs i två svenskspråkiga dagstidningar

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Pohjoismaiset kielet

Maaliskuu 2021

Tässä tutkielmassa tarkastellaan talousjournalismia. Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten talousjournalismia kirjoitetaan Suomessa ja Ruotsissa vuosina 2011 ja 2018. Tutkin artikkelien rakennetta, sanastoa sekä miten talous erikoiskielenä ja -alana ilmenee talousjournalismissa. Talousjournalismia on tutkittu vain vähän lingvistisestä näkökulmasta, mutta tutkimukset ovat yleistyneet viime vuosikymmeninä. Talousjournalismi voidaan jakaa useampaan eri alakategoriaan: yhteiskuntaa, kansantaloutta ja yksityistaloutta käsittelevään journalismiin. Tarkastelen tutkielmassani lähinnä yhteiskuntaan sekä yksityistalouteen liittyviä artikkeleita.

Tutkielman aineisto koostuu kahden ruotsinkielisen sanomalehden artikkeleista, jotka käsittelevät elinkeinoelämää tai yksityistalouksia. Artikkelit on valittu sekä suomenruotsalaisesta että ruotsinruotsalaisesta sanomalehdestä. Molemmat sanomalehdet ovat valtakunnallisia. Artikkeleita on valittu yhteensä 32 kappaletta, 16 kappaletta kummastakin sanomalehdestä. Artikkelit on valittu sanomalehtien talousosastolta.

Tutkielma edustaa lingvististä tekstintutkimusta, jossa hyödynnetään ennen kaikkea systeemifunktionaalista kielioppia (SFG). SFG:n avulla olen luonut oman analyysimallin, johon sisältyy tekstien analysoimista makro- ja mikrotasolla. Makrotasolla tutkin artikkelien teemoja, aiheita sekä tilastografiikkaa. Mikrotasolla tutkin tarkemmin talousjournalismin toimijoita, prosesseja sekä sananvalintoja. Sekä talousjournalismin ja erikoiskielten tutkimus muodostavat tutkielman teoreettisen viitekehyksen.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että suomalaisen ja ruotsalaisen talousjournalismin piirteet ovat samankaltaisia. Artikkelit käsittelevät osittain samoja aiheita molempina vuosina, mikä viittaa siihen, että tietyt aiheet nousevat esille olosuhteista tai mahdollisista kulttuurieroista huolimatta. Tutkimieni vuosien välillä on joitakin eroja pääasiassa sananvalintojen osalta. Artikkelit noudattavat rakenteeltaan journalismin yleisiä piirteitä. Tutkimuksesta kävi ilmi, että sanomalehtien talousjournalismissa käytetty kieli on pääpiirteittäin yksinkertaista ja mukautettu vastaanottajaryhmän tarpeisiin. Teksteissä käytetään tiettyjä tehostekeinoja, kuten metaforia ja tilastografiikkaa sekä viitataan talouden asiantuntijoihin.

Avainsanat: talousjournalismi, erikoiskieli, diskurssianalyysi, systeemifunktionaalinen kielioppi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte	3
1.2 Tidigare forskning	4
2 Material	7
2.1 Hufvudstadsbladet som forskningsobjekt	8
2.2 Dagens Nyheter som forskningsobjekt	9
3 Metod	10
3.1 Den systemisk funktionella grammatiken	11
3.2 Innehållsanalys	13
4 Den teoretiska referensramen	13
4.1 Fackspråksforskning och ekonomi	14
4.1.1 Utgångspunkter för fackspråksforskning	14
4.1.2 Ekonomi som fackområde och fackspråk	15
4.2 Ekonomijournalistik	18
4.2.1 Synvinklar på journalistik och ekonomijournalistik	18
4.2.2 Ekonomijournalistikens roll och kritik	22
4.2.3 Ekonomijournalistik i Finland och Sverige	23
4.2.4 Ekonomijournalistiska artiklar som genre	24
5 Presentation av ekonomi i Hufvudstadsbladet och Dagens Nyheter	26
5.1 Analysmodell	26
5.2 Analys från 2011	28
5.2.1 Fackspråkliga drag	28
5.2.2 Uppbyggnad	38
5.2.3 Ekonomiska särdrag	40
5.3 Analys från 2018	51
5.3.1 Fackspråkliga drag	51
5.3.2 Uppbyggnad	58
5.3.3 Ekonomiska särdrag	60
5.4 Jämförelse mellan åren	69
6 Sammanfattande diskussion	72
6.1 De viktigaste resultaten	72
6.2 Blickar bakåt och framåt	74
Litteraturförteckning	76

1 Inledning

Ekonomi är en stor del av vår vardag. Vad som händer i ekonomin är därför av intresse för oss alla. Vi följer utvecklingen i ekonomin genom att läsa ekonomijournalistik. Grafström (2014: 4) poängterar att ekonomiska frågor har blivit en självklar del av det dagliga informationsflödet. Ekonomijournalistiken är en undergren inom journalistiken som koncentrerar sig på ekonomin ur olika synvinklar. Meningen med det ekonomijournalistiska skrivandet, speciellt i dagstidningar, är att redovisa olika aspekter av ekonomin för dem som inte följer med vad som händer på aktie- eller investeringsmarknaden. Att följa med vad som händer i ekonomin är viktigt för medborgarna eftersom ekonomin påverkar deras liv på olika sätt.

Artiklar om ekonomi syftar till att nå ut till en bred publik. För att göra detta borde temana behandlas med exempel och från olika synvinklar. Artiklarna borde använda sig av tydliga begrepp, vara språkligt förståeliga och innehålla information om hur innehållet i artikeln påverkar läsaren. Med andra ord borde journalisterna anpassa innehållet efter mottagarna. Många människor kan vara intresserade av arbetslöshet och framtidsutsikter för ekonomi och räntor, men alla läser inte publikationer från Finlands bank eller Sveriges riksbank. (Majapuro 2006: 89–90.) All denna information kan oftast hittas i ekonomiska artiklar i en mer lättöglapp form.

Ekonomijournalistiken har blivit mer populär under de senaste årtiondena. Begreppet ekonomijournalistik har utvecklats efter att nyhetsproduktionen har expanderat. Expansionen på 1980-talet har lett till att innehållet i journalistiken har blivit mångsidigare och ekonomi fått mer utrymme i dagstidningar. (Grafström 2006: 135.) Temana varierar från privatekonomi till export eller rapportering av aktiemarknader. Ekonomijournalistikens roll har beskrivits så att ekonomijournalistiken ska bevaka företag och aktiemarknader. Grafström (2004: 4) kritiserar dock synen och menar att ekonomijournalistikens roll är bredare än detta.

Pressens roll i samhället är stor. Pressen informerar om verkligheten samtidigt som den skapar verkligheten. Journalisternas ansvar är stort i skapandet av nyhetstexter. Innehållet i informationsförmedlingen skapas på journalistiska grunder (JSN 2019). Detta betyder att journalisterna skapar innehållet med beaktande av andra regler som styr vilka saker

som kan publiceras. Även kriterier för nyheter påverkar vilka ämnen som lyfts fram, men några ämnen kan väcka mer intresse hos läsarna.

Den ekonomiska depressionen har varit ett av de mest rapporterade temana i Europa. Depressionen utvecklades från den globala finanskrisen som spred sig ut i världen. Eurokrisen, som det här fenomenet kallas, började synas efter att den amerikanska bostadslånemarknaden rasade år 2007. År 2008 kraschade den gemensamma valutan, och den ekonomiska nedgången fortsatte under flera år (Harjuniemi & Herkman 2013).

Även Finland och Sverige drabbades av den ekonomiska krisen. Depressionstiden började synas i de nämnda samhällena under de sista månaderna år 2007, och särskilt tydligt under 2008. Recessionen påverkade Finland inom flera områden: finansiering, export, statslån och arbetslöshet bland andra (Freystätter & Mattila 2011: 4). I Sverige syntes recessionen mestadels på samma sätt och den påverkade statens ekonomiska situation på samma sätt som i Finland (SCB 2019). Efter dess har båda ekonomierna visat starka tecken på återhämtning. Redan mot slutet av året 2018 fanns det dock ett hot om en ny ekonomisk kris (Euro ja Talous 2018).

Tidningarna har rapporterat livligt om eurokrisen. År 2008 koncentrerade sig tidningarna i Finland på krisen ur den amerikanska synvinkeln. Redan mot slutet av år 2008 skrev tidningarna om Europa, och också om Finland och Sverige. (Simola & Reunanen 2010: 37–43.) Att eurokrisen har varit ett viktigt tema att ta upp i ekonomijournalistiken är en av orsakerna till att jag koncentrerar mig på den nyaste depressionstiden i ekonomin i Finland och Sverige samt på en tidpunkt då det finns tecken på en möjlig nedgång.

I denna avhandling tar jag fasta på artiklar om ekonomi i två tidningar: en finlandssvensk och en sverigesvensk tidning. Dessa artiklar har valts från två olika år. Meningen är att ta reda på hur ekonomijournalistik skrivs i Finland och i Sverige. Ekonomi som ämnesområde är global och Sverige och Finland är liknande samhällen ur ekonomisk synvinkel. Därför kunde man tänka sig att ekonomijournalistik skrivs på samma sätt i båda länderna. Samtidigt har forskning dock visat att det finns kulturella skillnader i affärslivet mellan dessa länder (se t.ex. Aalto 2003; Suominen 2017), vilket kan hänga samman med att det också finns skillnader i hur journalisterna rapporterar om ekonomi i Finland och i Sverige.

1.1 Syfte

Syftet med den här undersökningen är att ta reda på hur ekonomijournalistik skrivs i Finland och i Sverige. Ekonomijournalistiken i Finland betraktas genom Hufvudstadsbladet och i Sverige genom Dagens Nyheter.

Temat är viktigt och aktuellt med hänsyn till den roll som ekonomijournalistiken spelar i människornas vardagsliv. Jag har valt åren 2011 och 2018 eftersom året 2011 var ett år med framtidsoptimism, medan det under 2018 fanns tecken på att den ekonomiska tillväxten har stagnerat (se t.ex. Euro ja Talous 2018). Även en ny kris kunde vara på kommande (Euro ja Talous 2019). Med mitt material har jag velat få en bred syn på ekonomijournalistiken under olika konjunkturer: både hög- och lågkonjunktur.

Även tidningarnas sätt att skriva om ekonomin varierar. Mitt material består av en finlandssvensk och sverigesvensk tidning och det är värt att se om det förekommer skillnader i tidningarnas sätt att skriva om ekonomi. Min hypotes är att skrivandet präglas av vissa drag som är typiska för ekonomijournalistiken oberoende av mottagaren, men att det samtidigt kan förekomma kulturella skillnader.

När journalister och medieföretag producerar artiklar om ekonomin, skapar de också verklighet omkring sig själva. Detta betyder att journalisterna lyfter fram vissa aspekter i sina artiklar som sedan konsumeras av läsaren som gör sina egna tolkningar av världen omkring.

Utifrån det ovanstående har jag formulerat följande forskningsfrågor:

- Vilka fackspråkliga drag kommer fram i artiklarna år 2011 och 2018?
- Hur är artiklarna uppbyggda?
- Hur avspeglas ekonomi som fackområde i artiklarna?

Med de ovannämnda forskningsfrågorna vill jag få fram hur ekonomijournalistik skrivs i de två tidningarna. Jag letar efter svar på dessa frågor genom att analysera artiklarna i materialet i sin helhet och som mindre enheter. Genom att analysera artiklarna i sin helhet får jag fram hur artiklarna är uppbyggda och om uppbyggnaden är typisk för ekonomijournalistiken. I analysen av mindre enheter betraktar jag bland annat ordval.

Analysen av mindre enheter ger mer information om fackspråket ekonomi och även om användningen av sådana ord och uttryck som är typiska för ekonomijournalistiken.

1.2 Tidigare forskning

Det finns många undersökningar om ekonomin på 1990-talet samt flera om den ekonomiska nedgången år 2008. Skrivandet om ekonomi har ökat stadigt sedan 2000-talet. *Recession* som fenomen och ekonomin överhuvudtaget har undersökts ur olika synvinklar och inom varierande discipliner. Ämnet har betraktats ur en politisk synvinkel, men också ur lingvistiska eller journalistiska synvinklar. Jag diskuterar nu sådana undersökningar som utgår från lingvistiska eller journalistiska synvinklar.

En av de undersökningar som är relevanta för min undersökning är Esa Reunanens doktorsavhandling (2003) som handlar om den journalistiska aspekten i budgetdiskussionen. Reunanen undersöker budgetjournalism ur en kvantitativ och kvalitativ synvinkel. Hans analys är textlingvistisk och den utgörs av klassificering av materialet. Materialet i undersökningen består av finländska och svenska dags- och kvällstidningar (Helsingin Sanomat, Iltalehti, Dagens Nyheter och Aftonbladet). Reunanen (2003: 103–104) presenterar faktorer som är förknippade med nyhetsartiklar och opinionstexter. Reunanen (2003) tar även upp att samhällsekonomi diskuteras på ekonomisidorna och statsekonomi i samband med politik. Avsikten med undersökningen är att få fram på vilket sätt budgeten diskuterats, hurdana skillnader det finns mellan tidningarna och på vilket sätt olika aktörer skiljer sig från varandra som deltagare. Reunanen påpekar att budgetjournalistik har varit mer populär i dagstidningar än i kvällstidningar. Den här skillnaden kan anses bero på kvällstidningarnas roll som skandalmedier. Även skillnader mellan länderna har kommit fram. Reunanen påpekar t.ex. att deltagarna i budgetdiskussionen och meningsskiljaktigheterna i regeringen diskuterats mindre i Sverige än i Finland, medan socialskydd diskuteras mer i Sverige än i Finland. (Reunanen 2003: 518–519.)

Max Arhippainen (2003) indelar ekonomijournalistiska synvinklar i tre mindre kategorier: ekonomisk-politisk, företagsekonomisk och samhällsekonomisk synvinkel. Den ekonomisk-politiska synvinkeln handlar om politikernas och tjänstemännens åsikter, den företagsekonomiska synvinkeln handlar om företagsspecifika frågor, medan den

samhällsekonomiska synvinkeln täcker staten och dess ekonomiska aspekter. (Arhippainen 2003: 27.) Grafströms (2004: 5) indelning är något annorlunda. Hon indelar ekonomijournalistiken i kategorier om samhällsekonomisk journalistik (nationalekonomi), näringslivsjournalistik (företagsekonomi) och konsumentjournalistik (privatekonomi).

Även Maria Grafström (2004, 2006 och 2014) har undersökt ekonomijournalistiken ur ett svenskt perspektiv. Hon har forskat i ekonominyheternas framväxt, deras innehåll och nyheternas produktionsprocess. Grafström (2004: 20) påpekar att ekonomijournalistiken inte enbart är ett svenskt fenomen utan också ett internationellt fenomen som har spridits ut i världen. Hon har undersökt expansionen av svensk ekonomijournalistik från 1980- och 1990-talet. Undersökningen började med facktidningarna *Affärsvärlden*, *Veckans Affärer*, *Dagens Industri* och *Finanstidningen*. Expansionen syntes även i dagstidningarna mot slutet av 1980-talet då *Svenska Dagbladet* och *Dagens Nyheter* började publicera ekonomidelar i tidningarna. (Grafström 2006: 49–51). Nuförtiden får ekonomifrågorna mer utrymme i dagstidningarna (Grafström 2004: 3).

Ekonomi har även undersökts ur lingvistiska synvinklar. Heli Katajamäki (2002) har undersökt ekonomijournalistikens karakteristiska drag i facktidningarna *Kauppalehti* och *Taloussanommat*. Hennes undersökning baserar sig på lingvistiska aspekter. Hon undersöker mänskliga aktörer och processer dessa deltar i. Mänskliga aktörer är viktiga i ekonominyheter eftersom de används för att förstärka budskapet. Mänskliga aktörer är oftast experter som anses vara ett sätt att nå trovärdighet. Katajamäki betraktar endast mänskliga aktörer i sin artikel och tar kort fasta på olika typer av processer. Hennes resultat är något ensidiga på grund av detta val. De processer som de valda aktörerna deltar i kategoriserar hon i olika typer: handling, händelse, tillstånd, verbal eller mental verksamhet. Med handling och händelser syftar Katajamäki på materiella processer. I hennes analys är materiella processer de mest dominerande med 45 procent andel. Mentala processer är näst vanligaste med en procentandel på 29 och verbala processer den tredje vanligaste med 20 procent. Enligt Katajamäki (2002) kan både verbala och mentala processer förekomma i samband med människor, människogrupper eller institutioner. Verb som anger tillstånd är den minst använda typen av alla processer med endast en andel på 6 procent. (Katajamäki 2002: 156–160.)

Timo Harjuniemi och Juha Herkman (2013) undersöker eurokrisen i finska tidningar och tar upp olika tidsperioder under 2010–2012. Enligt dem har eurokrisen blivit ett ständigt uppkommande ämne i den finska journalistiken. Harjuniemi och Herkman forskar i hur ekonomin presenteras och hur presentationerna påverkar medborgarnas attityder och tankar kring eurokrisen. (Harjuniemi & Herkman 2013: 3–11.) Deras material består av fyra tidningar av olika slag: facktidningar, kvällstidningar och två dagstidningar (varav en liberal och en konservativ). Analysmetoden är huvudsakligen en kvantitativ innehållsanalys, där forskarna har abstraherat de viktigaste enheterna. Analysen tar fasta på t.ex. genren, teman, metaforer och de mest citerade aktörerna som förekommer i materialet. Enligt deras analys är utländska statsmän, inhemska ekonomer och tjänsteman i EU samt inhemska ministrar de vanligast använda aktörerna i krisförmedlingen. Harjuniemi och Herkman (2013: 22) påpekar även att politikernas roll kan ha blivit större efter analysperioden 2013 då depressionen fortsatte. Denna tolkning kommer också fram i de tidningar som ingår i analysen. Forskarna påpekar att ekonomister samt bankirer och investerare, de så kallade ekonomiexperterna, får mer utrymme för sina åsikter i facktidningarna. Analysen kartlägger även metaforer som artiklar presenterade. De mest använda typerna handlar om medicin, natur, krig, idrott eller religion.

En annan undersökning som tar fasta på samma tema som jag är Per Vågebrants avhandling *Har Expressen fått pippi? – en kritisk diskursanalys av Expressens rapportering kring fågelinfluensan* (2006). Vågebrant (2006) granskar hur fågelinfluensa har behandlats i kvällstidningen Expressen. Han använder kritisk diskursanalys som metod. Valet av materialet baserar sig på sökord. I hans analys ingår 11 artiklar. Hans analys består av fem olika områden: huvudinnehåll, textens hierarkiska organisation, schematiska struktur, mikroorienterad analys och politisk/historiska kontextualiseringar. Enligt Vågebrants (2006) analys kännetecknas diskursen om fågelinfluensa av personifiering, expertaktörer, värdeladdade ord, intertextualitet och ”vi och de andra”-känsla. Personifieringen hänvisar till känslan av att läsarna ska känna gemenskap med textens aktörer. Experter används för att skapa tilltro. Värdeladdade ord används för att skapa affekt, vilket gör att innehållet påminner om skönlitterära texter. Intertextualiteten mellan olika artiklar är klar för de bildar en slags kedja. Med ”vi och de” menar Vågebrant (2006) den känslan av trygghet som artiklarna bygger upp.

2 Material

I det här kapitlet presenterar jag materialet för undersökningen. Jag beskriver materialets omfattning, dess innehåll, längd och hurdana insamlingsmetoder jag har använt. I de följande två underkapitlen betraktar jag de valda tidningarna Hufvudstadsbladet och Dagens Nyheter. Jag beskriver tidningarnas historia och nutida ställning i Finland och Sverige.

Som material i den här undersökningen fungerar sammanlagt 32 artiklar ur Hufvudstadsbladet och Dagens Nyheter från åren 2011 och 2018. Med artiklar menar jag ett avgränsat stycke text i en tidning på samma sätt som Svensk ordbok har definierat den (SO 2019). Valet mellan begreppen *artikel* och *nyhet* har gjorts på basis av definitionen. Nyheter beskriver alltid en ny företeelse eller något som inte tidigare har varit känt. Artiklar är däremot skriftliga produkter som ofta kräver information om tidigare, redan kända händelser. I och med att artiklarna i materialet inte alltid handlar om nyheter har jag bestämt mig för begreppet *artikel*.

Antalet artiklar som jag har valt ut i varje tidning är nästan detsamma. Ur Dagens Nyheter har jag samlat in 14 artiklar och ur Hufvudstadsbladet 18 artiklar. Att jag har ungefär samma antal artiklar ur båda tidningarna är viktigt för att analysen inte ska bli förvrängd. Ytterligare har andra typer av skriftliga produkter uteslutits (t.ex. insändare, debattartiklar och spalter). Detta är därför att deras karaktär är annorlunda än de traditionella artiklarnas karaktär och struktur.

Jag har valt materialet utgående från temat. Eftersom det fanns för många artiklar att välja emellan under den valda tidsperioden, har jag valt näringsliv och privatekonomi som övergripande teman. Näringslivet omfattar privata och offentliga företag, myndigheter och föreningar. Privatekonomin handlar däremot om enstaka personer eller persongruppers ekonomi. Därtill har temat begränsats så att de valda artiklarna handlar om Finlands eller Sveriges ekonomi. Det fanns flera andra artiklar som handlade om den europeiska ekonomin. Valet att betrakta artiklar som handlar om den finska eller den svenska ekonomin gjordes därför att båda tidningarna ofta skriver mer om lokala aspekter. Det är inte oproblemiskt att avgöra vilka texter som behandlar de valda temana eftersom det finns flera artiklar som tar fasta på ekonomiska teman i tidningarna. Valet av vissa artiklar har jag gjort på basis av den helhetsbild som jag har fått av textens tema.

Allt material har samlats in elektroniskt därför att denna typ av material är lättillgängligt. Vid insamlingen av materialet har jag använt olika sökord. De sökord som jag har använt är *svensk ekonomi*, *finsk ekonomi*, *ekonomi*, *näringslivet* och *privatekonomi*, *recession*, *Finland*, *banker* och *företag*. Materialet härstammar från de tidpunkter då olika typer av ekonomiska prognoser har publicerats.¹ Prognoserna får ofta stor medieuppmärksamhet i pressen, vilket betyder att tidningarna då skriver mycket om ekonomi. (Arhippainen 2003: 27.) Flera banker och andra finansiella aktörer gör sådana prognoser om ekonomin, men de officiella statsbankerna och deras prognoser har använts som utgångspunkt. Insamlingsperioden har varit mellan maj och december under båda åren.

Längden på artiklarna varierar från ett stycke till flera stycken. Kortare artiklar brukar inte ha tillräckligt med innehåll², men deras budskap och struktur kan vara annorlunda. Även om Jaakkola (2013) kallar kortare artiklar för nyhetstelegram, har jag kategoriserat dem som artiklar. De kortare artiklarna har ofta en större informationsmängd och kan presentera det viktigaste innehållet i några meningar. Det är intressant att betrakta om strukturen och temainnehållet förändras när artikeln blir längre.

Alla de artiklar som ingår i mitt material har publicerats på tidningarna ekonomisidor. Detta betyder att de kategoriseras som ”hårda” artiklar. Inga artiklar från andra delar i tidningen har valts.

2.1 Hufvudstadsbladet som forskningsobjekt

Hufvudstadsbladet (förkortad Hbl) är en dagstidning som publiceras sju dagar i veckan i Helsingfors men omfattar hela landet. Hufvudstadsbladet är den ledande svenskspråkiga tidningen som utkommer i Finland. Den kategoriseras inte som regional tidning. Tidningen hör till ett av de svenskspråkiga medieföretagen i Finland, KSF Media tillsammans med andra regionala tidningar som Västra Nyland, Östra Nyland och

¹ Ekonomiska prognoser brukar publiceras två gånger om året i båda länderna. Finlands Bank har publicerat sina utsikter om Finlands ekonomi i juni och november 2011. Likaså har Sveriges Riksbank publicerat sina prognoser i juli och december 2011.

² Enligt Maarit Jaakkola (2013: 186–187) är en nyhetsartikel i sin enklaste form en nyhetstext som innehåller mellan 800–3500 tecken. Om den innehåller mindre än 800 tecken kan den kategoriseras som nyhetstelegram hellre än en nyhetsartikel.

Borgåbladet. (Hbl 2015a.) Tidningen är starkt kopplad till finlandssvensk kultur och det svenska språkets ställning i Finland.

Hufvudstadsbladet grundades år 1864 då Finland var en del av det ryska samhället. August Schaumann var mannen som grundade tidningen. Schaumann var tidningens chefredaktör under 1864–1885. Tidningen grundades ursprungligen som politiskt oberoende dagstidning och det var den första dagstidningen i Helsingfors som kom direkt hem, buren av brevbäraren. Två år senare år 1887 blev Hufvudstadsbladet den största dagstidningen med 5000 exemplar dagligen. (Hbl 2015b.)

Under tidningens historia blev den censurerad på grund av förryskningen och då fanns det ingen fri press i landet. Hufvudstadsbladet hade förenats med Helsingfors Dagblad, vilket hjälpte tidningen att öka sin produktionskapacitet. Produktionen ökade under ledning av Amos Anderson efter andra världskriget som testamenterade tidningen till Förening Konstsamfundet (KSF) som äger varumärket genom KSF Media. Hufvudstadsbladet har traditionellt ansetts som en stark opinionsbildare i Finland, och denna status har tidningen bevarat. Chefredaktör Jan-Magnus Jansson har beskrivit Hufvudstadsbladet som ”Finlands fönster mot Norden” och denna tradition håller tidningen fast vid med sin nutida verksamhet (Hbl 2015b.)

Nuförtiden är formatet tabloid och papperstidningen publiceras ofta i elektronisk form. (Salovaara-Moring 2004: 84.) Så är fallet även med Hufvudstadsbladet. Hufvudstadsbladets historia kan inte skiljas från svenska språkets ställning i Finland eller från den finlandssvenska kulturen. Hufvudstadsbladets ställning är nuförtiden stark bland den finlandssvenska befolkningen. Nuförtiden är Hufvudstadsbladet politiskt obunden (Koivisto 2002: 7).

2.2 Dagens Nyheter som forskningsobjekt

Dagens Nyheter (eller DN) är en av de största dagstidningarna som utkommer i Sverige. (DN 2016b; SOU 1975: 75). Den är rikstäckande och har ökat antalet ekonominyheter under de senaste årtiondena (Grafström 2004: 3). Dagens Nyheter publiceras som flerdagstidning, vilket betyder att den utkommer flera gånger under en vecka, närmare bestämt sju dagar i veckan. I Sverige dominerar flerdagstidningar den svenska

tidningsmarknaden med en marknadsandel på över 90 procent. Dagens Nyheter är den största privatägda storstadstidningen därför att den hör till DN-koncernen med Dagens Nyheter AB samt med dotterföretaget AB Kvällstidning Expressen. Tillsammans svarar de två ovannämnda tidningarna för över 40 procent av den totala upplagan. (SOU 1975: 66–75.) Därmed är Dagens Nyheter den enda tidningen i Sverige som är börsnoterad.

Tidningen har haft nästan samma format sedan den började utges. Dagens Nyheter ändrades till tabloidformat år 2004, vilket har blivit branschens standard. (Sternvik 2007: 105.) Orsaken till att ett sådant format valdes var att den första chefredaktören och grundaren, Rudolf Wall, såg att tabloidformatet var mer praktiskt (Sternvik 2007: 107).

I dag har varje exemplar av tidningen samma avdelningar: nyhetsdel, kulturdel och sportdel samt vädret, insändarna och opinionsdelen. Därtill publicerar Dagens Nyheter speciella avdelningar under veckosluten, t.ex. Stockholmsmagasinet, DN Bostad, DN Jobb, DN Lördag och Kultursöndag. Dessa speciella avdelningar handlar mest om nöje med intressanta intervjuer och inlägg. (DN 2016a.) Sådana speciella avdelningar kan kallas för ”mjukt innehåll”, och de har börjat få mer utrymme under de senaste årtiondena (Wadbring 2012: 88–93).

Dagens Nyheter kan ses representera en affärsinriktad dagstidning därför att den oftast behandlar sådana teman som näringsliv, börs eller investering. (Grafström 2004: 7). DN framträder sig en politisk och ekonomisk oberoende dagstidning (SOU 1975: 65).

Dagens Nyheter har ökat antalet ekonominyheter från och med 1960 och 1970-talet. I och med att antalet ekonominyheter och andra nyheter inom specialområden ökat behövs det mer kvalificerad personal i nyhetsproduktion. (Grafström 2006: 136–141.) Innehållet i själva nyheterna har hela tiden utvecklats. Se mer i kapitel 4.2.

3 Metod

De valda artiklarna analyseras med hjälp av den systemisk-funktionella grammatiken som har skapats av Michael Halliday (1999). Enligt den systemisk-funktionella grammatiken (eller SFG) kan språket betraktas utifrån tre metafunktioner: den ideationella, den interpersonella och den textuella metafunktionen. I den här undersökningen använder jag

den ideationella metafunktionen kompletterad med en innehållsanalys som hjälper vid kategoriseringen av innehållet i artiklarna.

Jag tillämpar den ideationella metafunktionen i analysen därför att jag har för avsikt att studera vilka slags drag som är typiska för fackspråket ekonomi och ekonomijournalistiken i artiklarna. Enligt Holmberg m.fl. (2011: 10) är den ideationella och den interpersonella metafunktionen viktigast då språket analyseras. Den textuella metafunktionen kopplar dessa två ihop. Min egen tillämpning av modellen presenteras i början av analysen (kapitel 5.1).

3.1 Den systemisk-funktionella grammatiken

Den systemisk-funktionella grammatiken är en språkmodell som betraktar ordens funktion och betydelse i sin kontext. Den utgår från tanken att språket skapar betydelse i kommunikation med andra människor, med andra ord i den sociala kontexten. Den systemisk-funktionella grammatikens uppgift är att ge människor redskap att förstå text och dess funktion i samhället samt utveckla sin egen språkhandling. (Holmberg & Karlsson 2013: 10.) I den systemisk-funktionella grammatiken frågar man vad vi gör med hjälp av språket och på vilket sätt vi gör det samt hurdana effekter språket har på den sociala kontexten och hur kontext realiseras språkligt (Hållsten m.fl. 2013: 6).

Den systemisk-funktionella grammatiken bygger på Michael Hallidays idéer. Halliday ville skapa ett alternativ till traditionell grammatik som tog fasta på språkregler. Hallidays modell anses passa då språkforskningen har samhällsorientering. (Holmberg & Karlsson 2013: 10–11.) Den systemisk-funktionella grammatiken fungerar som en övergripande analysmodell som kan tillämpas på många olika sätt. Den består av tre olika dimensioner: den ideationella, den interpersonella och den textuella metafunktioner.

Dessa tre metafunktioner reglerar varje yttrande i vårt språk. Den realiserar våra erfarenheter av världen (den ideationella metafunktionen), reglerar relationerna med dem vi kommunicerar med (den interpersonella metafunktionen) och organiserar den information som vi ger (den textuella metafunktionen). Den systemisk-funktionella grammatiken skapar betydelse genom semantiska och lexikogrammatiska val (Holmberg m.fl. 2011: 10–11). Detta betyder att betydelsen av orden i vissa sammanhang kan förändras.

Den ideationella metafunktionen bygger på idéer som föreställer världen omkring, vilket å sin sida bygger på erfarenheter. Det som händer förstår vi i form av fenomen som språkligt uttrycks genom deltagare, processer och dess omständigheter. Flera fenomen som hänger samman bildar betydelsesekvenser som innebär ett satskomplex. Den ideationella metafunktionen handlar därför om relationer mellan satser. Ett annat sätt att definiera den ideationella grammatiken är genom Hallidays och Matthiessens (1999) indelning av grammatiken i pragmatiska och syntagmatiska aspekter. Den pragmatiska aspekten har med kategoriseringen att göra. Detta betyder att vissa element i språket kan grupperas t.ex. som processer. Med den syntagmatiska aspekten avses kombinationer av dessa processer och aktörer som deltar i dem. På det sättet hänger dessa två aspekter ihop. (Karlsson 2011: 21.)

Den ideationella grammatiken består av ett övergripande system som realiserar betydelser genom att kategorisera och relatera kategorier till varandra. Till detta system hör *transitivets- och ergativitetssystemet*. Transitivitetssystemet binder ihop olika deltagare genom processer. Detta betyder att processen riktas från en deltagare till en annan. Det ergativa systemet handlar däremot om effekter och yttre påverkan. Ergativitetssystemet handlar mest om samma enheter som transitivitetssystemet. (Karlsson 2011: 28.) Satser kan kategoriseras som ergativa eller icke-ergativa beroende på om de innehåller en agent eller inte.

Båda av dessa system betraktar samma element: processer, aktörer, agent och mål. Traditionellt delas processerna in i sex typer: materiella, beteendemässiga, mentala, verbala, relationella och existentiella. De vanligaste typerna av processer är materiella, mentala, verbala och relationella processer. De aktörer som deltar i dessa processer kan vara personer eller ting, dvs. *aktörer, upplevare, bärare* eller *utpekade*. I alla av fallen ska dessa processer och deltagare kategoriseras utifrån kontexten. Det är då hela konstruktionen eller även omständigheterna som skapar betydelser. (Karlsson 2011: 22–25.) För analysmodellen se 5.1.

3.2 Innehållsanalys

Innehållsanalys kan anses som en metod för många slags analyser, både kvalitativa och kvantitativa. Därtill kan analyserna vara antingen materialbaserade eller teoriinriktade. De materialbaserade analyserna utgår från materialet, medan de teoriinriktade analyserna har någon teori eller modell som utgångspunkt. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 95–97.) I denna avhandling tillämpar jag dels material-, dels teoribaserad analys. Jag utgår från tidningsartiklar och deras struktur som material och analyserar innehållet i artiklarna utifrån en materialbaserad analys. Förutom innehållet i artiklarna tar jag också fasta på vilka aktörer, processer och tillstånd som förekommer i artiklarna. Då tillämpar jag begrepp och kategorier från den systemisk-funktionella grammatiken och har därmed teori som utgångspunkt. För analysmodellen se 5.1.

Processen i den materialbaserade innehållsanalysen kan indelas i tre faser: reduktion, sammanslagning och abstrahering. Reduktionen av materialet betyder att den information som är onödig gallras bort och endast de viktiga enheterna bevaras. Med en sammanslagning av analysenheterna försöker man hitta likheter och olikheter. Sammanslagningen är även en del av abstrahering där man skiljer ut den väsentliga informationen för undersökningen och formar teoretiska begrepp. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 108–109.)

Då jag tillämpar materialbaserad innehållsanalys i min studie fogar jag in de bitar som är betydelsefulla i större kategorier och försöker hitta likheter mellan dem. Med andra ord skapar jag kategorier för innehållet i artiklar, dvs. teman (se Salovaara-Moring 2004: 74).

4 Den teoretiska referensramen

Den teoretiska referensramen i denna avhandling utgörs av studier i fackspråksforskning och ekonomijournalistik. Orsaken till dessa ämnesområden är att materialet för avhandlingen består av artiklar inom ekonomi.

Först betraktar jag fackspråksforskning och ekonomi som fackområde och -språk. Därefter går jag in på ekonomijournalistik och tar upp ekonomijournalistikens roll. Även journalistiska artiklar som genre tas upp.

4.1 Fackspråksforskning och ekonomi

I detta kapitel presenterar jag fackspråk och dess forskning samt ekonomi som fackområde.

4.1.1 Utgångspunkter för fackspråksforskning

Begreppet *fackspråk* är ett ganska mångtydigt definierat begrepp. Fackspråk handlar om ett specifikt språk inom ett fackområde. Fackspråket produceras i tal eller skrift ”av yrkesmän eller -kvinnor inom deras specialistområden” som Gunnarsson (1987, 1992) har definierat det. Denna definition är kommunikativ och fokuserar på kommunikationssituationen. I definitionen av fackspråk är det viktigt att ta hänsyn till sändarens roll, ämnet och situationen. Det som man inte tar hänsyn till i samband med definitionen är mottagaren, dvs. om mottagaren är en expert eller en lekman. Definitionen tar inte heller fasta på vilka typer av texter som är fackspråkliga. Det kan vara populärvetenskapliga eller vetenskapliga texter, men även tidskrifter, böcker eller brev. (Gunnarsson 1992: 9; Gunnarsson 1987: 2.)

Britt-Louise Gunnarsson (1992) definierar begreppet fackspråk tämligen strikt på det sättet att hon inte räknar texter från-lekman-till-expert som fackspråkliga texter. Detta gäller även journalisterna som publicerar ämnesspecifika texter. Gunnarsson kallar detta för ”fackjournalistik” och menar texter som är mellan facktexter och texter från lekmän till experter.

Fackspråket är ett sätt att kommunicera inom fackområden. Det finns tusentals olika fackområden. Några av de största fackområdena är ekonomi, teknik, medicin och vetenskap. Ordförrådet i fackområdena består av många ämnesspecifika termer som är väletablerade i språkbruket. Sådana termer kommer från t.ex. citatlån, speciella lån, sammansättningar eller kombinationer av lånord och andra ord. (Majapuro 2006: 105–108.)

Att göra en skillnad mellan fackspråk och allmänspråk kan vara svårt. Att kategorisera enstaka ord som fackspråkliga eller allmänspråkliga är lättare än kategorisering av

uttryck, längre textdelar eller hela texter. Detta beror på att det borde finnas klara definitioner av hur många textdelar som borde kategoriseras som allmänna eller fackspråkliga för att man kunde säga att någon text är allmän- eller fackspråklig. Oftast påverkar kommunikationssituationen, och inte de enskilda orden eller uttrycken, ifall texter kan kategoriseras som allmän- eller fackspråkliga. (Gunnarsson 1992: 10.)

Facktextforskningen har tidigare koncentrerats på ord och termer. Nuförtiden läggs vikt vid dynamiska element såsom syntax och textlingvistiska fenomen, vilket i sin tur gör det lättare att kategorisera texter som fackspråkliga eller allmänspråkliga. (Nordman 1992: 18; Gunnarsson 1987: 12). Det som har forskats är bland annat meningslängd, ordval, verbtyper, adjektiv, termfrekvenser, termstruktur, termlängd, tema-remat och termernas roll i diskursen. (Nordman 1992: 11–12.)

Av tidigare forskning har det framgått att verb kan förekomma i vilken som helst form i fackspråkliga texter. Användning av passiva verbformer är ett sätt att placera skribenten eller andra deltagare i bakgrunden (Nordman 1992: 75). Passiv används i fackspråket för att hålla distans och för att ha språket på en mer saklig nivå. I motsats till verb är användningen av adjektiv däremot sällsynt i fackspråket. Adjektiv kan vara värderande, vilket förklarar den låga användningen. Facktexterna bör vara neutrala och objektiva till sin karaktär, och värderande adjektiv passar inte fackstilen. Nordman (1992) påpekar även att fackområdesspecifika adjektiv överhuvudtaget är tämligen få.

4.1.2 Ekonomi som fackområde och fackspråk

Ekonomi som fackområde handlar om resurser, hur de bildas, organiseras och används samt hur produkter och service produceras och används. Ekonomin som fackområde fokuserar på interaktion mellan människor. Ekonomi studeras både på mikro- och makronivå, vilket betyder relationer mellan enskilda människor och bolag eller ekonomi som helhet (O'Connor 2004: 1–3). Som disciplin anses ekonomi vara relativt samhällsvetenskaplig eftersom disciplinen inte tillhör de termtätaste fackområdena, jämfört t.ex. med juridik eller medicin (Lauren 1993: 100).

Språket i fackspråkliga texter kan anses vara något komplicerat. Fackspråket i ekonomijournalistiska artiklar har förändrats kraftigt under de senaste årtiondena efter

depressionstiden på 1990-talet. Fackspråket har fyllts med begrepp som handlar om krig eller händelser under depressionstiden. Oftast tänker man att språkbruket hänger samman med svåra begrepp som inte förklaras, det vill säga fackspråkliga begrepp. Detta gäller även ekonomiska texter. (Simola & Reunanen 2010: 17.) Fenomenet kan bero på att det oftast ligger en annan text bakom nyheten. Texten kan komma från olika aktörer inom ekonomi, t.ex. banker, statistiska centralbyråer eller staten, och deras målgrupp är experter på ekonomi. (Pandeli & Fischer-Butmaloiu 2017: 46.) Journalisterna ska därför tolka och översätta dessa till en mer förståelig form så att även en lekman förstår budskapet. Vesa Heikkinen (2011) påpekar i sin artikel att många abstrakta termer kan göra att alla inte har tillgång till denna information om de inte förstår termerna.

Pirjo Karvonen (1996) påpekar även att det ekonomiska fackspråket och speciellt ekonominyheterna ofta består av abstrakta ord och uttryck. Enligt henne kommer processerna fram i form av substantiv, inte verb som traditionellt kopplas ihop med processer. På samma sätt påpekar Marianne Nordman (1992: 61) att ekonomiska facktexter ofta innehåller en mindre andel av verb, eftersom substantiv är mer populära och mer betydelsefulla. Hon har funnit att de verb som ofta förekommer är tillståndsverb och relationella verb, såsom *ha* och *vara*. Överlag är verben allmänspråkliga och i aktivform. Även adjektiven är mest allmänspråkliga. (Nordman 1992: 63–64, 76, 117–118, 127–128.) I likhet med adjektiv används också pronomen mer sällan. Detta hänger ihop med strävan efter objektivitet. (Conboy 2007: 13; Bednarek & Caple 2012: 85.)

Då processer uttrycks med substantiv är det fråga om nominaliseringar. Genom att använda nominaliseringar försöker man dölja aktörer. Karvonen påpekar att det kan vara på grund av att man vill gömma de ansvariga. (Karvonen 1996: 155–162.) Nominaliseringar och abstraktioner hänger ihop med att händelserna presenteras som fakta. Abstrakta händelser (t.ex. tillväxt) realiseras utan någon mänsklig deltagare fast man kan påstå att ingen händelse realiseras utan påverkan av olika deltagare. Deltagarna är i sådana fall implicita. Användningen av nominaliseringar betyder att dessa händelser realiseras oavsett tidpunkten eller platsen: deras förekomst är säker. (Karvonen 1996: 151–152.)

Ett annat typiskt drag för ekonomiska texter är att använda experter för att påverka läsare. Detta är speciellt typiskt för ekonomijournalistik där experternas åsikt anses vara viktig för konsumenter (Karvonen 1996: 155–162). Enligt Martin Conboy (2007: 15) används

vissa typer av aktörer i nyhetsartiklar. Till sådana aktörer hör politiker, kända personer, tjänstemän, professionella och andra deltagare som har makt. Pani Pandeli och Ulrike Fischer-Butmaloiu (2017: 19) betonar att även kommentarer från lekmän borde tas med i journalistiska artiklar inom ekonomi.

Heli Katajamäki (2002: 154–155) betonar att användningen av experter ofta kopplas ihop med ett visst mönster. Hon påpekar att det är vanligt att ge titel och arbetsplats då experten nämns för första gången. Därefter brukar man använda endast namn eller titel. En sådan användning av experter är vanligt för specialiserade ekonomitidningar. Att lyfta fram en expert och hans titel är ett retoriskt sätt att övertyga läsare om att texten är sakkunnig.

Användningen av lekmän är relativt sällsynt om de inte fungerar som en del av institutioner. Om lekmän nämns, är de ofta grupper av människor som påverkas av ekonomi eller staten, såsom *kunder* eller *svenskar*³ (Katajamäki 2002: 155). Överlag kan de mänskliga aktörerna i ekonomiska texter indelas i människor eller grupper av människor och institutioner (staten, företag, industri och ekonomiska institutioner). De vanligast använda aktörerna i ekonominyheterna har att göra med företag och industri. (Katajamäki 2002: 151–153.)

Det ekonomiska fackspråket innehåller även vissa begrepp som är typiska för fackområdet. Honesto Herrera-Soler och Michael White (2012: 3) påpekar att ekonomi ofta innehåller sådana metaforiska uttryck som förstärker budskapet. Avsikten kan till exempel vara att informera konsumenter om nya produkter. Anna Simola och Esa Reunanen (2010: 99–100) bekräftar påståendet att budskapet ofta förstärks genom användningen av ”mänskliga” metaforer, till exempel krigsmetaforer. Karvonen (1999: 158–159) har funnit olika typer av metaforer som oftast kopplas ihop med naturen och balansen. Sådana typiska metaforer är bland annat *marknadskrafter* och *vågor*. Andra typer av metaforer som är vanliga i fackspråket ekonomi gäller grafik, geometri, transport, medicin, arkitektur, meteorologi, sport eller flygning (Nolan 2012: 227).

Förutom termer och begrepp är också indikatorer såsom BNP, inflation, sysselsättning, arbetslöshet, fiskal balans, export och balansräkning viktiga inom ekonomi (Pandeli & Fischer-Butmaloiu 2017: 19). Därtill spelar siffror och statistik en viktig roll då ekonomi presenteras. Siffror och statistik är de viktigaste informationskällorna inom ekonomi,

³ Översättningarna är mina.

vilket ofta kan glömmas bort av journalister. Siffror och statistik representerar så kallade hårda nyheter som anses vara viktiga för samhällslivet. (Pandeli & Fischer-Butmaloiu 2017: 11–12, 14.) Enligt Karvonen (1999: 153–154) används siffror för formulering av språkliga uttryck. Hon kallar fenomenet för ”grafjargong”. Det betyder att olika händelser och förändringar beskrivs med hjälp av dessa grafiska representationer: något stiger eller sjunker. Valet av vissa typer av verb berättar om denna grafjargong. Karvonen (1999: 154) ger exempel på fenomenet med uttryck som *tillväxt mattas av* och *antalet minskar*. Verben baserar sig på grafer och ger uttryck för att något inte stiger så kraftigt.

Ett typiskt särdrag till i det ekonomiska fackspråket är användningen av förkortningar. Förkortningar är ett sätt att hänvisa till olika fenomen eller aktörer i ekonomi. Dessa förkortningar kan vara av olika slag, t.ex. EU, ECB, SPT eller BNP. (Majapuro 2006: 106–108.) Förkortningarna visar att skribenten antar att läsaren har någon sakkunskap i ämnet, speciellt i sådana fall där det inte finns någon förklaring till förkortningar.

4.2 Ekonomijournalistik

I detta kapitel betraktar jag ekonomijournalistik och dess karakteristiska drag.

4.2.1 Synvinklar på journalistik och ekonomijournalistik

Journalistik anses som en viktig förmedlare mellan människor som inte kan vara i daglig kommunikation med varandra. Människornas rätt i samhället är att få information och använda den på basis av sina val. Denna information kommer från journalistiken. Journalistikens roll är att producera relevant och sann information till medborgare på ett neutralt sätt. Journalistikens allra viktigaste uppgift är att upprätthålla samhällsdiskussion. Dess ansvar är att väcka diskussion om frågor som berör människor, även om negativa teman. För att kunna skapa en diskuterande atmosfär i samhället krävs diskuterande journalistik. (Mörä 2004: 124.) Nuförtiden handlar kritik mot journalistiken om diskuterande journalistik och om den har åsidosatt sin roll som ansvarig för samhällsdiskussioner (Reunanen 2003: 9–10).

Nadine Strauss (2019: 283) konstaterar att många av de journalister som hon intervjuade i sin undersökning ser deras roll som informanter och utbildare. Journalisternas roll som producenter i nyhetsorganisationer är stor och de måste fungera enligt journalistiska principer. Journalistiska principer innehåller bland annat regler om integritet, anskaffning av material, det privata i motsats till det offentliga och rättigheter (JSN 2019; SJF 2019). Strauss (2019: 284) påpekar även att journalisterna själva ser att deras artiklar kan ha en långvarig inverkan på marknader.

Att journalisterna producerar artiklar betyder att artiklarna produceras inom ett medieföretag. Denna aspekt påverkar artikelproduktionen på det sättet att personliga uttryck och formuleringar ofta försvinner. Det grundläggande syftet med artiklar är att förmedla information, men det är inte bara fråga om produktion, utan också om konsumtion av denna information. (Grafström 2014: 7.) Det betyder att man inte borde koncentrera sig endast på produktionen av själva texten utan på sättet hur texten tolkas och hur den påverkar läsarna. Tolkningen beror på vilket sätt journalister skriver om teman och vilka slags förkunskaper läsare har.

Journalistikens tyngdpunkt har under de senaste hundra åren förändrats kraftigt. Detta betyder att journalistiken har koncentrerat sig på sådana viktiga aspekter som har följt samhällsförändringarna. Ekonomi som tema har blivit allt populärare – både på gott och ont. Därmed spelar ekonomijournalistik en allt viktigare roll i dagens värld. Att dra gränsen mellan ekonomijournalistiken och annan journalistik är utmanande eftersom de ofta blandas ihop med varandra (Uskali 2005: 37).

Ekonomijournalistik är ett flertydigt begrepp och kan definieras ur olika synvinklar. Ekonomijournalistikens innehåll i dagens samhälle är bred, eftersom den karaktäriseras av de ämnesområden som artiklarna tar fasta på (Grafström 2014: 2). Ekonomijournalistiken kan definieras som en process som utmynnar i faktabaserade texter om näringsliv, nationalekonomi och världsekonomi för den breda publiken (Mikkonen 1998: 8). Ekonomijournalistiskt material publiceras inte bara i ämnesspecifika ekonomitidningar utan även i vanliga dagstidningar och lokaltidningar (Huuhtanen 2018: 21). Detta betyder att ekonomijournalistiken är avsedd för både experter och lekmän. Ekonomijournalistiska frågor har ofta sitt ursprung i olika siffror, grafer, sektorer eller andra publikationer (Huuhtanen 2018: 19).

Fast ekonomijournalistik kan definieras på olika sätt, fungerar begreppet som överbegrepp för många olika underbegrepp. Sådana underbegrepp handlar om vissa delar av ekonomi. Samhällsjournalistik till exempel tar fasta på nationalekonomi, medan konsumentjournalistik uppmärksammar privatekonomi (se t.ex. Grafström 2004; Arhippainen 2003). Därtill handlar näringslivsjournalistik (Grafström 2004: 5) om ekonomiska frågor som rör företag. Samhällsekonomisk journalistik kräver vida definitioner av begreppet därför att inga resultat kan presenteras utan att man vet på vilka sätt sådana resultat uppnås och vilka faktorer som påverkar resultaten (Jäntti 2003: 32). Konsumentjournalistikens idé är att ta fasta på privata människors vardagliga liv och diskutera hur ekonomiska förändringar påverkar dem. Alla av de ovannämnda kopplas ofta ihop med varandra inom en och samma artikel, vilket betyder att dessa blandas ihop. Detta gör gränsdragningen mycket svårare.

Ekonomijournalistik handlar om alla områden inom ekonomi och har kommit till på grund av samhällets behov. Framväxten av ekonomijournalistiken hänger samman med globaliseringen av näringslivet och den allmänna marknadsorienteringen. Därför har det funnits och ännu finns ett starkt behov av allmän ekonomisk information (Borglund & Ahlquist 2006: 18). På samma sätt som i ekonomin i allmänhet kan man hitta en internationell synvinkel i den nutida ekonomijournalistiken (Grafström 2004: 1). Internationella händelser påverkar ekonomin lokalt och är därför en viktig synvinkel att betrakta.

Tyngdpunkten i ekonomijournalistiken har förändrats under de senaste årtiondena. När det är vanligt att förmedla information om individuella fall, arbetar ekonomijournalisterna även idag för att lyfta fram mer övergripande fenomen och trender bakom det (Grafström 2014: 14). Enligt Buttericks (2015) indelning består tidningar av flera sektioner: ekonomiska artiklar och analyser, finansiella artiklar och artiklar om affärlivet. Artiklar och analyser om ekonomi belyser allt från mikro- och makroekonomiska frågor till analyser av penningpolitik, medan finansiella artiklar betraktar nationella och internationella aspekter inom ekonomi samt privatekonomiska frågor, och artiklar om affärlivet handlar om företagets resultat. (Butterick 2015: 101–102.) Ekonomijournalistiken har med andra ord blivit forskande journalistik som går djupare in i ämnet.

Inom samhällsekonomin finns det ett tätt nätverk av aktörer som spelar olika roller i vissa situationer. Nätverket omfattar privata personer, riksdagen och staten. Detta avspeglas även i samhällsekonomisk journalistik. Mestadels handlar samhällsekonomisk journalistik om konjunkturjournalistik som fäster uppmärksamhet på de ekonomiska konjunkturerna (Borglund & Ahlquist 2006: 73–75). Konjunkturerna indelas traditionellt i två olika typer: låg- och högkonjunkturer. Fast det inte finns självklara definitioner av begreppen lågkonjunktur och högkonjunktur inom ekonomijournalistiken, finns det karakteristiska drag som kännetecknar dem. Lågkonjunktur innebär att en låg tillväxt påverkar bland annat arbetslösheten och bruttonationalprodukten (BNP) på ett negativt sätt. I motsats till lågkonjunktur innebär högkonjunktur att arbetslösheten sjunker och tillväxttakten påverkar prisförhöjningen. (Borglund & Ahlquist 2006: 73–75.)

Ekonomijournalisterna tar inte bara fasta på själva ekonomin utan deras arbete går ut på sådana aspekter som kan påverka ekonomin, t.ex. politik, arbetsmarknadspolitik eller internationella händelser (Hurmeranta 2012:165). Därför handlar ekonomijournalistiken inte bara om ekonomi utan den hänger ihop med olika andra samhällsgrenar och kan inte skiljas från denna kontext. Ekonomi är en del av politiken eftersom regeringen fattar beslut om statsekonomi. Statsekonomi för sin del påverkas t.ex. av arbetsmarknaden och arbetslöshetsgraden.

Ekonomijournalistik blir till utifrån sitt tema, dvs. ekonomi. Ekonomijournalistik förekommer inte bara på ekonomisidorna i en dagstidning utan till exempel på kultursidorna (Roush 2006). Därtill förekommer ekonomi i specialiserade ekonomitidningar (Katajamäki 2002) och notiser (Mauno 2012). Enligt Grafström (2014: 12) utbreder sig ekonomiska frågor långt bort från tidningarnas ekonomisidor. Alla typer har olika funktioner och deras målgrupper är lite annorlunda. Ekonomijournalistiska artiklar i en dagstidning förmedlar information till den breda publiken, medan specialiserade ekonomitidningar och notiser är avsedda för experter inom ekonomi.

Ekonomijournalistiska publikationer på webben skiljer sig från den traditionella pappertidningen. Materialet som publiceras på webben ställer ofta krav på aktualitet, dvs. de händelser som är på gång just då. (Grafström 2014: 20). Sådana korta nyhetstelegram (se Jaakkola 2013: 186–187) är vanliga på webben men inte i tidningarna. De artiklar som hamnar i papperstidningen har undersökts grundligt.

4.2.2 Ekonomijournalistikens roll och kritik

Ekonomijournalisternas uppgift är att samla in fakta och olika synvinklar om ekonomiska frågor och presentera denna information (Hurmeranta 2012: 27). Antti Mikkonen (1998: 8) anser att ekonomijournalistikens syfte är att producera nyheter om ekonomin för att tillfredsställa allmänhetens behov eller intresse. Simola och Reunanen påpekar att offentligt skrivande om ekonomin är viktigt för att massmedier förväntas övervaka makthavare. Massmedier förväntas lyfta fram missförhållanden i samhället och erbjuda olika synvinklar. (Simola & Reunanen 2010: 96.)

På samma sätt som för andra medier är det viktigt för ekonomijournalistiken att förmedla information till de som läser ekonomijournalistiska texter. För dagstidningar betyder det att de borde anpassa informationen från olika ekonomiska rapporter till lekmän. Med andra ord kan innehållet i ursprungliga källor inte presenteras på samma sätt till lekmän som till exempel till experter i nationalekonomi. Oftast syns detta genom att språkliga uttryck och komplicerade strukturer har förenklats.

Ekonomijournalisterna har kritiserats för att de identifierat sig med aktörerna på marknaden (Kjaer & Slaatta 2007: 16–17). Detta betyder att ekonomijournalisterna ses som förespråkare för företag eller andra aktörer på marknaden, vilket kan leda till att innehållet i artiklarna skapas enligt företagsledningens eller beslutsfattarnas synvinkel (Hurmeranta 2012: 160). Detta strider mot journalisternas roll som övervakare och kan leda till att kritik mot beslutsfattarna inte lyfts fram.

Det har uppskattats att relationer mellan företagen och massmedierna har varit något friare i Sverige jämfört med Finland (Mikkonen 1998: 49). Kritisk journalism kan vara ofördelaktig för företagen om fokuset ligger på företagen. Kritiken inom journalistiken gör en skillnad mellan bra och dålig journalistik. Kritiken betyder även att alla teman inte alltid är möjliga för journalisterna att avslöja eller diskutera i medierna. Sådana teman är ofta politiskt känsliga. (Uskali 2005: 42–43.) Detta kan leda till att journalisternas uppgift inte fylls. I Finlands historia har även ekonomijournalisterna använt omskrivningar för att undvika känsliga uttryck.

Etiska principer gäller även ekonomijournalister. Enligt de allmänna anvisningarna för journalister (JSN 2019) är journalister ansvariga gentemot läsare. Därtill borde varje

journalist sträva efter faktabaserade artiklar. Objektiviteten i faktabaserade texter är ett av de viktigaste målen för journalisterna. Därtill borde de skilja det offentliga från det privata. Det betyder att varje privat person har sitt integritetsskydd som journalisterna bör respektera. Etiken i ekonomijournalistiken gäller även näringslivet. Laget i Finland skyddar enstaka människors rätt att få information om börsnoterade aktiebolag. Detta betyder att journalisterna får informationen samtidigt som företagen publicerar den för att ingen skulle dra nytta av denna information. (Uskali 2005: 52.)

4.2.3 Ekonomijournalistik i Finland och Sverige

Internationellt sett har Finland varit med i utvecklingen av ekonomijournalistiken sedan 1898 när tidningen Kauppalehti grundades. Efter det har det kommit flera andra tidningar som konkurrerar med varandra. I Sverige började ekonomijournalistiken redan år 1832 när Göteborgs Handels- och Sjöfartstidningen grundades, men till sin natur avvek tidningen från Kauppalehti för den var avsedd för professionella. En tidning som motsvarade Kauppalehti var Dagens Industri som såg dagens ljus år 1976. (Hurmeranta 2012: 29–31.)

På samma sätt som själva ekonomijournalistikens roll och ställning har dess innehåll förändrats efter andra världskriget. Efterkrigstiden präglades av industrialisering, vilket påverkade ämnesvalen i pressen. Medan industriproduktionen var ett av de viktigaste temana på 1960- och 1970-talen, var företagen de viktigaste på 1980- och 1990-talen. (Borglund & Ahlquist 2006: 19.) Nuförtiden handlar ekonomijournalistiken om ekonomiska kriser eller framgång i alla livets delområden samt andra aktuella lokala teman.

Ekonomijournalistiken har varit en växande gren i Sverige och Finland, vilket syntes genom expansionen av ekonomirapporteringen på 1990-talet. Exempel på denna expansion är de specialiserade ekonomitidningarna *Dagens Industri* och *Finanstidningen* i Sverige samt *Taloussanommat* i Finland (Borglund & Ahlquist 2006: 15). Utvecklingen inom journalistiken betydde att skrivandet professionaliserades och journalism blev en profession. En annan viktig förändring var att journalisterna började förhålla sig kritiskt till de behandlade temana (Hurmeranta 2012: 31).

I Sverige skedde den största och mest dramatiska förändringen på 1980-talet då innehållet i ekonomijournalistiska artiklar förändrades och mängden artiklar växte. Ekonomijournalistikens innehåll spreds från specialiserade ekonomitidningar till dagstidningar. På 1990-talet introducerade Dagens Nyheter sin förnyade version som ägnade mer utrymme åt ekonominyheter. (Grafström 2006: 49–51.)

Under 2000-talet har nyhetsproduktionen ökat, och produktionen av ekonominyheter har blivit populärare även i dagstidningar. Medan tidningar som Kauppalehti och Affärsvärlden producerar aktuell information till investerare eller andra professionella, producerar dagstidningar mer generell information om ekonomi till lekmän.

Ur konsument- och samhällsjournalistikens synvinkel är denna förändring viktig. Det är nödvändigt att förmedla information om frågor som kan påverka allmänheten. På basis av denna information kan var och en göra sina val och bestämma hur hen ska hantera eventuella problem.

4.2.4 Ekonomijournalistiska artiklar som genre

På samma sätt som andra litterära genrer delas in i olika underkategorier, indelas även journalistiken i olika typer av genrer. Dessa genrer bestämmer oftast skribentens position samt avgör stilen för skrivandet. Enligt Maarit Jaakkola (2013: 173) omfattar de ovannämnda journalistiska genrerna tre grupper. Den första gruppen representerar faktabaserade texter, den andra gruppen innebär opinionsbaserade texter och den sista gruppen innehåller fiktiv-skönlitterära texter. Artiklar hör till gruppen faktabaserade texter.

Artiklar skiljer sig från andra typer av faktabaserade texter (t.ex. reportage och intervjuer) på det sättet att deras funktion är att beskriva vad som har hänt. Deras funktion är inte att producera nya upplevelser för läsaren utan förmedla faktainformation snabbt. Klara gränsdragningar kan inte göras mellan faktabaserade texter, utan vissa drag blandas ofta ihop, och då blir det omöjligt att påpeka vilken kategori en viss text hör till. (Jaakkola 2013: 174–176.) I elektroniska medier blir skillnaden mellan andra texttyper och nyhetsartiklar ännu diffusare.

Nyhetsartikeln är den genre som är vanligast inom journalistiken. Nuförtiden är det viktigast för en journalist är att skriva kort, faktabaserat och om aktuella frågor. Hur bra en artikel lyckas, hänger samman med yttre och inre kriterier. Till de yttre kriterierna hör att nyheten ska vara aktuell, gälla något som ligger kulturellt eller fysiskt nära, händer ofta eller påverkar mycket, medan de inre kriterierna karakteriseras av bland annat att artikeln ska vara entydig, personligt identifierbar, förståelig och överraskande. (Jaakkola 2013: 180–181.) Förutom dessa kriterier gäller även att artikeln gärna får handla om något negativt. Monika Bednarek och Helen Caple (2012: 42) beskriver att den negativa aspekten i artiklarna handlar om händelser såsom olyckor, katastrofer, konflikter eller krig. Att producera artiklar om sådana händelser kan lätt leda till en användning av negativt laddade ord eller uttryck.

Till sin natur varierar journalistiska artiklar. Detta gäller även artiklar inom ekonomi. Maria Grafström m.fl. (2006: 78–80) indelar ekonomiartiklar i tre typer: den förberedande, den korta och den fördjupande artikeln. Den förberedande artikeln publiceras ofta innan ett företag publicerar sin kvartalsrapport. Då analyseras företagets möjliga resultat och framtidsutsikter med hjälp av den information som redan är tillgänglig. Den korta artikeln baserar sig på den förberedande artikeln, men jämför företagets publicerade resultat med den som förväntades. Dessa är ofta korta inblickar i ämnet i fråga. I de fördjupande artiklarna analyseras informationen noggrannare, och kommentarer från olika håll inkluderas.

Därtill har artiklarna inom ekonomi en viss uppbyggnad: de är uppbyggda på samma sätt som andra nyhetsartiklar. Ekonomiartiklar består av rubrik, ingress, brödtext och slutsats (Pandeli & Fischer-Butmaloiu 2017: 14). Nuförtiden varierar denna struktur endast lite. Artiklarna börjar med en rubrik som har olika funktioner. Huvudrubrikens funktion är att erbjuda en kort överblick över nyhetens tema och att väcka uppmärksamhet. Rubriken är en indikator på vilket nyhetsvärde artikeln har och ger en inblick i innehållet i artikeln. (Conboy 2007: 17.)

Huvudrubrikerna kan vara av olika slag. De kan vara fullständiga eller ofullständiga satser. Användningen av ofullständiga satser som rubrik kan bero på att journalisterna ofta är tvungna att koncentrera sitt budskap på grund av att de har lite utrymme (Conboy 2007: 15). Efter rubriken kan det finnas en ingress som enligt Conboy (2007: 13–15) är en kort sammanfattning av det som står i brödtexten. De viktigaste ämnena i en artikel

förekommer i rubriker och ingresser (Vågebrant 2006: 20–22; Conboy 2007: 18) varefter följer den minst relevanta informationen. Conboy (2007: 18) kallar detta för en ”hierarkisk triangel” som hör ihop med nyhetstraditionen. Detta betyder att artiklarna byggs upp enligt relevansen och vikten av informationen. Den information som är viktigast presenteras i närheten av rubriken, och den minst viktiga informationen mot slutet av artikeln.

5 Presentation av ekonomi i Hufvudstadsbladet och Dagens Nyheter

I det här kapitlet analyserar jag materialet med hjälp av vissa kategorier enligt den systemisk-funktionella textanalysen. Nedan presenterar jag min analysmodell i detalj.

5.1 Analysmodell

Jag analyserar texterna både som helheter och som mindre delar med hjälp av systemisk-funktionell grammatik och innehållsanalys. Analysen börjar med att jag betraktar fackspråkliga drag varefter jag tar upp artiklarnas struktur och ekonomiska särdrag i artiklarna. Analysen av fackspråkliga drag omfattar teman och ämnen samt ordvalsanalys. Att jag kategoriserar artiklarna enligt ett specifikt ämne betyder att jag har plockat ut det mest dominerande ämnet i artikeln. Det är dock anmärkningsvärt att det kan finnas flera andra ämnen inom en och samma artikel. Analysen av strukturen omfattar analysen av den grafiska strukturen. I analysen av ekonomiska särdrag ingår aktörer och processer.

Teman har jag kommit fram till genom att bilda mig en helhetsbild av texterna i materialet. Sedan har jag läst texterna på nytt och plockat fram det specifika *ämnet* för temat, dvs. ur vilken synvinkel temat betraktas. Analysen av *strukturen* innebär å sin sida att jag tittar på vilka delar texterna består av och hur texterna är uppbyggda. Med andra ord är jag intresserad av om alla texter har rubrik, ingress och löpande text.

I analysen av *ordval* tar jag upp sådana ord och uttryck som har en negativ eller positiv ton. Jag lyfter fram sådana ord och uttryck som är mest typiska för ekonomi och som är de mest använda i ekonomijournalistiken. Jag har även räknat hur många gånger dessa

ord förekommer i artiklarna för att kunna jämföra artiklarna. Jag tolkar dessa ord i kontexten, vilket betyder att betydelsen ändras från ordboks betydelsen. Som hjälp i analysen av om ett ord eller uttryck är positivt eller negativt i sin kontext använder jag olika ordböcker (bland annat SAOB, Norstedts Svenska Ordbok och ekonomiordböcker). Det är viktigt att analysera enskilda ord och uttryck eftersom de präglar hela texten och bestämmer hur människorna tolkar texten. Att analysera dessa ord och uttryck i sin kontext betyder att själva budskapet är viktigare än betydelsen av enskilda ord.

Analysen på mikronivån är däremot mer detaljerad och preciserad. Den koncentreras på enskilda ord och uttryck i kontexten. I analysen av *aktörer och processer* tar jag fasta på vilka aktörer och processer som förekommer. De analyserade orden har plockats ut efter att jag har läst igenom texterna en gång till. Jag har färgkodat olika typer av ord med en färg, t.ex. processer med rött, aktörer med grönt och andra viktiga fackord med blått. Jag har även tagit hänsyn till andra deltagare än endast de s.k. förstadedeltagarna. Jag har delat aktörerna in i tre olika grupper: *mänskliga*, *omänskliga* och *fenomen*. Med mänskliga aktörer menas sådana deltagare som syftar på en enskild människa eller en grupp människor. Typiska mänskliga aktörer realiseras i substantiv, kollektiva ord och pronomen. Omänskliga aktörer avser däremot något som inte är en människa eller en grupp människor. De kan vara t.ex. andra levande varelser, bolag eller delar av samhället. Omänskliga aktörer kan väcka diskussion eftersom även institutioner kan ses som mänskliga aktörer (se Katajamäki 2002). I min avhandling kategoriserar jag institutioner, bolag osv. under omänskliga aktörer trots att de består av människor. Fenomen är den sista typen av aktörer som valts med i analysen. Med fenomen avses sådana händelser som verkar hända utan att någon aktör deltar.

Processer betraktas genom en analys av olika typer av verb: materiella, mentala, relationella eller verb som uttrycker tillstånd. Materiella verb består av sådana verb som uttrycker någon fysisk förändring, såsom verbala verb. Med mentala verb menas sådana verb som uttrycker en psykisk förändring, medan relationella verb syftar på sådana verb som anger förhållanden mellan saker och ting. (Holmberg & Karlsson 2013: 80–89.) Sådana verb som *ha* och *vara* kan kategoriseras som relationella, men även som verb som anger tillstånd i vissa situationer. För att vara konsekvent har jag kategoriserat dessa två verbtyper som relationella verb.

Med alla dessa drag försöker jag få fram på vilket sätt fackspråket ekonomi och fackspråkliga drag syns i dagstidningar och om det finns skillnader mellan tidningarna.

5.2 Analys från 2011

I analysen av de valda artiklarna från 2011 tar jag upp de ovannämnda aspekterna i den ordning som presenterats.

5.2.1 Fackspråkliga drag

Teman och ämnen

Det förekommer olika typer av fackspråkliga drag i ekonomijournalistiska artiklar. Dragen framgår av bland annat teman, ämnen och specifika ordval. Som tabell 1 visar, hänger alla artiklarna i materialet på ett eller annat sätt ihop med temana *näringsliv* eller *privatekonomi*. Näringslivet som vi uppfattar det handlar om sådana verksamheter som formar vårt samhälle och vår omgivning. Näringslivet omfattar bland annat tjänstesektorn, industrin och lantbruket, medan privatekonomi handlar om individers ekonomiska planering. Det kan gälla hushåll eller enstaka personer.

Tabell 1. Översikt över de analyserade artiklarnas teman och specifika ämnen

Tidning	Tema	Ämnen	Antal artiklar
Dagens Nyheter (DN)	Näringsliv	Konkurs, optimism hos företag, prisökningar, bolagens vinstkrav, närproducerad mat	6
	Privatekonomi	Optimism om den privata ekonomin	1
Hufvudstadsbladet (Hbl)	Näringsliv	Företagens förtroende för ekonomi, företagens förväntningar för framtiden, handel, skuldkrisen, konkurs, kärnkraftsindustrin, livsmedelsindustrin	7
	Privatekonomi	Förtroende för den privata ekonomin, misstro mot den privata ekonomin, betalningsanmärkningar	2

De analyserade artiklarna i DN och HBL innehåller två större teman som beskrivs ur olika synvinklar som jag kallar för ämnen. Av de analyserade artiklarna har 13 näringsliv som tema. De övriga 3 artiklarna handlar om privatekonomi.

De ämnen som kommer fram i artiklarna om näringslivet är förtroende för ekonomi, förväntningar för framtiden, handel, skuldkrisen, konkurs, industri och närodlat mat. Näringslivet omfattar t.ex. handel och industri, och på grund av dem är även konkurserna vanliga ämnen. När det gäller privatekonomi, presenterar artiklarna olika attityder till ekonomisk tillväxt eller nedgång. Ämnena i artiklarna om privatekonomi är bland annat hushållens förväntningar för framtiden, betalningsanmärkningar och misstro mot den privata ekonomin. Enligt David O'Connors (2004: 1–3) påstående kommer ekonomi som fackområde fram i dessa ämnen både på mikro- och makronivå. Näringslivsfrågorna tar fasta på större frågor (t.ex. bruttonationalprodukten som påverkas av produktion och konsumtion), medan privatekonomiska frågor tar fasta på en mindre grupp av personer (t.ex. lekmän). O'Connors (2004) påstående är i linje med resultatet ovan. De ämnen som handlar om näringslivet beskriver större händelser i samhället eller fackområden. De ämnen som handlar om privatekonomi beskriver enstaka människors eller människogrupper tankar kring den egna ekonomin.

Näringsliv och privatekonomi är beroende av varandra, vilket betyder att de fungerar i samarbete. Detta syns även i ämnen som de valda artiklarna handlar om. Ett gemensamt ämne för varje tema är framtidsförväntningar. Inom temat näringsliv syns detta i form av ämnen som optimism och förtroende för framtiden. Inom temat privatekonomi förekommer likaså optimism och förtroende. Skillnaden är den att det i näringslivet handlar om företag, medan det i privatekonomi är fråga om enskilda människor. Både Dagens Nyheter och Hufvudstadsbladet tar fasta på dessa ämnen.

Ämnesvalet ger även uttryck för huruvida artiklarna har en negativ respektive positiv ton. Den negativa tonen framgår av att artiklarna handlar om konkurser, skuldkrisen och betalningsanmärkningar som ofta tolkas som negativa fenomen eller händelser i samhället. Den positiva tonen syns däremot i form av förtroende och optimism. Den negativa tonen kan även vara något som man strävar efter, vilket ofta syns genom beskrivningar av olyckor, katastrofer, konflikter eller krig. (Bednarek & Caple 2012.) Konkurser, skuldkrisen och betalningsanmärkningar kan jämföras med olyckor eller katastrofer eftersom de ofta har en stor inverkan på vardagen.

Temat och ämnen i både Dagens Nyheter och Hufvudstadsbladet är i linje med Grafströms (2004) indelning. Näringslivsjournalistiken tar fasta på företagsekonomi, medan konsumentjournalistiken tar upp privatekonomi. Denna indelning syns även i tabell 1. Konkurs, handel, industri och företagets förväntningar behandlas i artiklar om näringsliv, medan förtroende för den privata ekonomin och betalningsanmärkningar diskuteras i artiklar om privatekonomi.

Ordval

De ovannämnda ämnena syns även i ordval. Orden som ingår i analysen av ordval är de mest relevanta för ekonomijournalistiken. Antalet dessa ord ges inom parentes. Inom temat näringsliv är de vanligaste orden och uttrycken *konkurs* (13), *recession* (5), *skuld kris* (4), *konkurrens* (3), *företagssanering* (2), *nedgång* (2), *börsras* (1), *lågkonjunktur* (1), *kreditrisk* (1) och *likviditetsrisk* (1). Inom temat privatekonomi är de vanligaste orden och uttrycken *betalningsanmärkningar* (6) och *arbetslösheten* (2). Det finns även sådana ord som är gemensamma för båda temana: *tillväxt* (9), *optimism* (6) och *förtroende* (4). Detta beror på att olika ämnen ofta blandas ihop inom en och samma artikel. Till exempel en artikel som mestadels handlar om konjunkturer och hur dessa syns i statens ekonomi kan även ta fasta på hur dessa påverkar enskilda människor (privatekonomi). I de ovannämnda listorna har jag även inkluderat ord som bygger på dessa ord och olika böjningsformer.

Enstaka ord kan användas för att förstärka budskapet. Deras mening och styrka kan påverka läsarna på ett negativt eller positivt sätt. De ovannämnda orden presenteras i sin kontext, och det uppstår en fråga om ordens betydelse ändras i och med att kontexten ändras.

De allra vanligaste orden i båda av de valda temana är orden tillväxt, optimism och förtroende. Dessa ord är exempel på ord som ofta tolkas som positiva. I exemplen 1–6 presenteras hur dessa ord används i fackspråket ekonomi.

Tillväxt är ett typiskt ord för ekonomi. Tillväxt betyder att något blir större: enligt SAOB betyder tillväxt 'en ökning i storlek eller omfång'. I SAOB står det att ordet tillväxt ofta används i fackspråket ekonomi t.ex. i uttryck såsom *ekonomisk tillväxt* eller *negativ tillväxt*. Ordet används traditionellt i positiva sammanhang, men det kan också kopplas ihop med negativa ord, vilket ändrar tonen på själva ordet. I exemplen 1–2 är det fråga om användningen av ordet tillväxt i olika sammanhang.

Ex. 1 Det här beror på att den ekonomiska *tillväxten* i Finland har bromsat in och på de stora riskerna inom den internationella ekonomin. (Artikel 6, Hbl 2011)

Ex. 2 Industrin och byggsektorn räknar med en liten *tillväxt* ännu under slutet av året, men en minskande orderstock försämrar utsikterna. (Artikel 8, Hbl 2011)

Tillväxten i de två exemplen 1 och 2 ovan presenteras i två olika kontexter. I exempel 1 är tillväxten, som ofta används i ett positivt sammanhang, kopplat ihop med verbet *har bromsat in*. Verbet bromsa in betyder att man saktar farten (SAOB). Då växer ekonomin inte längre, utan tillväxten har stannat på den nivå som den är. Inbromsningen som ett begrepp hör till trafik- och transportsektorn, men metaforer av dessa avledningar har hittats även i fackspråket ekonomi (Nolan 2012). I exempel 2 är ordet tillväxt ihopkopplat med andra ord i en nominalfras: *en liten tillväxt*. När det är fråga om den ekonomiska situationen inom industrin och byggsektorn, är även en liten uppgång ett bra resultat, speciellt under recessionen. *Tillväxt* är överhuvudtaget en abstrakt företeelse som är typisk för fackspråket ekonomi, och det är ett ord som innebär siffror eller grafer, dvs. är en del av grafjargong. (Karvonen 1996.) Att tillväxten har bromsat in eller att det finns en liten tillväxt betyder att grafen inte pekar uppåt eller den pekar en aning uppåt. Användningen av ordet tillväxt i de ovannämnda exemplen påminner om exemplen i SAOB eftersom ordet används i likadana sammanhang i mitt material, både i negativa och positiva sammanhang.

Optimism betyder att det finns hopp att allt kommer att gå väl (SAOB). Optimism som ord används såväl i allmänspråk som i fackspråk, men ordet är tämligen allmänspråkligt. *Optimistisk* syftar på en person eller flera som 'hyser optimism' (Norstedts Svenska Ordbok). I exemplen 3–4 är det fråga om hur orden optimism och optimistisk i alla sina former används i fackspråket ekonomi.

Ex. 3 De små och medelstora företag som ingår i SEB:s företagarpanel är starkt *optimistiska* om 2011 [...] (Artikel 1, DN 2011)

Ex. 4 Hushållens förväntningar på svensk ekonomi är fortfarande optimistiska, men *optimismen* har avtagit något, enligt Skop. (Artikel 2, DN 2011)

I de två exemplen ovan finns det exempel på hur ordet *optimism* (eller optimistisk) används. I exempel 3 används ordet i en positiv kontext, medan ordet i exempel 4 har kopplats ihop med andra ord som skapar en negativ ton i meningen. Att använda ordet *optimistisk* i stället för *optimism* kan ha en stor inverkan på budskapet. I exempel 4 är ordet optimism ihopkopplat med verbet *avta*, vilket enligt sin definition betyder 'minskning i styrka eller omfattning' (Norstedts Svensk Ordbok). Minskningen av

optimism betyder i det här fallet att människornas tro på framtiden har blivit dystrare, vilket innebär att fenomenet i sig uppfattas som negativt. Användningen av substantivet optimism eller adjektivet optimistisk har inte någon specifik fackspråklig betydelse, utan betydelsen är tämligen allmänspråklig. Resultatet när det gäller adjektivet optimistisk stämmer överens med Nordmans (1992) iakttagelse om att adjektiven i fackspråket ekonomi är allmänspråkliga.

Ordet *förtroende* avser 'förlitande på något' (SAOB). Ordet har inte någon speciell fackspråklig betydelse i fackområdet ekonomin, vilket betyder att det är tämligen allmänspråkligt. I exemplen 5–6 är det fråga om användningen av ordet *förtroende*.

Ex. 5 Finländarnas *förtroende* för det ekonomiska skydd som samhället erbjuder har rasat, enligt en enkät som Tapiola Bank gjort. (Artikel 7, Hbl 2011)

Ex. 6 Också *förtroendet* för den personliga ekonomin har minskat och finländarna är mycket oroade över de dåliga ekonomiska nyheterna. (Artikel 7, Hbl 2011)

När man analyserar dessa två exempel, märker man att ordet används i samband med en mänsklig aktör (finländarna). Detta beror på att *förtroende* är en mental process som sker osynligt. Sådana mentala processer kan ske, enligt vad man vet, endast hos människor. Båda exemplen är ur en och samma artikel vars tema är näringsliv, och artikeln har publicerats i Hufvudstadsbladet.

När man betraktar sammanhanget i exempel 5, stöter man på verbet *har rasat*. Verbet *rasa* ger en bild av att det inte finns mycket *förtroende* kvar hos finländarna. Att *rasa* betyder att något faller på ett våldsamt sätt (SAOB). Det används ofta i samband med byggnadsverk eller naturliga fenomen. Ytterligare kan ordet användas t.ex. om värden (Norstedts Svensk Ordbok) och om epidemier, lidelser och krig (SAOB). Detta stämmer överens med Nolans (2012) och Reunanens (2010) iakttagelser om att sådana ord som syftar på krig eller meteorologi används i fackspråket ekonomi. I exempel 5 påverkar verbet *har rasat* tolkningen av kontexten. Att *förtroendet* har rasat är inte något som man strävar efter, eftersom det kan skapa kaos. I exempel 6 är ordet *förtroende* ihopkopplat med verbet *har minskat*, vilket betyder att något blir mindre (Norstedts Svensk Ordbok). Betydelsen av ordet motsvarar verbet *rasa*, eftersom något blir mindre med båda. Ett substantiv vars ursprungliga betydelse kan definieras som positiv (*förtroende*) kombinerat med ett negativt verb (*har rasat* eller *har minskat*) gör att händelsen tolkas på ett mer negativt sätt. Detta visar att tolkningen av betydelsen påverkas av sammanhanget.

Andra typiska ord för fackspråket ekonomi kommer fram i form av orden *konkurs*, *risker*, *recession*, *arbetslösheten* och *skuld kris*. Dessa ord pekar på olika fenomen inom ekonomi, speciellt på den statsekonomiska nivån. Av dessa ord förekommer orden *konkurs*, *skuld kris*, *risker* och *recession* i artiklarna som handlar om näringslivet. Arbetslösheten behandlas i artiklarna som handlar om privatekonomi.

Med *konkurs* avses ett ekonomiskt läge för en person eller företag där man överlämnar sina tillgångar för betalning av samtliga skulder (Norstedts Svensk Ordbok). Konkurs som ord används ofta inom fackspråket ekonomi, eftersom det beskriver den ekonomiska situationen hos vissa aktörer som deltar i samhällets ekonomi på ett eller annat sätt. Ordet är ett fackord (Taloussanasto 1998), men det används även i allmänspråket, vilket stödjer Laurens (1993) iakttagelse om ekonomins allmänspråkliga karaktär.

I exemplen 7–8 är det fråga om användningen av ordet *konkurs* i olika sammanhang.

Ex.7 Antalet *företagskonkurser* sjönk med 1 procent i oktober. (Artikel 15, DN 2011)

Ex.8 Hittills har antalet *konkurser* inom detaljhandeln ökat med hela 5 procent och tillväxten är den lägsta på 15 år. (Artikel 10, Hbl 2011)

Båda exemplen ovan presenterar konkurser som handlar om företag, inte om enskilda personer. Artiklar där dessa exempel förekommer handlar om näringsliv. Konkurser i sig ses ofta som ett dåligt resultat för företag, men detta betyder inte alltid att företagsverksamheten slutar. De två exemplen ovan presenterar olika synvinklar på konkurser. I exempel 7 är det fråga om verbet *sjunka*, vilket betyder att antalet har blivit mindre (Norstedts Svensk Ordbok), och detta kan ses som ett positivt fenomen eftersom flera företag fortsätter sin verksamhet och betalar skatter till staten. I motsats till exempel 7 presenterar exempel 8 en annan synvinkel, där antalet har gått upp. Att *öka* betyder att 'något blir större i antal eller omfattning' (Norstedts Svensk Ordbok). Att konkurserna blir fler kan anses som ett negativt fenomen, eftersom ökningen kan leda till negativa följder. Dessa två exempel beskriver tydligt hur kontexten påverkar tolkningen. I dessa exempel används verb som är motsatser till varandra och exemplen baserar sig på grafiken, vilket igen bekräftar Karvonens (1999) iakttagelse om grafjargongens betydelse i fackspråket ekonomi.

Risker är en del av varje människans vardagsliv. Risker finns även inom ekonomi och de är av olika slag. Ordet *risk* i sig är ett vanligt ord och betyder 'fara över en möjlig negativ

utveckling' (Norstedts Svensk Ordbok). I fackspråket ekonomi används ordet t.ex. i uttryck som *riskvillig*, *ta risker* eller *riskbedömning*. Dessa ord kopplas ofta ihop med investeringar och försäkringsbolag. I exemplen 9 och 10 är det fråga om användningen av ordet *risk* i olika former och sammanhang.

Ex. 9 Men pensionsbolagens *marknadsrisker* och bankernas *likviditetsrisker* har ökat. (Artikel 10, Hbl 2011)

Ex.10 Orsaken till övervakningen är de ökade *riskerna* i samband med skuldskrisen. (Artikel 10, Hbl 2011)

Typiska ämnesspecifika ord i exemplen 9 och 10 ovan är *marknadsrisker*, *likviditetsrisker* och *riskerna*. Ordet *risk* sammansatt med orden *marknad* och *likviditet*, som används i fackspråket, gör att betydelsen blir mer ämnesspecifik, eftersom orden handlar om företagets verksamhet. Marknads- och likviditetsrisker i exempel 9 är typiska risker för olika bolag och organisationer. Olika typer av marknadsrisker är bl.a. förändringar i den politiska omgivningen eller ekonomiska nedgångar som påverkar investeringar, medan likviditetsrisker är sådana som hänger ihop med betalningsberedskap i företag, organisationer eller även privata personer (Taloussanasto 1998). I båda exemplen är ordet *risk* ihopkopplat med verbet *öka*. Att riskerna blir fler eller större betyder att det finns en större möjlighet för ett dåligt resultat. På samma sätt används verbet *öka* i exempel 8 med substantivet *konkurser*. På samma sätt som ordet *tillväxt* (i exemplen 1 och 2) baserar sig ordet *öka* eller *ökning* på en underliggande graf. Detta stämmer samman med tidigare iakttagelser om att grafjärgång är en viktig faktor inom fackspråket ekonomi (se Karvonen 1996). Ökningen av konkurser och risker kan bero på att den ekonomiska nedgången fortfarande var på gång i Finland och Sverige, och den ekonomiska nedgången påverkar även företagets omsättning och resultat. Därför ökade antalet konkurser och risken för dem.

Recession är ett normalt fenomen i den ekonomiska konjunkturcykeln. Ekonomi kan växa under en viss tidsperiod, dvs. högkonjunktur, eller den kan sjunka under en annan tidsperiod, dvs. lågkonjunktur (se Borglund & Ahlquist 2006). *Recession* betyder att det finns lågkonjunktur (Norstedts Svensk Ordbok), då ekonomisk aktivitet är påtagligt mindre, men det är inte fråga om depression. I exemplen 11 och 12 är det fråga om användningen av ordet *recession*.

Ex. 11 Julhandeln ser ut att drabbas av *recessionen*. (Artikel 14, Hbl 2011)

Ex. 12 De finländska små och medelstora företagen förbereder sig på en ny *recession*. (Artikel 6, Hbl 2011)

Recession som ett fenomen kan anses beskriva ett negativt fenomen. Recessionen utgörs av olika typer av ekonomiska händelser, t.ex. företagskonkurser, arbetslöshet och hård penningpolitik. I exempel 11 är ordet *recessionen* ihopkopplat med verbkombinationen *ser ut att drabbas*. Att drabba betyder att man plötsligt utsätts för en olycka, sjukdom eller straff (Svensk ordbok). Recession i exempel 11 ses som en sjukdom som kunde rasera affärsverksamheten. När man skriver ”Julhandeln drabbas av recessionen”, presenteras händelsen som fakta. Genom att tillägga andra verb (ser ut att) till verbkombinationen förändras tolkningen. Plötsligt blir händelsen inte osäker. Ekonomiska prognoser görs hela tiden, och dessa prognoser kan förändras på grund av olika oväntade händelser. Det kan därför vara naturligt att beskriva framtidens händelser som osäkra. I exempel 12 kopplas ordet recession ihop med verbet *förbereda sig*. Att förbereda sig betyder att bereda sig i förväg på något oväntat och obehagligt (SAOB). Verbet förbereda sig används traditionellt i samband med utbildning, religiöst språk, militärväsende och även fackspråk. Att man förbereder sig för recessionen verkar som om man har förberett sig för krig. De två exemplen ovan ligger i linje med Simolas och Reunanens (2010) samt Nolans (2012) iakttagelser om budskapsförstärkande metaforer i fackspråket ekonomi. Simola och Reunanen (2010) har ansett att fackspråket ekonomi ofta presenterar mänskliga metaforer t.ex. krigsmetaforer. Därtill stämmer dessa exempel delvis överens med Nolans (2012) iakttagelse om typiska metaforer som används i fackspråket ekonomi. Nolan (2012) har tagit fasta på att medicin är en vanlig metafor i fackspråket ekonomi. Anmärkningsvärt i det som diskuterats ovan är att Dagens Nyheter inte alls använder ordet *recession* i de valda artiklarna. Artiklarna i Dagens Nyheter använder inte heller uttrycket *ekonomisk nedgång*, som kunde anses som motsvarande uttryck för recession. Detta kan bero på att Sverige återhämtade sig tidigare från recessionen (SCB 2016).

Recessionen leder ofta till ökning i *arbetslösheten*. En människa är arbetslös om hon inte har ett eller flera arbeten (Norstedts Svensk Ordbok). I exempel 13 är det fråga om användningen av ordet arbetslöshet.

Ex. 13 Speciellt risken för en ökad *arbetslöshet* oroar finländarna. (Artikel 8, Hbl 2011)

Arbetslösheten i sig kan anses som ett negativt fenomen, eftersom en människa då är beroende av samhällets stöd, men faktum är att arbetslösheten inte helt kan avskaffas. Ju

fler människor är arbetslösa, desto mindre skattepengar får staten och detta påverkar välfärden. Ordet i exempel 13 ingår i nominalfrasen *en ökad arbetslöshet*. Ökning i arbetslösheten är något stater ofta försöker undvika. Att denna ökning *oroar* finländare betyder att de är bekymrade över den egna ekonomiska situationen. På samma sätt som i exemplen 11 och 12 tar Dagens Nyheter inte alls upp arbetslöshet eller de arbetslösa. Arbetslösheten diskuteras endast i en artikel som handlar om privatekonomi (artikel 8, Hbl 2011). Användningen av ordet *arbetslös* eller *arbetslöshet* är inte vanlig i mitt material, vilket kan bero på att antalet artiklar inom temat privatekonomi är påtagligt mindre än i temat näringsliv (3 artiklar jämfört med 13 artiklar). Arbetslösheten tas upp tydligt oftare inom temat privatekonomi än inom temat näringsliv.

Ett fenomen som kan leda till en recession och ökad arbetslöshet är *skuldkris*. I skuldkriser blir länderna skuldsatta. Den mest kända skuldkrisen började med den ekonomiska nedgången år 2008. I exempel 14 är det fråga om användningen av ordet *skuldkris*.

Ex. 14 Enligt Finansinspektionen måste den finska finanssektorn förbereda sig på en utdragen *skuldkris* även om kapitaltäckningen i branschen för närvarande är god. (Artikel 9, Hbl 2011).

Skuldkrisen, eller kriser överhuvudtaget, kan ha en stor inverkan på den ekonomiska utvecklingen. Överskuldssättning är lika oönskad vare sig det gäller stater eller individer. Att *förbereda sig* betyder att man är förberedd på något (se exempel 12). Att förbereda sig kan betyda att man förbereder sig mentalt eller helt fysiskt för något. På samma sätt som i exempel 12 kan det obehagliga (skuldkrisen) jämföras med krig, man gör åtgärder för att undvika det allra dystraste resultatet.

Företagssaneringar och *börsras* är typiska för den ekonomiska affärsverksamheten och konjunkturer, speciellt i näringslivet. Båda av dessa ord används särskilt i det ekonomiska sammanhanget. Med *företagssanering* avses en anordning där ett företag befrias från skadliga ämnen. *Börsras* betyder att värdet på aktierna faller kraftigt (se ordet *ras* i exempel 5 och definitionen av ordet).

Ex. 15 Redan i början av året kunde den dystra utvecklingen märkas – långt innan *börsras* och omvärldsoro förlamat ekonomin. (Artikel 10, DN 2011)

Ex. 16 RG Line överväger *företagssanering*, vilket bland annat skulle ge bolaget mer tid att utarbeta en mer långsiktig finansieringsmodell. (Artikel 16, Hbl 2011)

Börsras är ett negativt fenomen, speciellt om det varar en lång tid, eftersom värdet på investeringar och aktier går då ned. I exempel 15 förekommer ordet med verbet förlama,

vilket betyder oförmågan av frivillig rörelse. *Förlama* som verb har sitt ursprung i medicin (SAOB). Förlamningen gäller oftast en eller flera lemmar. Att börsrasat har förlamat ekonomin betyder att den ekonomiska tillväxten inte fortsätter. Ekonomi är den lemman i samhället som förlamas av detta negativa fenomen. Stämningen i exempel 16 är inte så mörk fast företagssaneringen är den sista möjligheten att undvika en konkurs. När företaget överväger sanering, betyder det inte att saneringen är något absolut. Övervägandet betyder att man tänker på 'en viss handling som allvarligt menad möjlighet' (Svensk Ordbok).

Den ekonomiska nedgången och börsrasat kan leda till en större arbetslöshet, vilket i sin tur kan leda till skulder och slutligen till ökat antal betalningsanmärkningar. *Betalningsanmärkningar* är det mest använda fackspråkliga ordet inom temat privatekonomi (används 6 gånger). Med betalningsanmärkningar avses en märkning som man får om man är oförmögen att betala sina skulder. Ordet betalningsanmärkning används traditionellt i lagtexter (Norstedts Svensk Ordbok). Ordet i mitt material används endast i artiklar om privatekonomi. I exemplen 17–18 är det fråga om användningen av ordet betalningsanmärkningar.

Ex. 17 *Betalningsanmärkningar* blir allt vanligare bland finländare, visar information publicerad av Suomen Asiakastieto. (Artikel 5, Hbl 2011)

Ex. 18 *Betalningsanmärkningar* för företag ökar också drastiskt. (Artikel 5, Hbl 2011)

Betalningsanmärkningar uppfattas som negativt eftersom det betyder att individer eller även företag har för stora skulder som man inte kan betala. Detta kan påverka ens möjligheter att hyra en bostad eller att få lån. Båda exemplen ovan beskriver en situation där antalet blir fler. I exempel 17 kopplas ordet med verbfrasen *blir allt vanligare* och i exempel 18 med verbet *öka* (se exempel 18 och definitionen).

Språket i Dagens Nyheter och Hufvudstadsbladet är relativt allmänspråkligt. Analysen visar att flera av de analyserade orden är mer allmänspråkliga än fackspråkliga i båda tidningarna fast det kan vara svårt att skilja dem åt (se också Gunnarsson 1992). Det finns färre ord som är helt fackspråkliga (t.ex. företagssanering, börsras). Vissa ord används mer i Hufvudstadsbladet än i Dagens Nyheter och tvärtom. Hufvudstadsbladet tar upp finländares betalningsanmärkningar, medan ämnet inte förekommer i Dagens Nyheter. Dagens Nyheter behandlar inte heller recession eller den ekonomiska nedgången, medan recessionen tas upp flera gånger i Hufvudstadsbladet.

Analysen av ordval visar att grafjargong är en viktig del i det ekonomiska skrivandet. Det förekommer flera enstaka ord som är motsatser till varandra och som härstammar från underliggande grafer och tabeller (t.ex. minskning, ökning, tillväxt, nedgång). Olika typer av mätningar är viktiga inom ekonomin, och ekonomijournalistiken baserar sig på dessa. En annan viktig aspekt i ekonomijournalistiken är användningen av metaforer om olika delar av samhället. De vanligaste metaforerna gäller medicin, juridik och religion (se även 5.2.3).

5.2.2 Uppbyggnad

I tabell 2 presenterar jag hur artiklarna är strukturerade.

Tabell 2. Översikt över de analyserade artiklarnas struktur

Strukturer					
	Rubrik, ingress + löpande text	Rubrik + brödtext (ingen ingress)	Fullständig sats som rubrik	Ofullständig sats som rubrik	Sammanlagt
Dagens Nyheter	6	1	2	5	14
Hufvudstadsbladet	9	0	7	2	18
Sammanlagt	15	1	9	7	32

De flesta artiklar har rubrik, ingress och löpande text. Det är få artiklar som enbart består av en rubrik och brödtext. Förutom en artikel har resten av artiklarna en ingress. Ingressen varierar mellan 1–2 meningar. Den artikel (artikel 3) som inte har någon ingress är bara ett stycke lång, så informationen har redan packats in i själva texten. Ingressen bidrar inte med något nytt till artikelns innehåll.

Ingressen leder läsaren till artikelns tema och preciserar oftast huvudrubriken. Det kan även påpekas att avsikten med ingressen är att erbjuda den relevantaste informationen om ämnet i fråga (se Vågebrant 2006). Till exempel i artikel 8 i Hufvudstadsbladet står det i huvudrubriken att ”Finländarna tror att ekonomin går åt skogen. Ingressen preciserar innehållet i rubriken: De finländska konsumenternas syn på Finlands ekonomi blir allt dystrare. Enligt Statistikcentralen är bedömningarna om ekonomin de mest pessimistiska

sedan slutet av 2008”. Huvudrubrikerna är med andra ord inpackade versioner av ingresser.

Samma fenomen kommer också fram i flera av de längre artiklarna i Dagens Nyheter. Huvudrubriken i artikel 12 berättar att ”Ingen klimatfördel att köpa närodlat”. Ingressen ger fler detaljer:

De flesta som köper närproducerad mat gör det i tron att det är bättre för klimatet. Men det är en myt. Närproducerat är ett så luddigt begrepp att det i värsta fall kan vara sämre ur miljösynpunkt.

Det viktigaste budskapet är en del av rubriken för att locka läsaren. Därefter följer en ingress med mer detaljerad information som presenterar artikelns synvinkel på ämnet i fråga. De ovannämnda iakttagelserna ligger i linje med Conboys (2007) och Pandelis och Fischer-Butmaloius (2017) resultat. De har kommit fram till att ekonomiartiklarna ofta är uppbyggda med rubrik, ingress, brödtext och slutsats. Enligt Conboy (2007: 18) är ingresser sammanfattningar av brödtexter som går djupare in på ämnet i fråga. Med undantag av en artikel följer mitt material samma mönster med uppbyggnaden, åtminstone när det gäller rubrik, ingress och brödtext.

Huvudrubrikerna i de analyserade artiklarna består av fullständiga eller ofullständiga satser. Exempel på fullständiga satser i rubriker kan hittas i artiklarna 5 och 10. Artikel 5 har subjektet *hundratusentals* och predikatet *har fått* samt objektet *betalningsanmärkningar*. Likaså har artikel 10 en fullständig sats som rubrik. Subjektet är *butiksdöden* och predikatet *breder sig ut*. Antalet ofullständiga och fullständiga satser som rubriker är 9 mot 7 (se tabell 2). Det betyder att de fullständiga satserna är de mest dominerande inom ekonomijournalistiken år 2011. Detta strider mot Conboys (2007) iakttagelse om att ofullständiga satser föredras. Eftersom siffrorna inte skiljer sig så mycket, kan det påpekas att varken fullständiga eller ofullständiga satser dominerar som huvudrubriker. Om fullständiga satser används, kan det bero på att budskapet inte behöver koncentreras (Conboy 2007).

Själva brödtexten har byggts upp på flera olika sätt i de analyserade artiklarna. Brödtexten består oftast av flera stycken, fast det förekommer en artikel som består endast av ett stycke (artikel 5, Hbl 2011). Denna artikel tar fasta på ett ämne: prisökningar. Artiklarna som handlar om flera ämnen (t.ex. artiklarna 6 och 17) delas in i flera olika stycken. I tabell 1 presenteras de allmänna ämnen som dominerar i alla artiklar.

Det som kan påpekas om artiklarnas struktur i båda tidningarna är att de flesta byggs upp på samma sätt som artiklarna överhuvudtaget: rubrik, ingress och löpande text. Detta visar att ekonomijournalistiken följer samma traditioner som journalistiken i allmänhet (Pandeli & Fischer-Butmaloiu 2017). Den enda artikel som inte har någon ingress har endast 76 ord, vilket enligt Jaakkola (2013) kunde kategoriseras som nyhetstelegram, dvs. en snabb inblick i ämnet. I min analys kategoriseras artikeln dock som artikel. I sådana inblickar är det inte nödvändigt att ha någon ingress.

I Dagens Nyheter är det vanligare att använda ofullständiga satser i rubriker, medan situationen i Hufvudstadsbladet är tvärtom. Denna skillnad kan ha olika orsaker, t.ex. kulturella skillnader mellan journalistiken i Finland och Sverige eller behovet av utrymme. Ofullständiga satser är dock vanliga i journalistiken och används för att förkorta budskapet (Conboy 2007).

Dessa resultat är typiska för ekonomijournalistiken och följer allmänna journalistiska riktlinjer, vilket betyder att ekonomijournalistiken i båda tidningarna under insamlingsperioden har skrivits enligt de allmänna journalistiska traditionerna.

5.2.3 Ekonomiska särdrag

Nedan presenterar jag de ekonomiska särdrag som förekommer i de analyserade artiklarna. De utgörs av aktörer och processer, som presenteras i tur och ordning. Analysen av aktörer har delats in i tre olika grupper: mänskliga, omänskliga och fenomen. Definitionen av dessa kategorier ges i kapitel 5.1. Efter presentationen av olika aktörer lyfter jag fram de processer som dessa aktörer deltar i och hur dessa avspeglar ekonomi som fackområde.

Förekomsten av olika typer av aktörer presenteras i tabell 3 nedan. Tabellen visar antalet aktörer i de valda artiklarna. Den första siffran uttrycker jämförelse med det totala antalet artiklar. Till exempel innehåller alla artiklar i Dagens Nyheter och Hufvudstadsbladet omänskliga aktörer (7 av det totala antalet 7 respektive 9 av det totala antalet 9), medan fenomen som aktör används i 5 av 7 artiklar i Dagens Nyheter och 5 av 9 artiklar i Hufvudstadsbladet. Ur denna synvinkel kan det påpekas att fenomen är den minst

använda typen av ”aktörer” i båda tidningarna, medan omänskliga aktörer är den mest dominerande typen.

Tabell 3. Förekomsten av olika typer av aktörer i artiklarna

	Mänskliga aktörer	Omänskliga aktörer	Fenomen
Dagens Nyheter	7/7	7/7	5/7
Hufvudstadsbladet	7/9	9/9	5/9
Sammanlagt	14/16	16/16	10/16

En mera exakt indelning av olika typer av aktörer presenteras i tabell 4 nedan. Siffrorna i tabellen visar antalet ord i de nämnda kategorierna (mänskliga, omänskliga och fenomen). Dessa presenteras enligt teman (näringsliv och privatekonomi). Som jämförelse ger jag även det totala antalet ord i alla artiklar från 2011.

Tabell 4. Förekomsten av olika typer av aktörer

Aktörer och fenomen					
	Mänskliga aktörer	Omänskliga aktörer	Fenomen	Sammanlagt	Det totala antalet ord
Näringsliv	60	244	17	321	2421
Privatekonomi	12	27	4	43	307
Sammanlagt	72	271	21	364	

Av aktörer är de mänskliga aktörerna något vanligare än de övriga. Antalet mänskliga aktörer (72) är inte så stort som antalet omänskliga aktörer. När man tar hänsyn till antalet artiklar i temana (13 näringsliv, 3 privatekonomi) innehåller artiklarna om näringsliv genomsnittligt flera mänskliga aktörer per artikel. Genomsnittligt har artiklarna i temat näringsliv 4,62 mänskliga aktörer. Den motsvarande siffran för temat privatekonomi är 4. Siffrorna visar att det är något vanligare att ha mänskliga aktörer i artiklar som handlar om näringsliv. Skillnaden kan bero på att privatekonomi gäller individer, och i ekonomijournalistiken är det sällan fråga om individer (Katajamäki 2002).

Mänskliga aktörer förekommer i mindre grad än omänskliga aktörer. Mänskliga aktörer i de analyserade artiklarna kommer till uttryck i form av substantiv, kollektiva ord och pronomen. Mänskliga aktörer är ofta experter som ger sina åsikter om ämnet artikeln

handlar om. Som experter förekommer yrkesbeteckningar av typen direktör, verkställande direktör, marknadschef, analytiker, finansmarknadsminister, professor, agronom och jordbrukshandläggare. Experter används för att förstärka budskapet och göra det mer pålitligt. Experter används dock endast i de längre artiklarna som går djupare in på ämnet, vilket stödjer Grafströms (2006) iakttagelse. Användningen av dessa experter följer det mönster som Katajamäki (2002) har kommit fram till i sin analys. Katajamäki påpekar att experterna presenteras med titel eller arbetsplats. Detsamma gäller mitt material. Exempel på detta är t.ex. Thomas Svaton, vd i Svensk Dagligvaruhandel. De flesta av de ovannämnda experterna är i chefsposition i något företag eller organisation (8 av det totala antalet 13), medan resten (5 av det totala antalet 13) har en lägre position. Resultatet skiljer sig därmed från Harjuniemis och Herkmans (2013) analys.

Kollektiva mänskliga ord, som är typiska för fackspråket ekonomi, förekommer ofta i form av nationalitet eller en annan definierad grupp. De vanligaste aktörerna i denna grupp är bland annat finländare, konsumenter, odlare, hundratusentals, företagare, forskare och svenskar. Finländare täcker alla som har finländsk nationalitet eller som har bott länge i landet, sådana som identifierar sig som finländare. Detta gäller även svenskar: de kan ha svensk nationalitet eller identifiera sig som svenskar. Med konsumenter avses de som använder vilken som helst service eller produkt. Odlare syftar på en grupp människor vars näring är odling. I sin kontext avser ordet hundratusentals mängden människor som har fått betalningsanmärkningar. Företagare omfattar en grupp människor som har ett eget företag, och i forskare ingår sådana som livnär sig på forskning. Iakttagelsen om att sådana grupper av individer används ligger i linje med Katajamäkis (2002) analys av vilka typer av människor som förekommer i ekonomijournalistiken. Skillnaden mellan Dagens Nyheter och Hufvudstadsbladet är dock att Dagens Nyheter skriver om svenskar och Hufvudstadsbladet om finländare, men inte tvärtom. Detta kan betyda att den fysiska närheten som nyhetskriterium spelar en roll i fråga om vilka nationaliteter journalisten skriver om (se även Jaakkola 2013).

Pronomen är ett annat sätt att syfta på mänskliga aktörer. Pronomen som är typiska för det ekonomiska skrivandet är *han*, *hon*, *vi* och *de*. Det är dock inte något ovanligt att använda *dem* i det vardagliga språket. Det som är ovanligt är användningen av pronomenen jag, du eller ni eftersom dessa används vid tilltal, vilket inte är vanligt i journalistiken. Användningen av pronomen beror oftast på att man syftar på en redan

känd person eller en grupp. I exemplen 19–20 är det fråga om användningen av pronomen.

Ex. 19 Både *han* och *vd:n* för Företagarna i Lappland, Pirkka Salo konstaterar att *de* inte ser någon förändring under det kommande halvåret. (Artikel 11, Hbl 2011)

Ex. 20 *Han* säger att det ur miljöhänsyn är betydligt viktigare hur en vara är producerad än var. (Artikel 12, DN 2011)

Pronomenen *de* och *han* är typiska i det ekonomiska skrivandet, medan andra pronomen används sällan. Pronomenen syftar på redan kända personer: i exempel 19 är det *han* som syftar på den tidigare nämnda *vd:n* för Lapplands handelskammare, Timo Rautajoki. Pronomenet *de* i exempel 19 syftar däremot på Rautajoki och Pirkka Salo. Mönstret upprepas i exempel 20 där pronomenet *han* syftar på den tidigare nämnda personen, Lars Nellmer, *vd:n* för Krav. Syftning med pronomen är det vanligaste sättet att hänvisa till experter i det ekonomiska skrivandet.

Pronomen syftar inte nödvändigtvis på mänskliga aktörer utan de kan även avse omänskliga aktörer. I så fall behövs en tolkningskontext. I exemplen 21 och 22 är det fråga om användningen av pronomen som avser omänskliga aktörer.

Ex. 21 Thomas Svanton, *vd* i Svensk Dagligvaruhandeln, konstaterar att det under de senaste 20 åren öppnats cirka 100 nya stormarknader av typen Coop Forum och Ica Maxi. *De* omsätter i genomsnitt en halv miljard vardera och har gjort det svårt för butiker med liten omsättning att överleva. (Artikel 10, DN 2011)

Ex. 22 Så *vi* har nog orderböckerna fulla, säger Rautajoki. (Artikel 11, Hbl 2011)

I exemplen 21–22 syns hur pronomen kan syfta på olika typer av grupper beroende på kontexten. I exempel 21 avser pronomenet *de* butikerna Coop Forum och Ica Maxi som nämns tidigare. Eftersom dessa två butiker är omänskliga aktörer, är även pronomenet *de* omänskligt. I exempel 22 lämnar pronomenet *vi* mer rum för tolkning. Tidigare i artikeln skrivs om investeringar i Lappland och om kärnkrafts- och gruvindustrin. Pronomenet *vi* i det här fallet kan tolkas syfta på de företag som är med i kärnkrafts- och gruvindustrin, och dessa företag klassificeras som omänskliga. Båda pronomen ovan klassificeras som omänskliga aktörer eftersom de syftar på omänskliga referenter. Överlag är pronomen ovanliga i det ekonomiska skrivandet på grund av strävan efter objektivitet (Conboy 2007: 13; Bednarek & Caple 2012: 85). Det är dock värt att observera att pronomen oftast används i samband med experternas åsikter (se exemplen 19–22).

Medan mänskliga aktörer används mera sällan, är omänskliga aktörer den populäraste typen av aktörer. Detta syns i tabell 4. I artiklar som handlar om näringsliv förekommer 244 omänskliga aktörer. Det betyder genomsnittligt att varje artikel innehåller 18,77 omänskliga aktörer. Den motsvarande siffran för temat privatekonomi är 9. Att det finns genomsnittligt flera omänskliga aktörer i artiklar som handlar om näringsliv kan bero på att de viktigaste aktörerna i näringslivet är staten, olika typer av bolag och företag.

Typiska omänskliga aktörer i temat näringsliv är bland annat banker, samhälle, företag, industri, bolag, recession, kriser, BNP, konkurser, börsras, leverans, Svenskt Näringsliv och butiker. Omänskliga aktörer i artiklar om privatekonomi är bland annat förväntningar, betalningsanmärkningar, Suomen Asiakastieto, förtroendeindikator, rädsla och risk. De omänskliga aktörer som förekommer i artiklar om näringsliv beskriver olika delar av samhället (industri, företag), dess fenomen eller händelser (recession, kriser, konkurser, börsras) och indikatorer på den ekonomiska situationen (bruttonationalprodukt), medan de omänskliga aktörer som förekommer i artiklar om privatekonomi har mer att göra med personers tankar och känslor (förväntningar, rädsla) och hur deras syn på framtiden mäts (förtroendeindikator).

Det är vanligt att journalister använder förkortningar i samband med omänskliga aktörer, vilket kan betyda att de antar att läsaren vet vad de skriver om. Några exempel på detta är HUI (Handelns utredningsinstitut), UC (ett svenskt affärs- och kreditinformationsföretag), FI (Finansinspektionen), TT (nyhetsbyrå) eller BNP (bruttonationalprodukt). Användningen av sådana förkortningar är typisk för fackspråket ekonomi (Majapuro 2006). Förkortningen BNP torde vara bekant både i Finland och Sverige, likaså TT i Sverige. Situationen med UC kan vara lite annorlunda eftersom man inte nödvändigtvis känner till företaget om man inte behöver deras tjänster.

Den minst använda typen av aktörer kallas för fenomen. Inom temat näringsliv förekommer det 17 fenomen, medan siffran inom privatekonomi är 4. Det betyder att det finns genomsnittligt 1,31 fenomen som förekommer i artiklarna om näringsliv. Den motsvarande siffran för privatekonomi är 1,33. Resultatet visar att användningen av fenomen som aktörer är sällsynt i ekonomijournalistiken. Detta tyder på att sådana händelser som sker utan något aktivt deltagande inte beskriver ekonomins dynamiska egenskaper. Ekonomin är ju något som förändras varje dag beroende på olika händelser.

Typiska fenomen för det ekonomiska skrivandet för båda temana är *tillväxt* (se exemplen 1–2 och definitionen), *nedgång* och *osäkerhet*. De beskriver en händelse utan något aktivt deltagande av en aktör. Med *nedgång* avses 'minskning eller avtagande med avsikt på kvantitet, antal eller omfattning' (SAOB). Med ordet *osäkerhet* avses en känsla av otrygghet eller villrådighet för det framtida (SAOB). I exemplen 23–24 är det fråga om användningen av fenomenen *nedgång* och *osäkerhet*.

Ex. 23 Enligt honom skulle en djup ekonomiska *nedgång* i Lappland beröra framför allt företagen som inte lagt om sin verksamhet i tid. (Artikel 11, Hbl 2011)

Ex. 24 *Osäkerheten* har ökat under hösten och förbundets enkät visar att ungerfär var femte köpman inom detaljhandeln nu räknar med minskad försäljning jämfört med i fjol. (Artikel 14, Hbl 2011)

Den ovannämnda abstrakta händelsen i exempel 23 beskrivs med hjälp av en nominalisering (*nedgång*) i stället för att nämna aktör och process (t.ex. ekonomin går ned), dvs. utan påverkan av olika deltagare. På grund av detta anses denna händelse som faktum. (Se t.ex. Karvonen 1996: 151–152.) De flesta av de ovannämnda fenomenen kan kategoriseras som grafjärgong eftersom de beskrivs med grafiska representationer. Till den här gruppen hör orden *tillväxt* och *nedgång* som alltid baserar sig på grafer, tabeller eller siffror, vilket stämmer överens med Pandelis och Fischer-Butmaloius (2017) syn på vikten av statistiska uppgifter i ekonomiartiklar. Användningen av sådan grafjärgong är betecknande för fackspråket ekonomi (Karvonen 1996).

Ordet *osäkerhet* har inte någon särskild betydelse inom fackspråket ekonomi. Det används däremot i samband med faror eller risker, dvs. det uttrycker tillstånd som innebär fara (Norstedts Svensk Ordbok). *Osäkerheten* i exempel 24 kan jämföras med en sjukdom som sprider sig. Att *osäkerheten* ökar betyder att antalet "sjuka" människor eller företag ökar. *Osäkerhet* i samband med ekonomi är på så sätt en metafor för medicin, vilket är en av de mest använda metaforerna inom fackspråket ekonomi. (Nolan 2012.)

De ovannämnda aktörerna deltar i olika typer av processer: materiella, mentala och relationella. Definitionen av dessa processtyper ges i kapitel 5.1. Förutom dessa tre processtyper inkluderas även verb som anger tillstånd. I tabell 5 förekommer antalet processer och tillstånd.

Tabell 5. Indelning av olika typer av processer och tillstånd

Antal processer och tillstånd						
	Materiella	Mentala	Relationella	Tillstånd	Totalt	Det totala antalet ord
Näringsliv	193	23	71	12	299	2421
Privatekonomi	17	8	6	1	32	307
Sammanlagt	210	31	77	13	331	

Materiella processer är de mest dominerande processerna för båda av de valda temana, vilket syns i tabell 5. Av det totala antalet ord inom temat näringsliv handlar 193 ord om materiella processer. Detta betyder att varje artikel inom temat näringsliv innehåller genomsnittligt 14,85 materiella verb, medan den motsvarande siffran för temat privatekonomi är 5,6. Procentuellt betyder denna skillnad att ungefär 64,5 procent av alla processer för temat näringsliv är materiella. Den motsvarande siffran för temat privatekonomi är 53,1 procent. Andelen materiella processer är i linje med Katajamäkis (2002) iakttagelse om hur de används i fackspråket ekonomi. I mitt material är andelen ännu högre än i Katajamäkis undersökning.

I exemplen 25–26 är det fråga om typiska materiella processer.

Ex. 25 Också Handelsbanken tycker att den växande osäkerheten *har smittat av sig* på de finländska konsumenterna. (Artikel 7, Hbl 2011)

Ex. 26 I transportsektorn *ökade* dock konkurserna under månaden. (Artikel 15, DN 2011)

Att *smitta av sig* betyder att man sprider något från en person till en annan person (Svensk ordbok). Enligt Svensk ordbok används ordet om positiva företeelser, men ibland även om sjukdomar. På det sättet skiljer sig uttrycket *smitta av sig* från ordet *smitta*, som mestadels används om spridning av sjukdomar inom medicin. I alla fall är processen av överföring densamma. I exempel 25 är det fråga om smittan av osäkerhet. Osäkerheten kan ses som en sjukdom, dvs. ett negativt fenomen, eftersom det innebär att framtiden inte är självklar (Norstedts Svensk Ordbok, se även exemplen 5 och 6). Detta strider delvis mot Svensk ordboks definition av hur uttrycket oftast används i positiva företeelser. Inga andra exempel på användningen av uttrycket förekommer i materialet, så omfattande jämförelser om hur ofta uttrycket används med positiva eller negativa företeelser inte kan göras.

Exempel 26 visar hur ordet *öka* används i samband med materiella processer (se exempel 8 och definitionen). En ökning i antalet konkurser, på samma sätt som i exempel 8, kan anses som ett negativt fenomen. Även detta exempel bekräftar Karvonens (1999) iakttagelse om vikten av grafjargong i det ekonomiska skrivandet.

Mentala processer är mindre vanliga än materiella processer. Mentala processer används i mindre grad än relationella processer, men de används dock mer än verb som anger tillstånd. Detta framgår av tabell 5. Av det totala antalet ord inom temat näringsliv ger 23 ord uttryck för mentala processer. Inom temat privatekonomi är den motsvarande siffran 8. Procentuellt betyder detta att ungefär 7,7 procent av alla processer för temat näringsliv är mentala. Inom temat privatekonomi är den motsvarande siffran 25 procent. Det finns en tydlig skillnad i hur mycket mentala processer används inom de två temana. Eftersom det är vanligare inom privatekonomi att skriva om individer och deras känslor och föreställningar (se 5.2.1), kan det även vara vanligare att använda mentala processer.

De vanligaste mentala processerna i båda temana är verben *tro*, *anse* och *tycka*. Att *tro* på något betyder att man har förtroende för något (SAOB) eller att hålla något sannolikt (Norstedts Svensk Ordbok). Verbet *tro* kan även användas i samband med religion. I exemplen 27–29 är det fråga om användningen av verbet *tro* i båda temana.

Ex. 27 Bankens ekonomer *tror* att euron fortsätter att försvagas och att ECB sänker styrräntan. (Artikel 7, Hbl 2011)

Ex. 28 Finländarna *tror* att ekonomin går åt skogen. (Artikel 8, Hbl 2011)

Ex. 29 Hon *tror* också att handelns svaga utveckling under 2011 kan vara ett första tecken på varumättnad och en generellt minskad konsumtionslust. (Artikel 10, DN 2011)

I alla av exemplen 27–29 ovan används verbet *tro* i en sådan kontext att ett fenomen hålls för sannolikt. I exempel 27 är det fråga om att euro försvagas, i exempel 28 om ekonomins läge och i exempel 29 om handelns svaga utveckling. I alla av de ovannämnda exemplen används verbet *tro* i samband med mänskliga aktörer (ekonomer, finländare och hon). Detta stämmer överens med Holmbergs och Karlssons (2013) påpekande om att mentala processer alltid kräver en människa eller en varelse med medvetenhet som aktör. Att verbet *tro* har sitt ursprung i religion betyder att metaforer om religion är bland de vanliga metaforerna i det ekonomiska skrivandet (se Nolan 2012).

Verbet *anse* är en annan typisk mental process som används i ekonomijournalistiken. Med verbet *anse* avses den känsla man ser på något med (SAOB) eller ståndpunkt till något

(Norstedts Svensk Ordbok). Med *tycka* avses att någon har en åsikt om något (Norstedts Svensk Ordbok). Dessa ord används oftast i det vardagliga språket (Norstedts Svensk Ordbok) och har ingen speciell betydelse inom fackspråket ekonomi. I exemplen 30–31 är det fråga om användningen av dessa ord.

Ex. 30 Många statliga bolag och även delar av det privata näringslivet har för höga vinstkrav, *anser* finansmarknadsminister Peter Norman. (Artikel 13, DN 2011)

Ex. 31 Kanske *tycker* människor att vi har nog med varor och har ändrat sitt konsumtionsbeteende. (Artikel 10, DN 2011).

Verben *anse* och *tycka* i exemplen 30 och 31 ovan härstammar från artiklar inom temat näringsliv. Fast det förekommer fler exempel på mentala processer i artiklar om privatekonomi, är det inte helt ovanligt att de används i artiklar om näringsliv. Dessa verb används i exemplen 30 och 31 i samband med mänskliga aktörer, vilket stämmer överens med användningen av verbet *tro* i exemplen 27–29.

Relationella processer anger en relation mellan olika deltagare eller existens. De kan ofta liknas vid tillstånd, eftersom båda anger status. Relationella processer är den näst dominerande processtypen efter materiella processer och används mer inom temat näringsliv. Inom temat privatekonomi är det den tredje vanligaste processtypen. Antalet relationella verb i materialet är 71 (näringsliv) och 6 (privatekonomi). Detta betyder att det genomsnittliga antalet uttryck för relationella processer är 5,5 (näringsliv) och 2 (privatekonomi) per artikel. Procentuellt betyder det att andelen uttryck för relationella processer är 23,7 procent för näringsliv och 18,75 procent för privatekonomi. Uttryck för relationella processer är med andra ord relativt sällsynta.

I exemplen 32 och 33 är det fråga om användningen av relationella processer.

Ex. 32 Hushållens förväntningar på svensk ekonomi *är* fortfarande optimistiska, men optimismen har avtagit något. (Artikel 2, DN 2011)

Ex. 33 Så vi *har* nog orderböckerna fulla, säger Rautajoki. (Artikel 11, Hbl 2011)

De två exemplen ovan presenterar användningen av uttryck för relationella processer. Båda verben *vara* och *ha*, är typiska uttryck för relationella processer. Kategoriseringen av dessa verb under relationella processer kan vara svår eftersom de uttrycker en statisk status, dvs. tillstånd. Dessa två överlappar varandra. För tydlighetens skull har verben *vara* och *ha* kategoriserats som relationella. Detta förklarar varför antalet uttryck för tillstånd är lågt.

Tillstånd används minst av alla typer av verb som ingår i kategoriseringen av processer och tillstånd. Delvis kan skillnaden bero på likheten med relationella processer, men delvis även på ekonomins dynamiska egenskaper. Verb som anger tillstånd används i temat näringsliv genomsnittligt 0,9 gånger per artikel, medan den motsvarande siffran för temat privatekonomi är 0,3 gånger per artikel. Procentuellt används uttryck för tillstånd lite (4 procent av alla ord inom temat näringsliv och 3,1 procent inom temat privatekonomi).

I exempel 34 är det fråga om användningen av tillstånd.

Ex. 34 Inom servicesektorn och handeln *ligger* förväntningarna dock fortfarande över medeltalet på lång sikt. (Artikel 8, Hbl 2011)

Exempel 34 är ett exempel på ett verb som anger tillstånd. Att *ligga* betyder att 'uppehålla sig' (Svensk ordbok). Att förväntningarna ligger kvar på en viss nivå anger att det inte finns någon fysisk eller psykisk förändring, utan de stannar på samma nivå.

Inte bara användningen av vissa verb utan också formen av verben påverkar vår tolkning av världen. Användningen av aktiv eller passiv kan förmedla läsaren något om de underliggande betydelserna som skribenten menar.

Tabell 6. Användningen av aktiv och passiv i artiklar

	Aktiv	Passiv	Det totala antalet processer och tillstånd
Näringslivet	270	17	287
Privatekonomi	29	3	32
Sammanlagt	299	20	319

Aktiva former används oftare än passiva, vilket syns i tabell 6 ovan. Av alla 319 uttryck för processer och tillstånd är 299 i aktiv form. Följaktligen är över 94 procent av alla processer och tillstånd i aktiv form, medan passiv används i 6 procent av alla uttryck för processer. I tabell 6 kan man märka att aktiv används något mer i artiklar om näringsliv. När man tar hänsyn till antalet artiklar per tema, används aktiv ungefär 20 gånger per artikel inom temat näringsliv. Den motsvarande siffran för temat privatekonomi är 9,6. Däremot är användningen av passiv något jämnare, för det används ungefär 1,3 gånger i artiklar om näringsliv och 1 gång i artiklar om privatekonomi.

Exempel på användningen av aktiva former ges i exemplen 25–31. I exemplen 35–37 nedan är det fråga om användningen av passiv i ekonomijournalistiken.

Ex. 35 Enkäten *besvarades* av drygt tusen finländare i slutet av augusti. (Artikel 7, Hbl 2011)

Ex. 36 Allt fler butiker *läggs ner*. (Artikel 10, DN 2011)

Ex. 37 Under årets första hälft *registrerades* nästan 906500 nya betalningsanmärkningar. En stor del av dem *registrerades* till följd av det nya registreringssystemet som *togs* i bruk i april förra året. (Artikel 5, Hbl 2011)

Det finns två typer av användning av passiv i de ovannämnda exemplen. I exemplen 36 och 37 nämns inga agenter, medan agenten i exempel 35 utgörs av *drygt tusen finländare*. I exemplen 36 och 37 anges inga agenter, men när det gäller exempel 36 kan man anta att om en butik läggs ner är det ägaren av butiken eller kedjan som lägger ner den. När det gäller exempel 37, framhävs själva processen och inte agenten. Det som är typiskt för verben i alla av exemplen ovan är att de är materiella. Att besvara, lägga ner och registrera är fysiska aktiviteter.

I båda tidningarna används uttryck för aktörer och processer på ett ganska likadant sätt. Hufvudstadsbladet tar fasta på finländare, medan Dagens Nyheter tar upp svenskar. Det som är annorlunda med de två är att vissa ord förekommer i endast en av tidningarna (t.ex. recession, arbetslöshet).

Omänskliga aktörer är den mest dominerande kategorin i materialet. Mänskliga aktörer är den näst dominerande kategorin. Antalet mänskliga aktörer är mindre eftersom dessa kategorier har avgränsats till att gälla vissa grupper av människor. Resultatet skiljer sig från Katajamäkis (2002) resultat på det sättet och kan inte jämföras. Artiklar skapar en känsla av trovärdighet i och med att experter med namn och titel används. Detta är i linje med Katajamäkis (2002) iakttagelser. Experter arbetar ofta i en chefsposition. Detta stämmer överens med Conboys (2007) iakttagelse om en maktposition som dessa experter ofta har. Enligt Karvonen (1999) påverkar experternas åsikter konsumenter. Något annat typiskt för ekonomijournalistiken i mitt material är att aktiva former används något mer än passiva former. Passiva former kan ge uttryck för att vissa deltagare hålls i bakgrunden eller att deltagaren är redan känd. Såsom redan tidigare påpekats (se 5.2.2) är metaforer ett annat viktigt drag i ekonomijournalistiken. De vanligaste metaforerna i ekonomijournalistiken gäller medicin, juridik och religion. Detta är i linje med Simolas

och Reunanens (2010) och Nolans (2012) resultat av att olika fackområden blandas i texter.

5.3 Analys från 2018

Analysen av artiklarna från 2018 följer samma mönster som den tidigare analysen från året 2011. Först betraktas fackspråkliga drag varefter artiklarnas uppbyggnad tas upp och till sist behandlas ekonomiska särdrag.

5.3.1 Fackspråkliga drag

Teman och ämnen

Teman och ämnen i artiklarna från 2018 presenteras på samma sätt i tabell 7 nedan som i tabell 1 (se 5.2.1). Tabell 7 visar vilka specifika ämnen de valda artiklarna handlar om.

Tabell 7. Översikt över de analyserade artiklarnas teman och specifika ämnen

Tidning	Tema	Ämnen	Antal artiklar
Dagens Nyheter (DN)	Näringsliv	Finansiering av välfärdsstaten, exportindustri, bruttonationalprodukt, företagens förväntningar för framtiden, ekonomisk tillväxt	5
	Privatekonomi	Skuldsättning, privata bostadslån	2
Hufvudstadsbladet (Hbl)	Näringsliv	Finansiering av välfärdsstaten, handelsprognos, omsättning, ekonomisk prognos, bruttonationalprodukt, ekonomisk översikt	6
	Privatekonomi	Försäljning av ekologisk mat, förtroende för ekonomin, skuldsättning	3

De analyserade artiklarna i DN och HBL innehåller två större teman som beskrivs genom olika ämnen. Av de analyserade artiklarna har 11 näringsliv som tema. De övriga 5 artiklarna handlar om privatekonomi. De dominerande ämnena i artiklarna om näringsliv

är finansiering av välfärdsstat, industri, förtroende för framtiden och ekonomiska prognoser. De dominerande ämnena i artiklarna om privatekonomi är skuldsättning, försäljning av ekologisk mat och förtroende för ekonomi. Ämnena i artiklarna om näringsliv tar fasta på större fenomen (t.ex. bruttonationalprodukt, ekonomisk tillväxt och export), medan ämnena om privatekonomi handlar om mer specifika fenomen (t.ex. privatpersoners lån). På samma sätt som i analysen av artiklarna från 2011 är även detta resultat i linje med David O'Connors (2004) påstående om hur vissa frågor lyfts fram i näringsliv och vissa frågor i privatekonomi. Resultatet är även i linje med Grafströms (2004) tankar om hur ämnena i näringslivs- och konsumentjournalistiken fördelar sig. Näringslivsjournalistiken tar fasta på företagsekonomiska frågor, medan konsumentjournalistiken tar fasta på privatekonomiska frågor. Näringslivsjournalistiska frågor syns i tabell 7, vilket framgår av ämnen som export, företagets förväntningar, handel och omsättning. Konsumentjournalistiska frågor kommer till uttryck i ämnen som skuldsättning och förtroende för den egna ekonomin.

Ordval

De ovannämnda ämnena syns även i ordval. Orden som ingår i analysen är de oftast förekommande orden i artiklarna från 2018. Antalet dessa ord ges inom parentes. Inom temat näringsliv är de vanligaste orden och uttrycken *tillväxt* (34), *bruttonationalprodukt* (9), *företag* (9), *kris* (6), *högkonjunktur* (5), *nedgång* (5), *arbetslöshet* (2) och *uppgång* (1). Inom temat privatekonomi är de vanligaste orden och uttrycken *lån* (9) och *spelberoende* (1). Det finns även sådana ord som är gemensamma för båda temana: *skuldsättning* (11), *sysselsättning* (9) och *förtroende* (5). I de ovannämnda listorna har jag även inkluderat ord som bygger på dessa ord och olika böjningsformer av orden.

De vanligaste orden typiska för båda temana är orden skuldsättning, sysselsättning och förtroende. Dessa ord är exempel på ord som ofta tolkas som positiva. I exemplen 38–43 presenteras hur dessa ord används i fackspråket ekonomi.

SAOB definierar ordet skuldsättning som 'handling att skuldsätta sig'. Ordet har ingen speciell betydelse inom fackspråket ekonomi utan det är relativt allmänspråkligt. Att ordet är allmänspråkligt framgår av exemplen 38–39.

Ex. 38 Enligt Nummiaro är finländarnas ökande *skuldsättning* ändå ett orosmoment. (Artikel 17, Hbl 2018)

Ex. 39 Justitieministeriet undersöker för tillfället lämpligheten i användningen av ett positivt kreditregister i kampen mot privatpersoners *överskuldsättning*. (Artikel 19, Hbl 2018)

De två exemplen 38 och 39 av ordet skuldsättning handlar om likadana situationer. Skuldsättning, som redan kan tolkas vara ett negativt fenomen, är ihopkopplat med adjektivet *ökande*. Adjektivet *ökande* betyder att något blir större (se definition av ordet *öka* i exempel 8, SAOB). I exempel 38 betyder det att antalet skuldtagare eller penningbeloppet har blivit större. I exempel 39 är situationen nästan likadan. Överskuldssättningen innebär att man inte kan betala tillbaka sina skulder (Språkinstitutet 1992). I båda fallen är det fråga om privatpersoners skuldsättning, fast det andra exemplet förekommer i en artikel som handlar om näringsliv. I det sista exemplet skrivs om *kampen* mot överskuldssättning. Att kämpa mot något innebär att 'strida med vapen', 'en tävling mellan enskilda människor' eller 'strävan att övervinna ett motstånd' (SAOB). Ordet används traditionellt i uttryck som "kampen mot fattigdomen", vilket visar att ordet används i samband med negativa fenomen (dvs. motståndet man vill övervinna). Att strida med vapen är en krigsmetafor, medan tävlingen mellan människor syftar på sporten. Krigsmetaforer och sportmetaforer är typiska för fackspråket ekonomi (Simola & Reunanen 2010; Nolan 2012).

Sysselsättning betyder 'arbete' (Norstedts Svensk Ordbok). Ordet används i allmänspråket hellre än i fackspråket. I exemplen 40–41 är det fråga om användningen av ordet *sysselsättning*.

Ex. 40 På arbetsmarknaden fortsätter *sysselsättningen* att stiga. (Artikel 22, DN 2018)

Ex. 41 *Sysselsättningen* förbättras snabbt. (Artikel 23, Hbl 2018)

I exemplen 40 och 41 ovan syns hur ordet *sysselsättning* används. I båda exemplen används ordet i en positiv kontext. I exempel 40 har ordet kopplats ihop med verbet *stiga*, medan verbet i exempel 41 är *förbättras*. Verbet *stiga* betyder 'rörelse uppåt' (SAOB), medan verbet *förbättras* betyder 'förändras till det bättre' (SAOB). Att röra uppåt betyder i det här fallet att antalet människor som har ett arbete blir större. Att *sysselsättningen förbättras* har en likadan betydelse. Dessa verb har ingen speciell fackspråklig betydelse, utan de är allmänspråkliga.

För att kunna påpeka att *sysselsättningsgraden förbättras* behövs statistik. Artiklarna ovan (exemplen 4 och 41) bygger på Konjunkturinstitutets prognos för hur

bruttonationalprodukten kommer att utvecklas och OP-gruppens ekonomiska översikt. Att statistik används stämmer överens med Pandelis och Fischer-Butmaloius (2017) iakttagelse om att sådant material ofta används i fackspråket ekonomi. Eftersom språket i dagstidningar borde vara allmänt förståeligt och orden i artiklarna uppfyller detta krav, har flera människor tillgång till denna information. Detta hänger samman med Heikkinens (2011) påstående om att svårförståeliga ord bör undvikas om man vill nå flera människor.

Det sista gemensamma ordet för båda temana är *förtroende* (se definitionen i samband med exemplen 5–6). I exemplen 42–43 är det fråga om hur ordet *förtroende* används.

Ex. 42 Ur konsumenternas synvinkel återhämtade sig den privata konsumtionen betydligt snabbare och konsumenternas *förtroende* för ekonomin är också på topp. (Artikel 17, Hbl 2018)

Ex. 43 Hushållens *förtroende* för den egna ekonomin är stabilt, säger ekonom Henna Mikkonen i ett pressmeddelande. (Artikel 23, Hbl 2018)

På samma sätt som i exemplen 5–6 märker man i exemplen 42–43 ovan att ordet *förtroende* används i samband med mänskliga aktörer (konsumenter och hushåll). Fast dessa mänskliga aktörer tyder på att artikeln ska handla om privatekonomiska frågor, förekommer dessa exempel i artiklar vars dominerande tema är näringsliv. Detta visar att olika teman kombineras i artiklarna.

Som framgår av exemplen är ordet *förtroende* ihopkopplat med verbfraserna 'vara på topp' (exempel 42) och 'vara stabil' (exempel 43). Att *vara på topp* betyder att vara 'den högsta delen av något' (SAOB). Ordet används ofta om människor, djur eller natursceneri. När *förtroende* är på topp, finns det ingen ökning eller minskning, utan *förtroendet* är det bästa möjliga. I exempel 43 är ordet *förtroende* ihopkopplat med verbfrasen *vara stabil*. Att något är stabilt betyder 'något som står stadigt' eller 'är stillastående' (SAOB). Betydelsen motsvarar verbfrasen *vara på topp*, eftersom båda uttrycker tillstånd. Enligt Nordman (1992) är sådana tillståndsverb vanliga i fackspråket ekonomi. Dessa verb hänger samman med grafer som inte visar uppåt eller nedåt. Detta är även i linje med Karvonens (1999) iakttagelse om vikten av grafer i fackspråket ekonomi. Fast en sådan situation i ekonomin kan vara relativt ovanlig, kan det ske.

Typiska ord för fackspråket ekonomi är ord av typen *tillväxt*, *bruttonationalprodukt*, *kris*, *högkonjunktur*, *lån*, *nedgång*, *uppgång* och *arbetslöshet*. Av dessa ord förekommer orden

tillväxt, *bruttonationalprodukt*, *kris*, *högkonjunktur* och *arbetslöshet* i artiklarna som handlar om näringsliv. *Lån* behandlas i artiklarna som handlar om privatekonomi.

Tillväxt är ett typiskt ord för ekonomi, och det betyder att något blir större (se exemplen 1–2 och definitionen). I exemplen 44–45 är det fråga om användningen av ordet *tillväxt* i olika sammanhang.

Ex. 44 Enligt Appelqvist stämmer hushållens uppfattning väl överens med ekonomernas prognoser: få bedömare tror längre att *bnp-tillväxten* ökar de kommande tolv månaderna. (Artikel 28, Hbl 2018)

Ex. 45 Konjunkturinstitutet: *Tillväxten* börjar backa nästa år. (Artikel 27, DN 2018)

Ordet *tillväxt* i exemplen 44–45 förekommer i två olika kontexter. Detta ord, som ofta används i positiva sammanhang, är ihopkopplat med verbet *öka* i exempel 44 (se definitionen i samband med exemplen 7–8). Att få människor tror att ökningen inte längre fortsätter betyder att förtroendet för ekonomi avtar något. I exempel 45 är ordet *tillväxt* ihopkopplat med verbet *backa*. Att *backa* betyder 'förflytta sig i motsatt riktning mot den vanliga' (Norstedts Svensk Ordbok). Att den ekonomiska *tillväxten* *backar* betyder att grafen i denna kontext pekar nedåt. Ordet används speciellt med trafikfordon. Detta är i linje med Nolans (2012) iakttagelse om att sådana metaforer (trafik eller transport) är typiska för fackspråket ekonomi.

Bruttonationalprodukt, eller *bnp*, är en typisk indikator på ekonomi. Ordet betyder 'hela värdet av ett lands produktion av varor, tjänster och investeringar under en viss period' (Norstedts Svensk Ordbok) och har fackspråkligt ursprung (Taloussanasto 1998). I exemplen 46–47 är det fråga om användningen av ordet *bruttonationalprodukt* respektive förkortningen *bnp*.

Ex. 46 *Bruttonationalprodukten* (BNP) beräknas växa med 2,8 procent i år. (Artikel 23, Hbl 2018)

Ex. 47 SPT ringer upp Nummiaro, som säger att Finlands *bnp* nu ligger på samma nivå som före finanskrisen. (Artikel 17, Hbl 2018)

Bruttonationalprodukten är en av de viktigaste indikatorerna inom ekonomi. Den presenteras i form av siffor och grafer. Att *bruttonationalprodukten* *beräknas växa* betyder att värdet av produktionen ökar, dvs. siffran blir större och grafen visar uppåt. Däremot står *bruttonationalprodukten* på en viss nivå i exempel 47. Efter finanskrisen 2008 sjönk *bruttonationalprodukten*, men den har återhämtat sig och hamnat på den nivå som den var före krisen. Att *bruttonationalprodukten* *ligger* på samma nivå ger uttryck

för rådande omständigheter. I exempel 47 ovan syns endast förkortningen bnp i motsats till exempel 46 med både ordet och förkortningen. BNP är en av de mest använda förkortningarna inom fackspråket ekonomi. (Majapuro 2006.) Det kan påpekas att journalisten antar att läsaren vet vad hen skriver om.

Varje människa och samhälle drabbas av *kriser*. Med *kris* avses 'en brydsam situation'. Ordet har ingen fackspråklig betydelse, men det har traditionellt använts i samband med politik och näringsliv. (SAOB.) I exemplen 48–49 är det fråga om användningen av ordet *kris*.

Ex. 48 På alla plan har Finlands ekonomi ändå inte återhämtat sig efter *krisen*. (Artikel 17, Hbl 2018)

Ex. 49 Uppgången kan härledas till konjunkturen i Europa där återhämtningen pågått sedan 2009 med *eurokrisen* 2011 som en tydlig svacka. (Artikel 21, DN 2018)

I exemplen 48–49 syftar båda orden (*krisen* och *eurokrisen*) på den senaste depressionstiden som började år 2008. I exempel 49 är syftningen mer uppenbar, medan man i exempel 48 inte vet vilken kris skribenten hänvisar till. Strax efter exempel 48 skrivs att "investeringar och nettoexporten är fortfarande inte på samma nivå som för tio år sedan." Detta visar tidpunkten då krisen var aktuell, den s.k. *eurokrisen*.

Högkonjunktur syftar på ett normalt fenomen i den ekonomiska konjunkturcykeln och definieras som 'ekonomisk situation som präglas av god produktion, hög sysselsättning och stor benägenhet att satsa pengar i näringslivet' (Norstedts Svensk Ordbok). Ordet har en fackspråklig betydelse, eftersom det är ett traditionellt ord i nationalekonomi och handel (SAOB). Motsatsen till *högkonjunktur* är *lågkonjunktur*. I exemplen 50–51 är det fråga om användningen av ordet *högkonjunktur*.

Ex. 50 Den allra vassaste *högkonjunkturen* har avtagit. (Artikel 32, Hbl 2018)

Ex. 51 Svensk export har gynnats av *högkonjunkturen* i europeisk industri – men det senaste halvåret har visat tecken på en allt trögare motor. (Artikel 21, DN 2018)

I exempel 50 har *högkonjunkturen* nått toppen och är på väg nedåt. Med verbet *avta* avses 'minskning i styrka eller omfattning' (Norstedts Svensk Ordbok). Att den allra vassaste *högkonjunkturen* har gått ner kan betyda att det finns tillväxt även om den inte är så drastisk som tidigare. *Högkonjunktur* innebär flera positiva tendenser i samhället under en viss period: produktionen ökar och sysselsättningsgraden förbättras. I exempel 51 har den svenska exporten förbättrats tack vare den europeiska *högkonjunkturen*, vilket

framgår av statistiken som artikeln bygger på. Att artikeln bygger på statistik visar hur journalisterna tolkar dessa grafer och tabeller för lekmän (jfr Pandelis och Fischer-Butmaloius (2017) iakttagelse om flitig användning av statistiska uppgifter).

Arbetslöshet som fenomen kan anses vara ett negativt fenomen, eftersom de arbetslösa medför utgifter för staten (se exempel 13 och definitionen). Arbetslösheten ökar ofta under lågkonjunkturen. I exempel 52 är det fråga om användningen av ordet arbetslöshet.

Ex. 52 Samtidigt ligger *arbetslösheten* still på 6,2 procent. (Artikel 22, DN 2018)

I exempel 52 är ordet arbetslöshet ihopkopplat med verbfrasen *ligga still*. Att ligga still betyder 'finnas eller vara utan att röra sig' (Norstedts Svensk Orbok) och uttrycker dagens läge. Att arbetslöshetsgraden inte stiger eller sjunker är något neutralt, och grafen pekar varken uppåt eller nedåt. Orden arbetslöshet och de arbetslösa förekommer i artiklar om näringsliv, och fenomenet arbetslöshet diskuteras endast i Dagens Nyheter, vilket skiljer sig från resultatet i samband med exempel 13. Arbetslöshet kan leda till ett ökat behov av pengar eller låntagande.

Med *lån* avses 'transaktion varigenom föremål eller penningbelopp utlånas eller lånas' (SAOB). Ordet används traditionellt i samband med banker och handel, eller inom konst. Ordet i sig har ingen specifik fackspråklig betydelse utan det är allmänspråkligt. I exemplen 53–54 är det fråga om användningen av ordet lån i olika former.

Ex. 53 *Snabblånen* är en del av skuldsättningsproblemet, men inte en avgörande del, säger Muhonen. (Artikel 19, Hbl 2018)

Ex. 54 Hushållens *bostadslån* uppgick i juli till totalt 3.216 miljarder kronor, en ökning med 9 miljarder jämfört med månaden före och en ökning med 190 miljarder jämfört med motsvarande månad i fjol. (Artikel 24, DN 2018)

I exemplen 53–54 ovan förekommer två typer av lån: snabblån och bostadslån. Med *snabblån* avses ett privatlån utan krav på säkerhet. Snabblån medför ofta låga belopp och en kort återbetalningstid. *Bostadslån* är avsett för anskaffning av en egen bostad och dess återbetalningstid är längre. Speciellt snabblån har blivit ett problem, eftersom snabblåneföretagen beviljar lån till personer med skulder eller betalningsanmärkningar. (Se även SVT 2020.) Medan snabblån och dess problem kan anses som negativa fenomen, är bostadslån något många människor tar för en egen bostad. Riskerna med bostadslån är mindre, eftersom återbetalningstiden är längre och räntorna är lägre. Bostadslån får man

inte om man har skulder eller betalningsanmärkningar från tidigare år. Att bostadslån går upp betyder att flera människor får lån eller lånesummorna blir större.

Analysen ovan visar likadana resultat som analysen i artiklarna från 2011. Näringslivsfrågor förekommer mestadels inom temat näringsliv, medan frågor som gäller privatpersoner diskuteras inom temat privatekonomi. Detta är i linje med de resultat som Grafström (2004) fått, även om hennes och min kategorisering avviker från varandra.

Språket i artiklarna kan sägas vara allmänspråkligt, fast några enstaka ord har sitt ursprung i fackspråket ekonomi (t.ex. BNP, högkonjunktur). Vissa ord förekommer mer i Hufvudstadsbladet än i Dagens Nyheter och tvärtom. Dagens Nyheter använder ordet arbetslöshet, medan ordet inte alls förekommer i Hufvudstadsbladet. De populäraste orden i båda tidningarna är *tillväxt*, *skuldsättning*, *sysselsättning* och *BNP*, vilket framgår även av ordvalsanalysen. Grafer är viktiga även i det ekonomiska skrivandet och syns bl.a. i motsatserna uppgång–nedgång, tillväxt–minskning och stiga–sjunka (Karvonen 1996).

5.3.2 Uppbyggnad

I tabell 8 presenterar jag hur artiklarna är strukturerade.

Tabell 8. Översikt över de analyserade artiklarnas struktur

Strukturer					
	Rubrik, ingress + löpande text	Rubrik + brödtext (ingen ingress)	Fullständig sats som rubrik	Ofullständig sats som rubrik	Sammanlagt
Dagens Nyheter	7	0	5	2	14
Hufvudstadsbladet	9	0	9	0	18
Sammanlagt	16	0	14	2	32

Alla av de analyserade artiklarna har rubrik, ingress och löpande text. Ingen artikel består enbart av en rubrik och brödtext. Ingresserna varierar mellan 1–3 meningar. De längre artiklarna brukar ha längre ingresser. Avsikten med ingressen är att erbjuda den relevantaste informationen om ämnet (Vågebrant 2006). Två exempel på detta är artiklarna 19 (Allt fler har för stora skulder) och 25 (Flera rapporter gör tummen upp för

svensk ekonomi). Ingresserna har 2–3 meningar och preciserar informationen i rubriken. Till exempel följer ingressen i artikel 25 samma tema som rubriken ovan: ”Konjunkturinstitutet och Swedbank gör tummen upp för svensk ekonomi. Konjunkturbarometern stiger för tredje månaden i rad och Swedbank skriver upp sin konjunkturprognos.” Detta exempel preciserar hur olika aktörers prognoser visar positiva signaler om ekonomin. I artikel 19 är temat mer framme och kopplar ihop ingressen och rubriken. Rubriken lyder ”Allt fler har för stora skulder”. Ingressen följs av en detaljerad bild: ”Allt fler finländare drabbas av betalningsanmärkningar. Snabblån och spelberoende hör till orsakerna bakom överskuldsättningen. Suomen Asiakastieto efterlyser snabba åtgärder.” Ingressen ger uttryck för att finländare har skulder och vad fenomenet beror på. Att ekonomiartiklar består av rubrik, ingress och brödtext är i linje med Pandelis och Fischer-Butmaloius (2017) iakttagelse. Strukturen rubrik, ingress och löpande text varierar inte alls i mitt material. Även Conboys (2007) iakttagelse om ingressernas egenskaper motsvarar resultatet ovan.

Huvudrubrikerna i de analyserade artiklarna består av fullständiga eller ofullständiga satsar. Ett exempel på en fullständig sats står i artiklarna 20 (Var tolfte barn lever i en skuldsatt familj) och 29 (Finländarna köper ekologisk mat som aldrig förr). Artikel 20 har *var tolfte barn* som subjekt och *lever* som predikat. Likaså har artikel 29 en fullständig sats som rubrik. Subjektet är *finländarna* och predikatet *köper*. Antalet fullständiga och ofullständiga satsar som rubriker är 14 mot 2 (se tabell 8). Detta visar att de fullständiga satserna är de mest dominerande i mitt material. Skillnaden mellan de två är klar, vilket betyder att budskapen inte koncentrerats år 2018. Conboy (2007) tar inte fasta på hur mycket de två varianterna används, men diskuterar att ofullständiga satsar används ifall det finns lite utrymme. Mitt resultat visar att det finns tillräckligt med utrymme att använda fullständiga satsar.

Själva brödtexten har byggts upp på flera olika sätt. Brödtexten består ofta av flera stycken som varierar mellan 1–4 meningar. Den kortaste artikeln (artikel 20, DN 2018) består av endast två korta stycken. Ämnet på denna artikel är skuldsättningen i familjer. Artiklarna som är längre handlar ofta om flera olika ämnen (t.ex. artiklarna 18 och 23).

5.3.3 Ekonomiska särdrag

Nedan presenterar jag de ekonomiska särdragen i artiklarna. De ekonomiska särdragen undersöks här med hjälp av aktörer och processer. Analysen av aktörer och processer presenteras i tur och ordning. Analysen av aktörer har delats in i tre olika grupper: mänskliga, omänskliga och fenomen. Definitionen av dessa kategorier ges i kapitel 5.1. Efter presentationen av olika aktörer diskuteras de processer som dessa aktörer deltar i och hur dessa avspeglar ekonomi som fackområde.

Den vanligaste typen av aktörer är omänskliga aktörer och detta framgår av tabell 9. Siffrorna i tabellen presenterar antalet artiklar som innehåller den typen av aktörer. Den första tabellen uttrycker jämförelse med det totala antalet artiklar. Till exempel innehåller alla artiklar i Dagens Nyheter och Hufvudstadsbladet omänskliga aktörer (7 av det totala antalet 7 och 9 av det totala antalet 9). Mänskliga aktörer förekommer i 4 av det totala antalet 7 artiklar i Dagens Nyheter och i alla 9 av 9 artiklar i Hufvudstadsbladet. Fenomen som *aktör* används i 5 av 7 artiklar i Dagens Nyheter och 7 av 9 artiklar i Hufvudstadsbladet. Ur denna synvinkel kan det påpekas att fenomen är den minst använda typen av aktörer i båda tidningarna, medan omänskliga aktörer är den mest dominerande typen.

Tabell 9. Förekomsten av olika typer av aktörer i artiklarna

	Mänskliga aktörer	Omänskliga aktörer	Fenomen
Dagens Nyheter	4/7	7/7	5/7
Hufvudstadsbladet	9/9	9/9	7/9
Sammanlagt	10/16	16/16	12/16

Indelningen av olika typer av aktörer presenteras närmare i tabell 10 nedan. Siffrorna i tabellen visar antalet ord i de nämnda kategorierna (mänskliga, omänskliga och fenomen). Dessa presenteras enligt teman (näringsliv och privat ekonomi). Som jämförelse ger jag även det totala antalet ord i alla artiklar från 2018.

Tabell 10. Förekomsten av olika typer av aktörer

Aktörer och fenomen					
	Mänskliga aktörer	Omänskliga aktörer	Fenomen	Sammanlagt	Det totala antalet ord
Näringsliv	47	166	17	234	2793
Privatekonomi	30	43	3	76	931
Sammanlagt	77	209	24	310	

Mänskliga aktörer är något vanligare än de övriga. Antalet mänskliga aktörer (47) är inte så stort jämfört med antalet omänskliga aktörer. När man tar hänsyn till antalet artiklar (11 näringsliv, 5 privat ekonomi) innehåller artiklarna som handlar om privatekonomi fler mänskliga aktörer per artikel. Genomsnittligt har artiklarna i temat privatekonomi 6 mänskliga aktörer. Den motsvarande siffran för temat näringsliv är 4,27. Siffrorna visar att det är vanligare att ha mänskliga aktörer inom temat privatekonomi. Det kan bero på att temat handlar om frågor som gäller hela befolkningen eller enskilda individer i stället för staten eller företag.

Det förekommer färre mänskliga än omänskliga aktörer. Mänskliga aktörer i materialet är likadana som de i artiklarna från 2011. Typiska mänskliga aktörer anges i form av substantiv, kollektiva ord och pronomen. Mänskliga aktörer är ofta experter som ger sina åsikter om ämnet artikeln handlar om. De experter som förekommer är chefsekonomer, ekonomer, överdirektörer, forskare, vd, verksamhetsledare och affärschefer. Experter används för att förstärka budskapet och göra det mer pålitligt. Experter används endast i de längre artiklarna som går djupare in på ämnet. Detta är i linje med Grafströms m.fl. (2006) iakttagelse. Alla de ovannämnda experterna presenteras med samma mönster som Katajamäki (2002) har kommit fram till. Katajamäki påpekar att experterna presenteras med titel, namn och arbetsgivare. Exempel på detta är t.ex. Lähitapiolas ekonom Hannu Nummiaro. Dessa iakttagelser är i linje med Katajamäkis (2002) och även Karvonens (1999) synpunkter på att experterna används som ett retoriskt sätt att övertyga läsaren om artikelns innehåll. Största delen av de ovannämnda experterna är i chefsposition eller motsvarande högre position i organisationen (10 av det totala antalet 14), medan resten (4 av det totala antalet 14) har en lägre position. Harjuniemis och Herkmans (2013) iakttagelse stämmer delvis överens med resultatet ovan. De har påpekat att inhemska

ekonomer är bland de vanligast använda aktörerna. Av det totala antalet experter (14) är ekonomer den största enskilda gruppen av experter (8).

Kollektiva mänskliga ord, som är typiska för fackspråket ekonomi, förekommer ofta i form av nationalitet eller en annan definierad grupp av människor. De vanligaste aktörerna i denna grupp är bland annat *finländare*, *människor*, *konsumenter* och *befolkning*. Finländare täcker alla som har finländsk nationalitet eller som har bott länge i landet. *Människor* hänvisar till alla världens människor, men i denna kontext handlar det om människor som har skulder. Med *konsumenter* avses de som använder vilken som helst service eller produkt. *Befolkning* syftar på invånarna på en viss plats.

Pronomen är ett sätt att syfta på mänskliga aktörer. Pronomen som är typiska för det ekonomiska skrivandet är *han*, *hon*, *vi* och *de*. Användningen av pronomen beror oftast på att man syftar på en redan känd person eller en grupp (se exemplen 55–56 nedan). I exemplen 55–56 är det fråga om användningen av pronomen.

Ex. 55 Enligt Muhonen beror omfattningen av skuldproblemen på spelberoendet, som *han* anser är förvånansvärt utbrett. (Artikel 19, Hbl 2018)

Ex. 56 Utan framgångsrika företag skulle *vi* inte ha råd med någon välfärd. Det är arbetet där, inte minst med exporten, som skapar skatteinkomster och finansierar de offentliga verksamheterna, betonar Bettina Kashefi. *Hon* understryker samtidigt att beroendet mellan privat och offentlig sektor är ömsesidigt. (Artikel 18, DN 2018)

Pronomenen i exemplen 55 och 56 syftar på redan kända personer: i exempel 55 är det *han* som syftar på den tidigare nämnda Muhonen. I exempel 56 finns det flera pronomen (*vi* och *hon*). Pronomenet *hon* syftar på den tidigare nämnda Bettina Kashefi. Med pronomenet *vi* behöver man kontext för att tolka vem som syftas på. Diskussionen om välfärd i exemplet ger en bild av att pronomenet *vi* ska syfta på hela samhället. Syftning med pronomen är det vanligaste sättet att hänvisa till experter i det ekonomiska skrivandet.

Pronomenen syftar inte alltid på en människa eller en viss grupp av personer, utan de kan även avse omänskliga aktörer. I så fall behövs kontext för att man ska kunna tolka betydelsen. I exempel 57 är det fråga om användningen av pronomen som avser omänskliga aktörer.

Ex. 57 *Vi* lämnar mycket tydligt högkonjunktorens startacceleration bakom oss och kan se fram emot en komfortabel tillväxt. (Artikel 23, Hbl 2018)

I exemplen 55–57 syns hur pronomenet kan syfta på olika typer av aktörer beroende på kontexten. I exempel 57 syftar pronomenet *vi* på vi som finländare i Finland utifrån artikelns tema. Det betyder att högkonjunkturen är förbi för alla, bl.a. för privata personer, hushåll och företag. Användningen av pronomenet *vi* är ett sätt att skapa samhörighet mellan journalisten och läsaren. Största delen av pronomen används dock i samband med experternas åsikter (se exemplen 19–22, 55–56).

Som framgår ovan används mänskliga aktörer sällan, medan omänskliga aktörer är den populäraste typen av aktörer. I artiklar om näringsliv förekommer 166 omänskliga aktörer. Det betyder i genomsnitt att varje artikel innehåller 15,09 omänskliga aktörer. Motsvarande siffra för temat privatekonomi är 8,6. Fenomenet kan bero på att de viktigaste aktörerna i temat näringsliv är staten, olika typer av bolag och företag.

Omänskliga aktörer förekommer oftast, vilket syns i tabell 10. Omänskliga aktörer i artiklar om näringsliv är bland annat bruttonationalprodukt, industri, ekonomi, handelskrig, sysselsättning, företag, arbetslöshet och konjunktur. Omänskliga aktörer i artiklar om privatekonomi är bland annat skuldsättning, tro, intresse, konsumentförtroende, bolån och orsak. De omänskliga aktörer som förekommer i artiklar om näringsliv beskriver olika delar i samhället (industri, ekonomi, företag), dess fenomen (handelskrig, sysselsättning, arbetslöshet och konjunkturer) och indikatorer på ekonomisk framgång (bruttonationalprodukt). De omänskliga aktörerna i artiklar om privatekonomi har mer att göra med personers tankar och känslor (tro, intresse, konsumentförtroende), deras ekonomiska situation (skuldsättning, bolån) och grunder till situationen (orsak).

Olika typer av omänskliga aktörer uttrycks ofta enbart med en förkortning, vilket kan betyda att journalisten antar att läsaren vet vad hen skriver om. Några exempel på detta är ECB (Europeiska centralbanken), SPT (nyhetsbyrå) eller BNP (bruttonationalprodukt). I några fall förekommer de ovannämnda förkortningarna utan någon förklaring, men oftast definieras förkortningen i något skede. I exempel 58 är det fråga om ett sådant fall där förkortningen inte förklaras senare i artikeln.

Ex. 58 SPT ringer upp Nummiaro, som säger att Finlands bnp nu ligger på samma nivå som före finanskrisen. Enligt Statistikcentralens senaste siffror låg bnp strax under toppen år 2008, vilket betyder att Finland torde ha passerat den nivån i slutet av april. (Artikel 17, Hbl 2018)

Exempel 58 ovan presenterar SPT utan någon förklaring. Exemplet är från Hufvudstadsbladet som haft nyhetsbyrån SPT som källa. För de som läser Hufvudstadsbladet kan nyhetsbyrån vara redan känd och ingen definition behövs. Förkortningen BNP torde vara allmänt känd.

Fenomen är den minst använda typen av aktörer. Inom temat näringsliv förekommer det genomsnittligt 1,90 fenomen per artikel, medan motsvarande siffra inom privatekonomi är 0,6. Resultatet visar att användningen av fenomen som aktörer är sällsynt i ekonomijournalistiken. Detta tyder på att sådana händelser som sker utan något aktivt deltagande inte beskriver ekonomins dynamiska egenskaper. Ekonomin är ju något som förändras varje dag beroende på vad som händer i den ekonomiska världen.

Typiska fenomen för det ekonomiska skrivandet för båda temana är *tillväxt* (se exemplen 1–2 och definitionen), *nedgång* (se exempel 23 och definitionen), *osäkerhet* (se exempel 24 och definitionen) och *uppgång*. De beskriver en händelse utan någon aktivt deltagande av en aktör. Med ordet *uppgång* avses 'att röra sig uppåt' (Norstedts Svensk Ordbok). I exemplen 59–60 är det fråga om användningen av fenomenen uppgång och nedgång.

Ex. 59 *Uppgången* kan härledas till konjunkturen i Europa där återhämtningen pågått sedan 2009 med eurokrisen 2011 som en tydlig svacka. (Artikel 21, DN 2018)

Ex. 60 Men vid en djup global *nedgång* hjälper det inte särskilt mycket. (Artikel 18, DN 2018)

De ovannämnda abstrakta händelserna i exemplen 59 och 60 beskrivs med hjälp av en nominalisering (uppgång och nedgång) i stället för att nämna aktör och process (t.ex. ekonomin går upp). Uppgång och nedgång som fenomen hör till ord som baserar sig på grafer, tabeller eller siffror, vilket är i linje med Pandelis och Fischer-Butmaloius (2017) syn på vikten av statistik i det ekonomiska skrivandet. Användningen av sådana grafer är kännetecknande för fackspråket ekonomi (Karvonen 1996).

De ovannämnda aktörerna deltar i olika typer av processer: materiella, mentala och relationella. Förutom dessa tre processtyper inkluderas även verb som anger tillstånd. I tabell 11 förekommer antalet processer och tillstånd.

Tabell 11. Indelning av olika typer av processer och tillstånd

Antal processer och tillstånd						
	Materiella	Mentala	Relationella	Tillstånd	Sammanlagt	Det totala antalet ord
Näringsliv	246	7	84	9	346	2793
Privatekonomi	59	6	34	4	103	931
Sammanlagt	305	13	118	13	449	

Materiella processer är enligt tabell 11 de mest dominerande processerna för båda temana. Av det totala antalet ord inom temat näringsliv handlar 246 ord om materiella processer. Inom temat privatekonomi är motsvarande siffra 59. Det betyder att varje artikel inom temat näringsliv innehåller genomsnittligt 22,36 materiella verb, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 11,80. Procentuellt betyder detta att 71,1 procent av alla processer för temat näringsliv är materiella, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 57,3 procent. Enligt Katajamäkis (2002) undersökning är materiella processer de mest dominerande (45 procent andel). Mitt resultat är tämligen högt speciellt inom temat näringsliv. I exemplen 61–62 är det fråga om typiska materiella processer.

Ex. 61 Löntagarnas inkomster *stiger* snabbare än inflationen. (Artikel 23, Hbl 2018)

Ex. 62 Finländarnas tilltro till ekonomin *har sjunkit* klart i oktober, visar Statistikcentralens barometer. (Artikel 28, Hbl 2018)

Exemplen 61 och 62 ovan presenterar materiella processer som är typiska för det ekonomiska skrivandet. Verb som *stiga* (se exempel 40 och definitionen) och *sjunka* är typiska för ekonomin, eftersom de beskriver dynamiken i ekonomi: det finns hög- och lågkonjunkturer i den vanliga ekonomiska cykeln. Att *sjunka* betyder 'falla ned mot vätskans botten' (SAOB). I exempel 62 är det finländarnas tro på ekonomi som fallit mot botten. Resultaten visas i form av grafer eller siffror som har gått ner. I båda exemplen presenteras typiska processer som har samband med grafjargong (se Karvonen 1996).

Mentala processer är mindre vanliga än materiella processer. Det förekommer mentala processer nästan lika ofta i artiklar om näringslivet som i privatekonomi. Man borde dock ta hänsyn till att antalet artiklar är mindre i privatekonomi än i näringsliv (5 mot 11 artiklar). Då kan man påpeka att det är något vanligare att använda mentala processer i artiklar som handlar om privatekonomi. Av det totala antalet ord inom temat näringsliv

uttrycker 7 ord mentala processer. Inom temat privatekonomi är motsvarande siffra 6. Det betyder att varje artikel inom temat näringsliv innehåller genomsnittligt 0,6 mentala verb, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 1,2. Procentuellt betyder detta att 2,0 procent av alla processer för temat näringsliv är materiella, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 5,8 procent. Katajamäki (2002) har iakttagit att mentala processer används med 29 procents andel av alla processer. I mitt material är användningen av mentala processer påtagligt mindre jämfört med Katajamäkis iakttagelser.

På samma sätt som i artiklar från 2011 är de mest typiska mentala verben sådana som *tro* (se exemplen 27–29 och definitionen) och *anse* (se exemplen 30–31 och definitionen). Dessa kopplas ofta ihop med mänskliga tankar. I exemplet 63–64 är det fråga om användningen av mentala processer.

Ex. 63 Han *tror* att inbromsningen kan bero på att europeisk industri börjat anpassa sig inför ett handelskrig – de protektionistiska tongångarna från USA fortsätter att eskalera. (Artikel 21, DN 2018)

Ex. 64 I stället *anser* Muhonen att den främsta orsaken till överskuldssättning är att människor har flera olika former av skulder som hopar sig. (Artikel 19, Hbl 2018)

I exempel 63 ovan används verbet *tro* i samband med en mänsklig aktör (han) på samma sätt som i exemplen 27–29. I exemplen 63–64 används båda verben i samband med experternas åsikter: i exempel 63 syftar pronomenet *han* på chefsekonom Michael Grahn och i exempel 64 syftar Muhonen på Jouni Muhonen, affärschef på Suomen Asiakastieto. Användningen av mentala processer stämmer överens med Holmbergs och Karlssons (2013) påpekande om att mentala processer alltid kräver en människa eller en varelse med medvetenhet som aktör.

Relationella processer uttrycker en relation mellan olika deltagare, eller existens. Relationella processer kan ofta liknas vid tillstånd, eftersom båda ger uttryck för status. Med andra verbtyper finns det alltid antingen en fysisk eller en psykisk förändring. Relationella processer är näst vanligast efter materiella processer. Antalet relationella processer är 84 i temat näringsliv och 34 i temat privatekonomi. Det betyder att varje artikel i temat näringsliv innehåller genomsnittligt 7,6 relationella verb, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 6,8. Procentuellt betyder detta att ungefär 24,3 procent av alla processer för temat näringsliv är relationella, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 33,0 procent. I exemplen 65–66 är det fråga om användningen av relationella processer.

Ex. 65 Enligt Nordeas prognos är Finland på toppen av en högkonjunktur och den ekonomiska tillväxten kommer att minska till 2 procent nästa år och 1,5 procent 2020, skriver Nordea i ett pressmeddelande. (Artikel 26, Hbl 2018)

Ex. 66 De svenska hushållens lån hade i juli en årlig tillväxttakt på 6,2 procent. (Artikel 24, DN 2018)

Exemplen 65 och 66 belyser typiska relationella processer för de uttrycker tillstånd i en viss situation. Det kan vara svårt att tolka exemplen eftersom verbet *vara* beskriver en statistisk situation (se definitionen i samband med exempel 34). Typen tillstånd är minst använd av alla verb som ingår i processer och tillstånd. Antalet verb som ger uttryck för tillstånd används i temat näringsliv är 9, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 4. Detta betyder att varje artikel i temat näringsliv innehåller genomsnittligt 0,81 verb som uttrycker tillstånd, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 0,8. Procentuellt betyder detta att ungefär 2,6 procent av alla processer för temat näringsliv ger uttryck för tillstånd, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 3,9 procent.

I exempel 67 är det fråga om användningen av tillstånd.

Ex. 67 Samtidigt ligger arbetslösheten still på 6,2 procent. (Artikel 22, DN 2018)

Exempel 67 är ett exempel på tillståndsverb. Att *ligga* är ett typiskt verb för tillstånd (se exempel 34 och definitionen). Att arbetslöshet är på denna nivå under denna tidpunkt betyder att det inte finns någon fysisk förändring. Sådana verb används i mindre utsträckning, vilket kan bero på en överlappning med relationella processer. Tillståndsverb utgör 0,32 procent (näringsliv) och 0,43 procent (privatekonomi) av alla ord. Även om man räknar dessa två tillsammans, ändras situationen inte: de materiella verben är de mest dominerande och de mentala verben minst använda.

Inte bara användningen av utan också formen av verb påverkar vår tolkning av världen. Användningen av aktiv eller passiv kan förmedla läsaren något om de underliggande betydelserna som journalisten menar.

Tabell 12. Användningen av aktiv och passiv i artiklar

	Aktiv	Passiv	Det totala antalet processer och tillstånd
Näringsliv	314	32	346
Privat ekonomi	96	7	103
Sammanlagt	410	39	449

Aktiva former används oftare än passiva, vilket syns i tabell 12 ovan. Av alla 449 uttryck för processer och tillstånd är 410 i en aktiv form. Endast 8,7 procent av alla processer och tillstånd är i passiv, medan det förekommer aktiva former i över 90 procent av alla processer och tillstånd. Detta betyder att antalet aktiva verb i varje artikel i temat näringslivet är ungefär 28,5, medan motsvarande siffra för temat privatekonomi är 19,2.

I exemplen 68–69 nedan är det fråga om användningen av passiv. Exempel på aktiva former ges i exemplen 25–31 samt i exemplen 61–66.

Ex. 68 Tillväxten *hålls uppe* av en stark export när omvärlden bedöms gå starkt ekonomiskt, även om handelskrig och brexit hotar den positiva bilden, enligt KI. (Artikel 27, DN 2018)

Ex. 69 Organisationsförändringen som *genomfördes* under våren 2018 *förväntas ha* en positiv inverkan på koncernens resultat, skriver Jan Hanses i pressmeddelandet. (Artikel 30, Hbl 2018)

Passiv används på två olika sätt i de ovannämnda exemplen. I exempel 68 nämns aktören: stark export. Det är exporten som bidrar till den ekonomiska tillväxten, och den är därför viktig att nämna. I motsats till exempel 68 nämns aktören inte i exempel 69. Eftersom alla organisationsförändringar görs i organisationen, är det inte nödvändigt att nämna aktören.

Det som är gemensamt för passivformen i alla exempel ovan är att nästan alla verb är materiella verb. Att hålla uppe och att genomföra är alla på något sätt fysiska processer. Verbet *förvänta* är intressant. I mitt material kategoriserar jag verbet förvänta under de mentala verben eftersom förväntningar är något som händer osynligt och kräver psykisk energi.

Båda tidningarna använder aktörer och processer på ett likadant sätt. Omänskliga aktörer är den mest dominerande aktörstypen i materialet, på samma sätt som i materialet från 2011. Mänskliga aktörer används oftare inom privatekonomi och fenomen är den minst använda typen av alla aktörer. Mänskliga aktörer är oftast experter, vilket anses öka trovärdighet. Detta är i linje med Katajamäkis (2002) iakttagelser. Experter arbetar ofta i en chefsposition, men det finns även andra experter som arbetar i lägre positioner (t.ex. forskare, ekonomer). Detta stämmer överens med Conboys (2007) iakttagelse om att experter oftast har en maktposition. Användningen av processtyper är i linje med Katajamäkis (2002) resultat. Enligt hennes undersökning är materiella processer de mest använda, mentala och verbala processer de näst mest använda och relationella processer och verb som uttrycker tillstånd de minst använda. Resultatet ovan följer samma mönster, fast procentandelarna varierar lite. Detta kan bero på att kategoriseringarna har gjorts på

ett annat sätt. Typiskt för ekonomijournalistik är att aktiva former av verb används, vilket syftar på dynamiken i ekonomi. De mest använda metaforerna i ekonomijournalistik gäller natur och trafik. Detta stämmer delvis överens med Nolans (2012) och Karvonens (1999) iakttagelse om hur olika fackområden kommer fram i ekonomijournalistiken.

5.4 Jämförelse mellan åren

I detta kapitel sammanfattar jag resultaten av analyserna ovan och jämför hurdana eventuella skillnader och likheter det finns mellan åren.

I analyserna av fackspråkliga drag förekommer det likadana aspekter när det gäller teman och ämnen. Gemensamma ämnen är bland annat ekonomi, framtidsutsikter och skuldsättning. År 2011 förekom det flera ämnen som handlade om den svaga ekonomiska situationen, t.ex. konkurser och betalningsanmärkningar. År 2018 lyftes dessa ämnen inte alls fram, fast skuldsättningen dominerade både på den statliga och den privata nivån i båda tidningarna. Det som kan påpekas för år 2018 är att recessionerna inte då lyftes fram utan endast dess konsekvenser, t.ex. skuldsättning och arbetslöshet, medan själva fenomenet år 2011 var ett populärt ämne. Även matproduktion och -konsumtion var gemensamma ämnen under 2011 och 2018, speciellt i fråga om närproducerad och ekologisk mat. Av dessa teman framgår på vilket sätt recessionen påverkade båda ekonomierna. Temana mellan åren varierar endast lite, vilket är i linje med Freystätters och Mattilas (2011) iakttagelser. Att några teman förekommer i artiklar från båda åren och båda tidningarna, t.ex. arbetslöshet och kriser, kan betyda att vissa teman alltid förekommer oberoende av omständigheterna eller kulturerna.

Dessa teman och ämnen syns även i ordval. Ordvalsanalyserna ovan visar att enstaka ord i artiklarna inte är svårförståeliga, utan är mer allmän- än fackspråkliga. Många av orden är gemensamma för båda åren, såsom *tillväxt*, *skuldsättning*, *förtroende*, *bruttonationalprodukt* och *arbetslöshet*. Fackområdesspecifika adjektiv används inte alls. Den negativa synvinkeln var större år 2011, vilket framgår av användningen av enstaka ord, såsom *recession*, *konkurs*, *företagssanering* och *lågkonjunktur*. Några av dessa användes i artiklar från 2018, men inte lika ofta. År 2018 diskuterades *tillväxt*, *högkonjunktur* och *uppgång*. Detta visar att ekonomiska texter ofta präglas av motsatta ord. Vanliga motsatser var bland annat *upp-* och *nedgång*, *stiga* och *rasa*, *öka* och *sjunka*.

Det mest typiska draget för båda åren är grafjargongen (se Karvonen 1996). Olika typer av metaforiska ord och uttryck används i någon mån. De vanligaste metaforerna år 2011 handlade om medicin, krig, trafik, religion och natur, medan de oftast förekommande metaforerna år 2018 var sport, krig, trafik och natur. Det finns ingen stor skillnad mellan metaforerna, och de liknar Simolas och Reunanens (2010) samt Nolans (2012) iakttagelser.

Textupbyggnaden mellan åren varierar enbart lite, och den följer den allmänna traditionen inom journalistiken. Artiklarna byggs upp med rubrik, ingress och brödtext. Endast en artikel av alla 32 artiklar har ingen ingress, vilket visar att användningen av ingresser är tämligen vanlig i ekonomijournalistiken (se även Pandeli och Fischer-Butmaloiu 2017). Att journalisterna utelämnar ingressen kan bero på många faktorer, men i det här fallet har orsaken troligen varit den korta brödtexten. År 2011 användes ungefär lika ofta fullständiga och ofullständiga satser i rubriker, 56 procent respektive 43 procent, medan skillnaden var större år 2018, 87,5 procent respektive 12,5 procent. Det finns ingen speciell orsak som skulle förklara den här skillnaden. Att använda fullständiga satser kan göra det mer förståeligt för läsarna, men den förklarar inte den stora skillnaden år 2018. Enligt tidigare forskning är ofullständiga satser vanliga i ekonomijournalistiken (Conboy 2007).

Ekonomi som fackområde analyserades i form av aktörer och processer. Aktörerna delades in i tre kategorier: mänskliga aktörer, omänskliga aktörer och fenomen. Det förekommer skillnader i användningen av dessa aktörer. Andelarna i användningen framgår av tabellerna 13 och 14 nedan.

Tabell 13. Förekomsten av aktörer år 2011.

Procentandel av aktörer år 2011			
	Mänskliga aktörer	Omänskliga aktörer	Fenomen
Näringsliv	83,3	90	80,9
Privatekonomi	16,7	10	19,1

Tabell 13 ovan visar att den mest dominerande gruppen av aktörer i tema näringsliv är omänskliga aktörer varefter följer mänskliga aktörer och fenomen. De vanligaste omänskliga aktörerna hänger ihop med aktörerna i ekonomi, t.ex. banker, företag,

samhälle eller dess fenomen. Mänskliga aktörer används i någon mån, vilket kan förklaras med att experter hänvisas till i texterna. Annars förekommer det inte enskilda människor. I tema privatekonomi är den mest dominerande aktörstypen fenomen, och därefter följer mänskliga och omänskliga aktörer.

Tabell 14 visar de motsvarande siffrorna för år 2018.

Tabell 14. Förekomsten av aktörer år 2018.

Procentandel av aktörer år 2018			
	Mänskliga aktörer	Omänskliga aktörer	Fenomen
Näringsliv	61	79,5	87,5
Privatekonomi	39	20,5	12,5

Den mest dominerande gruppen av aktörer i tema näringsliv är fenomen, och därefter kommer omänskliga och mänskliga aktörer. Användningen av aktörer år 2018 skiljer sig från år 2011 (se tabell 13). Fenomen används nästan lika ofta år 2018 som år 2011. Användningen av fenomen kan hänga ihop med abstrakta ord som är typiska i ekonomijournalistiken. Skillnaden lyfter fram frågan om varför fenomen var den minst använda typen år 2011 och om håller på att ske någon slags förändring i ekonomijournalistiken. Ingen klar förklaring till detta kommer fram i min studie, utan fortsatt forskning krävs. I tema privatekonomi är situationen nästan tvärtom: mänskliga aktörer dominerar, medan fenomen används minst.

Processer används mer eller mindre likadant under båda åren. Den mest använda typen av processer är materiella processer under båda åren. Relationella processer är den näst vanligaste typen. Mentala processer och verb som uttrycker tillstånd är ungefär lika vanliga. Resultatet är i linje med Katajamäkis (2002) iakttagelse, även om det förekommer några mindre skillnader, t.ex. när det gäller procentandelar mellan olika typer av processer. Aktiva former av verben dominerar i båda tidningarna och båda åren. Passiva former förekommer endast i en mindre omfattning.

6 Sammanfattande diskussion

I detta kapitel besvarar jag forskningsfrågorna genom att tolka resultaten samt relatera dem till den teoretiska referensramen. Därtill tar jag upp de problem som jag stötte på och ger förslag till fortsatt forskning.

6.1 De viktigaste resultaten

Syftet med den här avhandlingen har varit att ta reda på vilka slags drag som förekommer i artiklar inom ekonomi i två dagstidningar, av vilka den ena är finländsk och den andra sverigesvensk och vilka slags likheter och skillnader det finns länderna emellan. Det övergripande syftet har varit att se i vilken omfattning de journalistiska konventionerna inom ekonomi är lika respektive olika i Finland och i Sverige. Som material har jag använt sammanlagt 32 artiklar från Hufvudstadsbladet (åren 2011 och 2018) och Dagens Nyheter (åren 2011 och 2018). Artiklarna har analyserats med hjälp av systemisk-funktionell analys och innehållsanalys.

Den första forskningsfrågan handlar om vilka slags fackspråkliga drag som förekommer i artiklarna. Resultatet av analyserna visar att det förekommer fackspråkliga drag i teman och ämnen samt i ordval. Fackområdet ekonomi syns i teman och ämnen på så sätt att vissa ämnen oftast förekommer i de artiklar som handlar om näringsliv och andra i de artiklar som handlar om privatekonomi. Detta är i linje med tidigare forskning. Däremot är de fackspråkliga dragen inte särskilt framträdande. Ekonomi som fackområde tillhör inte de områden som präglas av facktermer, vilket syns i materialet. Det förekommer fackspråkliga inslag som härstammar från fackspråket, men som nuförtiden är allmänspråkliga. Att fackspråket inte är frapperande i artiklarna kan eventuellt tolkas vara ett tecken på att artiklarna anpassas efter målgruppen.

Den andra forskningsfrågan handlar om uppbyggnaden i artiklarna. Analysen visar att den vanliga journalistiska uppbyggnaden är vanlig även i ekonomijournalistiken. Uppbyggnaden varierar endast lite bland de valda artiklarna. Den vanliga uppbyggnaden går ut på rubrik, ingress, brödtext och slutsats, vilket följs i båda tidningarna under båda åren. Mellan den finländska och den svenska tidningen finns ingen framträdande skillnad,

vilket visar att traditionerna inom journalistiken är lika i Finland och i Sverige. Artiklarna byggs upp enligt den hierarkiska triangeln, där det viktigaste presenteras i början av artikeln.

Den tredje forskningsfrågan handlar om hur ekonomi som fackområde syns i artiklarna. Dessa ekonomiska särdrag har analyserats genom aktörer och processer. Resultaten av båda analyserna visar ett och samma mönster: omänskliga aktörer dominerar jämfört med mänskliga aktörer och fenomen, vilket ligger i linje med tidigare forskning. De omänskliga aktörerna förekommer i form av olika bolag, samhällsfunktioner eller indikatorer, medan de mänskliga aktörerna används i samband med experter. Fenomenen förekommer oftast i ord såsom *tillväxt*, *nedgång* och *uppgång*. Den mest använda processtypen under båda åren är materiella verb och den näst använda processtypen relationella processer. År 2011 är mentala verb den tredje mest använda typen, och verb som uttrycker tillstånd är den minst använda typen. År 2018 följer samma mönster med de två mest använda typerna, men mentala verb har använts i samma utsträckning som verb som uttrycker tillstånd. Att ekonomi är ett dynamiskt fackområde syns i användningen av fenomen och i materiella processer.

Min hypotes i undersökningen var att artiklar inom ekonomi präglas av vissa drag som är typiska för ekonomijournalistiken och att det kan finnas vissa kulturella skillnader mellan länderna. Enligt mina resultat kan denna hypotes delvis bekräftas. I min undersökning har jag kommit fram till några likadana drag som tidigare forskare har iakttagit. De som förekommer oftast är t.ex. samma typer av aktörer, processer, metaforer och grafjargong. Däremot är det svårt att säga om de skillnader som förekommer beror på kulturen. Den finländska och den svenska kulturen i journalistiken verkar dock likna varandra i stor utsträckning. Finland och Sverige ligger geografiskt och kulturellt så nära varandra att skillnader i våra rikstäckande svenskspråkiga tidningar är minimala.

I den teoretiska referensramen diskuterar jag journalistikens roll i samhället. Journalistikens roll är ofta att lyfta fram även negativa frågor samt väcka och upprätthålla samhällsdiskussion. Den ekonomiska recessionen kan ses som en katastrof för stats- och privatekonomi, eftersom det ofta leder till arbetslöshet och skuldsättning. Negativa synvinklar kan väcka oönskade reaktioner hos människor, men negativa händelser borde inte gömmas utan de kan väcka flitig diskussion om viktiga samhällsfrågor. Journalistikens roll är även att producera information på ett neutralt sätt. Resultaten av

analyserna visar att de språkliga uttryck som används är i stor utsträckning neutrala och tämligen allmänspråkliga. Artiklarna ska inte förmedla åsikter och är därför neutrala.

Analyserna ovan visar att grafjargongen står i fokus i ekonomijournalistiken under både år 2011 och 2018. Som bekant går ekonomi ut på olika typer av konjunkturer, och den lever varje dag beroende på vad som händer omkring i världen. Exempelvis har den nyaste pandemin påverkat negativt värdet av investeringar samt statens penningpolitik. Konjunkturväxlingar är ett normalt fenomen inom ekonomin, och på grund av detta är det naturligt att grafjargon har en viktig betydelse i artiklarna.

Förutom att artiklar beskriver negativa händelser, spelar också aktualitet, närhet och förståelighet samt påverkan en viktig roll. Aktualiteten i artiklarna syns i teman och ämnen: den ekonomiska nedgången var aktuell under båda åren (2011 och 2018). Närheten syns i att Hufvudstadsbladet lyfter fram den finländska synvinkeln, medan Dagens Nyheter koncentrerar sig på händelserna i Sverige. Förståelighet å sin sida framgår av att artiklarna har anpassats efter målgruppen, dvs. lekmän. Med andra ord är artiklarna mer allmänspråkliga än fackspråkliga. Detta kan hänga samman med den allmänna samhällsutvecklingen, dvs. att ekonomi påverkar mer och mer varje människas liv.

6.2 Blickar bakåt och framåt

Analysen och tolkningen av resultaten var inte helt oproblematiska. Att bestämma sig för vilka kategorier som ska tas med i analysen var svårt, men till slut skapade jag sådana kategorier som bäst beskriver materialet. Trots överväganden var gränserna mellan vissa kategorier otydliga, såsom kategorierna för verb som uttrycker tillstånd respektive relationella verb. När det gäller verb som *ha* och *vara* bestämde jag mig för att placera dem systematiskt i en viss kategori. Annars hade resultaten inte varit reliabla. I kategoriseringen följde jag Holmbergs och Karlssons (2013) kategorisering för att vara konsekvent. Även kategoriseringen av vissa aktörer var svår. Frågan var om vissa omänskliga aktörer (t.ex. bolag, banker) som består av människor borde kategoriseras som mänskliga eller omänskliga. Eftersom människorna i dessa fall representerar en institution har jag klassificerat dem som omänskliga i enlighet med tidigare forskning.

Det andra problemet som jag stötte på gäller teman för artiklarna. Artiklarna kan nämligen ha olika teman. För att vara konsekvent med kategoriseringen fattade jag ett beslut om vilka drag som är typiska för ett tema och vilka drag för ett annat. Beslutet baserade jag på den hierarkiska uppbyggnaden i artiklar, dvs. att det som presenteras först är viktigast. Med andra ord representerar det första i artiklarna de dominerande temana.

Det tredje problemet som påverkar resultaten är antalet artiklar. Jag har valt totalt 16 artiklar ur båda tidningarna, sammanlagt 32 artiklar. Av dessa 32 artiklar behandlar endast åtta (8/32) temat privatekonomi. Resten av artiklarna (24/32) behandlar temat näringsliv. Resultaten visar att det finns skillnader i antalet artiklar, vilket avspeglas i förekomsten av aktörer och processer. Resultaten ligger dock i linje med iakttagelser i tidigare forskning, även om fördelningen av antalet artiklar kan kritiseras.

Artiklarna i undersökningen har nu betraktats ur en lingvistisk synvinkel. Materialet skulle kunna användas även för andra typer av forskning. I artiklarna har experter använts som auktoriteter för att retoriskt påverka läsaren. Förutom en retorisk analys kunde också argumentationsanalys användas. Som tredje möjlighet till fortsatt forskning kan anges jämförelser mellan ekonomiartiklar i dags- och facktidningar som har andra typer av målgrupper och läsarnas förkunskaper varierar.

Artiklarna i materialet har som sagt betraktats med systemisk-funktionell analys och innehållsanalys. Dessa metoder kunde även användas för analyser av insändare och ledare som tar fasta på temat ekonomi. Det intressanta skulle vara att se i vilken mån samma slags språkliga uttryck förekommer i dessa texter jämfört med artiklarna.

Litteraturförteckning

Primärt material

Artikel 1. "Optimism bland mindre företag", publicerad 30.05.2011 i Dagens Nyheter

Artikel 2. "Skop: Fortsatt optimism om ekonomin", publicerad 13.06.2011 i Dagens Nyheter

Artikel 3. "Priserna ökar mindre än väntat", publicerad 22.06.2011 i Dagens Nyheter

Artikel 4. "Odlare: Finsk livsmedelsindustri köper hellre polska gubbar", publicerad 28.06.2011 i HBL

Artikel 5. "Hundratusentals har fått betalningsanmärkningar", publicerad 06.07.2011 i HBL

Artikel 6. "Småföretagen förbereder sig för en ny recession", publicerad 14.09.2011 i HBL

Artikel 7. "Bankerna spår en dyster höst", publicerad 15.09.2011 i HBL

Artikel 8. "Finländarna tror att ekonomin går åt skogen", publicerad 27.09.2011 i HBL

Artikel 9. "Skärpt övervakning av finska banker och försäkringsbolag", publicerad 27.09.2011 i HBL

Artikel 10. "Butiksdöden breder ut sig", publicerad 28.09.2011 i Dagens Nyheter

Artikel 11. "Ingen recession i Lappland: 'Orderböckerna är fulla'", publicerad 10.10.2011 i HBL

Artikel 12. "Ingen klimatfördel att köpa närodlat", publicerad 17.10.2011 i Dagens Nyheter

Artikel 13. "Lägre vinstkrav på Vattenfall", publicerad 01.11.2011 i Dagens Nyheter

Artikel 14. "Julhandeln ser ut att drabbas av recessionen", publicerad 02.11.2011 i HBL

Artikel 15. "Minskat antal konkurser i oktober", publicerad 04.11.2011 Dagens Nyheter

Artikel 16. "RG Line drar tillbaka konkursansökan", publicerad 02.12.2011 i HBL

Artikel 17. 'Finlands bnp når äntligen samma nivå som toppen 2008 – "Slut på det förlorade årtiondet"', publicerad 01.06.2018 i HBL

Artikel 18. "Svenskt Näringsliv varnar för nästa kris i ekonomin", publicerad 29.06.2018 i DN

Artikel 19. "Allt fler har för stora skulder", publicerad 03.07.2018 i HBL

- Artikel 20. "Vart tolfte barn lever i en skuldsatt familj", publicerad 09.07.2018 i DN
- Artikel 21. "Tecken på dämpad export: "Toppen är nådd"", publicerad 12.07.2018 i DN
- Artikel 22. "Bättre fart än väntat i svensk ekonomi", publicerad 06.08.2018 i DN
- Artikel 23. "Stark finländsk ekonomi syns också i plånboken", publicerad 21.08.2018 i HBL
- Artikel 24. "Bolånen har ökat med 190 miljarder på ett år", publicerad 27.08.2018 i DN
- Artikel 25. "Flera rapporter gör tummen upp för svensk ekonomi", publicerad 30.08.2018 i DN
- Artikel 26. "Nordea: Finlands tillväxt halveras till år 2020 – föreslår högre fastighetsskatt på tomtmark", publicerad 05.09.2018 i HBL
- Artikel 27. "Konjunkturinstitutet: Tillväxten börjar backa upp nästa år", publicerad 10.10.2018 i DN
- Artikel 28. "Tron på ekonomin avtar – konsumentbarometern lägst på två år", publicerad 29.10.2018 i HBL
- Artikel 29. "Finländarna köper ekologisk mat som aldrig förr", publicerad 08.10.2018 i HBL
- Artikel 30. "Viking Line ökade vinsten trots minskad omsättning", publicerad 15.11.2018 i HBL
- Artikel 31. "Ettla sänker sina tillväxtprognoser – byggbranschen stagnerar", publicerad 26.11.2018 i HBL
- Artikel 32. "Finansministeriet: Tillväxten avtar år för år", publicerad 17.12.2018 i HBL

Övrig litteratur

Aalto, Alina (2003). *Kulturella skillnader i skriftlig affärskommunikation mellan finländare och svenskar*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Arhippainen, Max (2003). Ekonomisk journalistik och konjunkturbevakning. I: *Ekonomiska Samfundets Tidskrift* 2003:1. Tillgänglig: http://www.ekonomiskasamfundetidskrift.fi/est/files/est_103.pdf [hämtad 11.04.2016].

Bednarek, Monika & Caple, Helen (2012). *News Discourse*. London & New York: Continuum.

- Borglund, Tommy & Ahlquist, Martin (2006). *Handbok i ekonomijournalistiken*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Butterick, Keith (2015). *Complacency and Collusion: A Critical Introduction to Business and Financial Journalism*. London: Pluto Press.
- Conboy, Martin (2007). *The Language of the News*. New York: Routledge.
- Dagens Nyheter (2016a). *Innehåll*. Tillgänglig: <http://info.dn.se/info/innehall/dagens-nyheter/> [hämtad 17.3.2016].
- Dagens Nyheter (2016b). *Om oss*. Tillgänglig: <http://info.dn.se/info/om-oss/> [hämtad 21.1.2016].
- Euro ja Talous (2018). Tillgänglig: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2018/5/ennuste-nopein-taloukasvun-vaihe-on-ohitettu/> [hämtad 1.10.2019].
- Euro ja Talous (2019). Syyskuun talouskatsaus: Epävarmuus varjostaa yhä talouden näkymiä. Tillgänglig: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2019/artikkelit/syyskuun-2019-taloukatsaus-epavarmuus-varjostaa-yha-talouden-nakymia/> [hämtad 28.10.2019].
- Freystätter, Hanna & Mattila, Veli-Matti red. (2011). Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen. I: *BoF Online* 1/2011. Suomen Pankki – rahapolitiikka- ja tutkimusosasto. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:bof-20140807703> [hämtad 1.10.2019].
- Grafström, Maria (2004). *Ekonomijournalistikens mångfald – en forskningsöversikt*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Grafström, Maria, Grünberg, Jaan, Pallas, Josef & Windell, Karolina (2006). *Ekonominyhetens väg. Från kvartalsrapporter till ekonominyheter*. Stockholm: SNS Förlag.
- Grafström, Maria (2006). *The Development of Swedish Business Journalism: Historical Roots of an Organisational Field*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Grafström, Maria (2014). *Ekonomijournalistikens förändrade förutsättningar: Innehåll, format och aktörer*. Stockholm: Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor.
- Gunnarsson, Britt-Louise (1987) *Facktext*. Malmö: Liber.

- Gunnarsson, Britt-Louise (1992). *Forskning om fackspråk*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Halliday, Michael & Matthiessen, Christian. (1999) *Construing experience through meaning: a language-based approach to cognition*. London: Continuum.
- Harjuniemi, Timo & Herkman, Juha (2013). *Eurokriisi suomalaisissa sanomalehdissä 2010-2012*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Heikkinen, Vesa (2011). *Taloudellinen Lainalaisuus*. Institutet för de inhemska språken. Tillgänglig: https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/vesa_heikkinen/taloudellinen_lainalaisuus.8275.blog [hämtad 20.12.2019].
- Herrera-Soler, Honesto & White, Michael (2012). Metaphor and Mills: Figurative language in business and economics. Introduction. I: Herrera-Soler, Honesto & White, Michael (red.). *Metaphor and Mills: Figurative language in business and economics*. Berlin & Boston: de Gruyter Mouton. S. 1–23.
- Huhtanen, Niina (2018). *Pelkkää hyvää sanottavaa. Kuinka yrittäjästä ja yrittäjyydestä kirjoitetaan paikallislehdissä?* Tillgänglig: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103660/1527847872.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [hämtad 1.12.2020].
- Holmberg, Per, Karlsson, Anna-Malin & Nord, Andreas (2011). Funktionell grammatik och textanalys. I: Holmberg, Per, Karlsson, Anna-Malin & Nord, Andreas (red.). *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts. S. 7–18.
- Holmberg, Per & Karlsson, Anna-Malin (2013). *Grammatik med betydelse*. Stockholm: Hallgren-Fallgren.
- Hufvudstadsbladet (2015a). *Fakta om Hufvudstadsbladet*. Tillgänglig: <http://gamla.hbl.fi/om-hbl/fakta> [hämtad 17.3.2016].
- Hufvudstadsbladet (2015b). *Historik*. Tillgänglig: <http://gamla.hbl.fi/om-hbl/historik> [hämtad 17.3.2016].
- Hurmeranta, Markku (2012). *Talousmedia murroksessa – Muutosdynamiikan tarkastelua mediatalouden ja median käytön näkökulmista*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hällsten, Stina, Rehnberg, Hanna Sofia & Wojahn, Daniel (2013). Sex nordiska studier i systemisk-funktionell lingvistik. I: Hällsten, Stina, Rehnberg, Hanna Sofia & Wojahn Daniel (red.). *Text, kontext och betydelse*. Stockholm: Elanders.

Jaakkola, Maarit (2013). *Hyvä journalismi: käytännön opas kirjoittajalle*. Helsinki: Kansanvalistusseura.

JSN = Julkisen sanan neuvosto (2019). Journalistin ohjeet. Tillgänglig: <https://www.jsn.fi/sv/journalistreglerna/> [hämtad 21.10.2019].

Karlsson, Anna-Malin (2011). Texters ideationella grammatik. I: Holmberg, Per, Karlsson, Anna-Malin & Nord, Andreas (red.). *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts. S. 21–38.

Karvonen, Pirjo (1996). Missä on taloustekstin ihminen? I: Kalliokoski, Jyrki (red.) *Teksti ja ideologia – Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. S. 151–167.

Katajamäki, Heli (2002). Inhimilliset toimijat – Miten he toimivat? Taloussanomalehtien pääkirjoitusten tarkastelua. I: Koskela, Merja & Pilke, Nina (red.) *Erikoiskielet ja käännteoria*. VAKKI-symposiumi XXII. Vaasa 9. - 10.2.2002. S. 149–161.

Kjaer, Peter & Slaatta, Tore (2007). *Mediating Business*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press.

Koivisto, Johanna (2002). *Lättiläst och begripligt om EU. En studie i svårighetsgraden hos EU-reportagen i två svenskspråkiga morgontidningar*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Lauren, Christer (1993). *Fackspråk – form innehåll och funktion*. Lund: Studentlitteratur.

Majapuro, Marketta (2006). *Taloujournalismi: historiaa, teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Mauno, Hellevi (2012). *Tiedotteet maakuntalehden taloujournalismin lähteinä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mikkonen, Antti (1998). *Rahavallan rakkikoirat, tositarioita taloujournalismista*. Helsinki: Taloustoimittajat ry ja WSOY.

Mörä, Tuomo (2004). Demokratian juurihoitoa: James Carey ja journalismi. I: Mörä, Tuomo; Salovaara-Moring, Inka & Valtonen, Sanna (red.). *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. s. 119–136. Helsinki : Gaudeamus.

Nolan, James (2012). *Interpretation: Techniques and Exercises*. Bristol: Multilingual Matters.

Nordman, Marianne (1992). *Svenskt fackspråk*. Lund: Studentlitteratur.

Norstedts Svensk Ordbok (2020). Stockholm: Norstedts.

O'Connor, David (2004). *The basics of economics*. Westport: Greenwood Press.

Pandeli, Pani & Fischer-Butmaloiu, Ulrike (2017). *Introduction to Business and Economic Journalism*. Friedrich Naumann Stiftung für die Freiheit. Tillgänglig: <https://www.idem-institute.org/downloads/introductiontobusinessandeconomicjournalism.pdf> [hämtad 1.12.2019].

Reunanen, Esa (2003). *Budjettijournalismi julkisena keskusteluna: tekstianalyttisiä näkökulmia suomalaiseen ja ruotsalaiseen budjettikirjoitteluun*. Tampereen Yliopistopaino.

Roush, Chris (2006). *Profits and Losses: Business Journalism and Its Role in Society*. Portland, Oregon: Marion Street Press.

Salovaara-Moring, Inka (2004). *Media geographies: regional newspaper discourses in Finland in the 1990s*. Helsinki: Helsingin yliopiston viestinnän laitos.

SCB = Statistiska Centralbyrån (2016). Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2016/bruttonationalprodukten-bnp/> [hämtad 10.3.2020].

SCB = Statistiska Centralbyrån (2019). Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/bnp-i-sverige/> [hämtad 7.1.2021].

Simola, Anna & Reunanen, Esa (2010). *Kaikki toistaiseksi hyvin – kansainvälinen finanssikriisi talousjournalismissa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Julkaisuja / Sarja A 114/2010. Tillgänglig: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65356/978-951-44-8219-9.pdf?sequence=1> [hämtad 29.3.2016].

SOU = Statens offentliga utredningar (1975). *Svensk press – statlig presspolitik*. Stockholm: Finansdepartementet.

Språkinstitutet (1992). *Överskuld satt konsult*. Tillgänglig: https://www.sprakinstitutet.fi/sv/publikationer/sprakspalter/reuters_rutor_1986_2013/1992/overskuld satt konsult [hämtad 3.1.2021].

Sternvik, Josefine (2007). En mindre värld. Dagspressens tabloidisering i ett nordiskt perspektiv. I: Engblom, Lars-Åke & Gustafsson, Karl Erik (red.). *Mönster i nordisk medieutveckling*. Högskolan för lärande och kommunikation, Högskolan i Jönköping. S. 105–127.

Strauss, Nadine (2019). Financial journalism in today's high-frequency news and information era. I: *Journalism* Vol. 20. Tillgänglig: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1464884917753556> [hämtad 18.12.2019]. S. 274–291.

Suominen, Katri (2017). *Kulturella skillnader i finländsk och svensk affärskommunikation: En sociokulturellt orienterad textanalys av Sectra AB:s och Bittium Oyj:s pressmeddelanden*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Svenska Akademiens Ordbok (2020). Stockholm: Svenska Akademien.

Svenska Journalistförbundet (2019) Yrkesregler. Tillgänglig: <https://www.sjf.se/yrkesfragor/yrkesetik/spelregler-press-radio-och-tv/yrkesregler> [hämtad 21.10.2019].

Svensk ordbok (2019). Tillgänglig: www.svenska.se [hämtad 10.3.2020].

SVT = Sveriges television (2020). *Inga problem att få ”julklappsån” – trots tidigare skulder*. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/inga-problem-att-fa-lan-for-julklappar-trots-betalningsanmarkningar> [hämtad 5.1.2021].

Taloussanasto: yritys- ja kansantaloutta suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja ranskaksi (1998). Helsinki: Taloustieto.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Uskali, Turo (2005). Talousjournalismin historia, rajat ja tulevaisuus. I: Ojala, Jari & Uskali, Turo (red). *Mediajättien aika*. Jyväskylä: Gummerus. S. 27–54.

Vågebrant, Per (2006). *Har Expressen fått pippi? – en kritisk diskursanalys av Expressens rapportering kring fågelinfluensan*. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:6236/FULLTEXT01.pdf> [hämtad 11.10.2019].

Wadbring, Ingela (2012). *Journalistikens kommersialisering – mera myt än sanning?* Mölnlycke: Elanders.